

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

İLMİ DEDE EL-MEVLEVİ EL-BAĞDADİ
HAYATI SANATI ESERLERİ
VE
DİVANI
(İNCELEME VE TENKİTLİ METİN)

MASTER TEZİ

Hazırlayan
Serhat OĞUZ

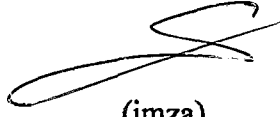
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cemal KURNAZ

Ankara - 2002

120516

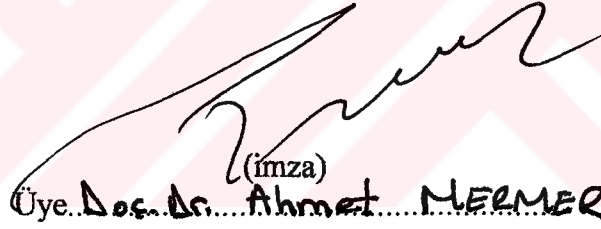
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne, Serhat ÖBÜZ'a ait
İlmi Dede el-Merlevi el-Baghdadi Hayatı Sanatı Eserleri ve Divanı
adlı çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(imza)

Başkan Prof. Dr. Cemal KURNAZ

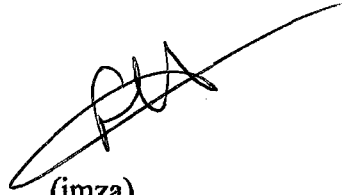
Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(imza)

Üye Doç. Dr. Ahmet MERMER

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(imza)

Üye Doç. Dr. Filiz KILIÇ

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Çalışmamıza konu olan XV. yüzyılın sonunda, XVI. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan İlmî Dede hakkında bilgi veren bütün kaynakların ittifakıyla Mevlevî bir şâirdir. Ancak araştırmamızda şaşkıncı olan sonuç şâir meşhur bir Mevlevî olmasına rağmen Mevlevîlik unsurlarını şiirlerinde hemen hemen hiç kullanmamıştır. Bunun en önemli sebebi şâirin hayatı kısmında değindiğimiz gibi hayatında iki safha olması ve şiir yazmaya başladıktan sonra Mevlevîlik öncesi alışkanlıklarını devam ettirmesi ve devrin âşıkâne şiirler yazan meşhur şâirleriyle ilişkilerini devam ettirmesidir.

İlmî Dede sağlam bir medrese eğitimi almış ve tarikat hayatına girdikten sonra da ilimle iştigalden vazgeçmemiştir. Bu yüzden şiirlerinde yer yer hikemî unsurlar ön plana geçmiştir.

Şâir, divan şiiri geleneğini iyi tâkip etmiş ve Necâtî'den Bâkî'ye uzanan geleneğin her kolundan istifâde etmesini bilmiştir. Ancak ısrarlı bir Bâkî hayranı olması ve hemen her fırsatta Bâkî'yi taklit etmesi devrin ikinci dereceden bir şâiri olmasına neden olmuştur. Eğer yer yer Necâtî Bey'i andıran üslûbunu devam ettirmiş olsaydı bu mecrada farklı bir şâir olabileceğini düşünmekteyiz. Onda Bâkî hayranlığı divânının başına bir Bâkî gazeli almasından, Bâkî'ye âit beyitleri aynen taklit etmesine kadar varır.

Çalışmamızda karşılaştığımız en önemli problem şairin divânının şu ana kadar bir nüshasının biliniyor olmasıdır. Üstelik bu yazmanın pek çok yeri okunamaz durumdadır. Bu yüzden bu noktaları " ....." işaretleriyle gösterdik. Ayrıca yer yer imlâ bozuklukları ve devrin imlâsıyla hiç bağdaşmayan yazılımlar devrin imlâsı göz önüne alınarak oluşturulmuştur.

Başlangıçta katologlara göre iki nüsha zannettiğimiz eser, Süleymâniye nüshasının şâirin farklı bir eseri olmasından dolayı tek nüshaya inmiştir. Bu sebeple tez projesinde " tenkitli metin " olması öngörülmesine rağmen, tek nüshaya dayalı bir metin elde edilmiştir.

Şairin bilhassa kasidelerinde memduhları hakkında hemen hiçbir isim vermemiş olması şâirin hangi çevrelerle ilişkiler içinde olduğunu tam olarak tespit etmemizi engelledi. Sanırız İlmî Dede'nin yalnızlığı seven karakteri ve şiiri Bâkî gibi şâirlere özenerek bir hobi gibi algılıyor olabilme ihtimali divânının pek çok kez istinsah edilmesini engellemiş olabilir.

Çalışmalarımnda bana her türlü desteği ve yardımı sağlayan sayın hocam Prof. Dr. Cemal KURNAZ'a sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

KISALTMALAR .

EDEBİYATIMIZDA İLMİ MAHLASIYLA TANINAN DİĞER ŞAİRLER

I. İLMİ DEDE'NİN HAYATI

- a. Doğumu, Ailesi, Eğitimi ve Görevleri II
b. Kişiliği III

II. İLMİ DEDE'NİN ESERLERİ

1. Şerh-i Cezîre-i Mesnevî V
2. İman ve İslam Risalesi V
3. Ferâiz Manzûmesi V
4. Risâle-i Fî'l-Fıkh V
5. Tefsirü'l-Sûreti'l-Fâtihâ V
6. Tercüme-i Ferâiz-i Sîrâciye V
7. El-Nazm-ı Fi-İlme'l-Akâid V
8. Dîvân-ı İlmî V

III. İLMİ DEDE'NİN EDEBİ KİŞİLİĞİ

- a. Kasideleri ve Kasideciliği VI
b. Gazeller IX
c. Diğer Nazım Şekiller XII

IV. DÎVÂN-I İLMÎ

1. Kasideler 1
2. Gazeller 85
3. Diğer Nazım Şekilleri 171
4. Farsça Şiirler 183

V. SONUÇ

VI. KAYNAKÇA

VII. ÖZET

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (أ) a, ā

ا (إ) a, e, ı, i, u, ü

ء

'

ب

b

پ

p

ت

t

ث

s

ج

c

چ

ç

ح

h

خ

h

د

d

ذ

z

ر

r

ز

z

ژ

j

س

s

ش

ş

ص

ş

ض

ḏ z

ط

t

ظ

z

ع

'

غ

ğ

ف

f

ق

k

ك

k

گ

ñ

ل

l

م

m

ن

n

و

v(o, ö, u, ü, ū)

ه

h(e, e)

ی

y(ı, i, ĩ)

KISALTMALAR

a. g. e. ..... Adı geçen eser

a. g. t. ..... Adı geçen tez

Bkz: ..... Bakınız

C. ..... Cilt

GÜSBE ..... Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

H. ..... Hicrî

m. ..... Milâdî

s. ..... Sayfa

I. EDEBİYATIMIZDA İLMİ MAHLASIYLA TANINAN DİĞER ŞAİRLER

Edebiyatımızda araştırmamıza konu olan İlmî Dede ile birlikte on sekiz tane İlmî mahlaslı şair vardır¹. İlmî Dede haricindeki bu mahlasla tanınan diğer şairler şunlardır:

1. Şeyh İlmî Efendi: Şam Mevlevihanesi şeyhidir. H. 932 (1518) tarihinde vefat etmiştir.
2. İlmî Ahmed Çelebi: Kadı Lütfî Çelebi'nin oğludur. Edirnelidir. İlmî-i Nâzik ismiyle şöhret bulmuştur. Vefatı hicri 1000 (m.1591) tarihidir.
3. Remzizade Mehmed Çelebi: Bursalıdır. Kadı Remzi Abdülvehhab veya Remzi Mustafa Efendi olarak bilinir. Müderriszade Hacı Efendi ahfadındandır. Vefatı H. 1006 (m. 1597) tarihidir.
4. Ahmed İlmî Efendi: Şair Sabri Mehmed'in babasıdır. Vefatı H. 1008 (m. 1599) tarihidir.
5. Gınâyîzade Abdullah İlmî Efendi: Manisalıdır. Kadılık yapmıştır. Vefatı H. 1055 (m. 1645) tarihidir.
6. Arapzade Şeyh İlmî Mehmed Efendi: Arap Halil Efendi'nin oğludur. Edirnelidir. Vefatı H. 1120 (m. 1717) tarihidir.
7. İlmî Mehmed Efendi: Üsküdarlıdır. Üsküdarlı İlmî olarak tanınır. H. 1091 (m. 1680) tarihinde doğmuş, H. 1123 (m. 1731) tarihinde vefat etmiştir.
8. Ahmed Efendi: Trabzonludur. Kadılık yapmıştır. H. 1151 (m. 1738) tarihinde vefat etmiştir.
9. İlmî Çelebi: Diyarbakırlıdır. H. 1190 (m. 1776) tarihinde vefat etmiştir.
10. Şeyh Seyyid Abdürrezzak: Erzurum Nakîbü'l-Eşrâfî Şeyh Gedâyîzade Mehmed Efendi'nin oğludur. H. 1258 (m. 1843) tarihinde Erzurumda doğmuş, H. 1335 (m. 1907) tarihinde vefat etmiştir.
11. Me'mûn Bey: Bağdatlıdır. Divan katipliği yapmıştır.
12. İlmî Çelebi: Bir hâtibin oğludur. Karaman Ermeneklidir. H. 963 (m. 1555) tarihinde hayatta olduğu söylenmektedir.

---

(1) TUMAN, M. Nail: Tuhfe-i Nailî, (Ankara, 1949), c. II., 694-698. ; İPEKTEN, Haluk-İSEN, Mustafa-TOPARLI, Recep-OKÇU, Naci-KARABEY, Turgut: Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, (Ankara, 1988), 226-228.

13. Yahya Çelebi: Galatalı Memi Çelebi'nin oğludur. Sevdalı Piring lakabıyla meşhurdur.

14. Hersekzade İلمي: Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur.

15. İلمي Dede: Selanıklidir. Mevlevidir.

16. Çelebizade Ali Efendi: Selanıklidir. Mevlevidir.

17. Ali İلمي Efendi: Süleymaniyelidir. Muallim Abdülbaki Fânî Efendi'nin oğludur. H. 1395 (m. 1878) tarihinde doğdu.

II. İLMİ DEDE'NİN HAYATI

a. Doğumu, Ailesi, Eğitimi ve Görevleri:

İلمي Dede hakkında bilgi veren bütün kaynaklar İلمي Dede'nin Bağdatlı Bağdatlı olduğunu belirtmektedir². Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Molla Hüseyin Ferehşâddir³. Ailesi hakkında bilgi olmayan İلمي'nin küçük yaşta İلمي hayata atılıp başta Musul olmak üzere Irak'ın değişik yerlerinde eğitim alıp buradan İstanbul'a gelmesi kültürel alt yapısı kuvvetli bir aileden ve bölgeden gelmiş olabileceğini göstermektedir. İلمي'nin eğitimine kadar olan dönemdeki hayat safhaları hakkında da herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Mısır ve Irak'ta eğitimini tamamlayan İلمي daha İstanbul'a gelmeden önce verdiği ilmî derslerle şöhret kazanmıştı⁴. İلمي'nin Mısır'a gidiş sebebi niyâbetlik yani kadı vekilliğidir⁵. Bu durum İلمي'nin İstanbul'a gelmeden önce devlet hizmetine girdiğini göstermektedir. Ancak bu devlet hizmetini kimin yardımıyla ve tavsiyesiyle aldığını bilmemekteyiz. İلمي Mısır dönüşünde hac vazifesini tamamladıktan sonra Şam'a gelerek Kartal Dali Dede'ye (ölümü: 1010/1601) bağlandı. Muhtemelen Mevlevîlik tarikatine intisabı bu şeyh dolayısıyladır. Şeyhinin vefatından sonra onun yerine geçti. Onun Rûhî, Samî ve Ünsî gibi şâirlerle tanışması ve onlarla birlikte Irak ve İran seyahatlerine çıkması bu döneme rastlar⁶. İلمي Dede'nin şiire

(2) Esrar Dede: Tezkire-i Şu'arâ-i Mevleviyye , Haz. İlhan GENÇ , (Ankara , 2000) , 347; Ali Enver: Semâhâne-i Edeb , (İstanbul , 1309) , 106-108; Bursalı Mehmed Tahir: Osmanlı Müellifleri , (İstanbul , 1333) , 117; TUMAN , M. Nail: a. g. e. , 695; İPEKTEN, Haluk-İSEN, Mustafa-TOPARLI, Recep-OKÇU, Naci-KARABEY, Turgut: Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü , (Ankara , 1988) , 227; İSEN, Mustafa: “ Edebiyat Tarihimizde Bağdat ” , Ötelerden Bir Ses , (Ankara , 1997) , 119-120; AÇIK, Nilgün: Divan Edebiyatında Mevlevîlik Etkisi ve Mevlevî Şairler , Basılmamış Doktora Tezi , GÜSBE , (Ankara , 2002) , 192.

(3) AÇIK, Nilgün: a. g. t. , 192.

(4) Esrar Dede: a. g. e. , 347.

(5) Esrar Dede: a. g. e. , 347.

(6) Esrar Dede: a. g. e. , 347.

heveslenmesi ve İstanbul'un başta Bâkî olmak üzere büyük şâirlerini tanimasının da bu arkadaşları sebebiyle olduğunu düşünmekteyiz. İlimi, bu seyahatlerinde muhtemelen Farsçasını ilerletmiş ve İran edebiyatını yakından tanıma imkanı bulmuştur. Divanının pek çok yerinde meşhur İran şâirlerinden bahsetmesi de bu konudaki yargımızı desteklemektedir. Esrar Dede o dönemde söz konusu bölgelerde gerek devrin siyasi sebepleri gerekse itikadi inanışlardan dolayı bir çok şairin katledilmesine rağmen İlimi Dede'nin bu bölgelerde rahatça dolaşmasını onun Mevlevîlik tarikatindeki kuvvetine ve tesirine bağlamaktadır⁷. İlimi Dede'nin bir ara Irak müftülüğü de yaptığı söylenmektedir⁸

Bu dönemden sonra –herhalde devrin en önemli kültür merkezi olduğundan- İstanbul'a gelmiştir⁹. İlimi İstanbul'a geldikten sonra Fatih Camii ve buna bağlı olarak Fatih medresesinde ilim tahsiliyle meşgul olmuştur¹⁰. Daha İstanbul'a gelir gelmez böyle bir imkanın kendisine sunulması daha önceden şöhretinin İstanbul ilim mahvillerince duyulduğunu göstermektedir. Bir süre sonra yine bilinmeyen bir sebeple Şam'a gelmiş ve burada vefat etmiştir. Vefat tarihi bazı kaynaklarca 1020/1611 olarak gösterilmektedir. Ancak divanının sonunda 1066/1655 tarihinin düşülmesi gösterilen bu tarihin yanlış olduğunu ve şairin vefat tarihinin en azından gösterilen bu tarihten sonra olduğunu göstermektedir. İlimi Dede Şam'da Kartal Dedenin kabrinin yakınlarına gömüldü¹¹.

b. Kişiliği:

İlimi'nin İstanbul'da başta padişah olmak üzere devlet adamlarıyla çeşitli ilişkilere girdiği veya devrin padişahı tarafından çeşitli ihsanlara nail olduğu hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ayrıca kaynaklar İstanbul'da meşhur mevlevi şeyhleri ve mevlevi çevrelerine katıldığı hakkında da bilgi vermemektedir. Bu durumun sebebini tam olarak bilememekteyiz. Ancak hayatındaki bazı safhalar az da olsa onun kişiliği ve bu durumun sebebi hakkında bazı ip uçları vermektedir.

İlimi hayatı boyunca çok seyahat etmesi bir yere bağlı olarak yaşamasını güçleştirmiştir. Bu durum muhtemelen kişiliğine de tesir etmiştir. Ancak İstanbul'da rical çocuklarından bir öğrencisinin isteğiyle

---

(7) Esrar Dede: a. g. e. , 348.

(8) İPEKTEN, Haluk-İSEN, Mustafa-TOPARLI, Recep-OKÇU, Naci-KARABEY, Turgut: a. g. e. , 227

(9) Esrar Dede: a. g. e. , 347; Ali Enver: a. g. e. , 105; Bursalı Mehmed Tahir: a. g. e. , 117; AÇIK, Nilgün: a. g. t. , 192.

(10) Ali Enver: a. g. e. , 106.

(11) EsrarDede: a. g. e. , 348; Ali Enver: a. g. e. , 107; Bursalı Mehmed Tahir: a.g. e. , 117; TUMAN, M. Nail: a. g.e. , 695; İPEKTEN, Haluk-İSEN, Mustafa-TOPARLI, Recep-OKÇU, Naci-KARABEY, Turgut: a. g. e. , 227; AÇIK , Nilgün: a. g. e. , 192.

Mısır'a gitmesi ve bu dönemde bazı rical çocuklarına ders vermesi¹² söz konusu çevrelerden tam olarak da kopmadığını göstermektedir.

Kaynakların ayrıca onun her gittiği yerde gerek ilmini gerekse kişiliği ve mevlevî tarikatindeki başarısını övmesi¹³ uyumlu ve kendini kabul ettirebilir bir kişiliği olduğunu göstermektedir. Eğer şairin şiire ve mevleviliğe ilgisini esas alırsak kişiliğini, Şamda Kartal Dede'yi tanımadan önceki kuru ilme dayalı zahidlik dönemi ve Mevlevîlik ve şâir arkadaşlarının teşvikiyle oluşan duygusal rindlik dönemi olarak ikiye ayırabiliriz.

III. İLMİ DEDE'NİN ESERLERİ

Düzenli bir medrese öğrenimi gören ve bir süre ders-i 'amlık da yapmış olan İlmî Dede'nin İslami ilimlerin hemen hemen tüm alanlarında eserleri mevcuttur. Bu eserler şunlardır:

1.Şerh-i Cezire-i Mesnevi

İlmî Dede' nin,16.yy'nın Mevlevî büyüklerinden Yusuf-ı Sineçak' in Cezire-i Mesnevi isimli eserine yaptığı şerhtir. Yusuf-ı Sineçak, Mesnevi-i Şerif' in her bir 18 cildinden 100 beyit seçerek baş tarafa 99, son kısma da 5 beyit eklemiş ve bir antoloji meydana getirmiştir¹⁴.

İlmî Dede tarafından yapılan bu şerhin, tespitlerimize göre 13 tane nüshası bulunmaktadır. Bu nüshaların tamamı Süleymaniye Kütüphanesinde. Bu nüshaların Süleymaniye Kütüphanesindeki bölümleri ve numaraları şöyledir:

<u>Bölüm</u>	<u>Kayıt Numarası</u>
Düğümlü Baba	263
H.Hüsnü Paşa	22
Hüsrev Paşa	156
Hacı Mahmud Efendi	2531,2598,2846,2639,2526
Halet Efendi	28
Nafiz Paşa	525,527
Pertev Paşa	619
Darü'l Mesnevi	189

(12) Ali Enver: a. g. e. , 106-107.

(13) Esrar Dede: a. g. e. , 348; Ali Enver: a. g. e. , 107.

(14) KALKIŞIM Muhsin: Şeyh Galib Divanı , (Ankara, 1994) , 29

2. İman ve İslam Risalesi

H.z. Muhammed'in hadislerinden hareketle imani meselerden bahseden 165 sayfalık bir eserdir. Eserde kullanılan hadislerin künyeleri belirtilmemiştir. Tespitlerimize göre, eserin nesih hatla yazılmış bir yazma nüshası vardır. Bu yazma nüsha da Süleymaniye Kütüphanesi Darü'l Mesnevi bölümünde 258 numarasıyla kayıtlıdır.

3.Ferâiz Manzûmesi

Bir fıkıh kitabıdır. Eser 157 sayfadır. Eserin tüm yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesinde dir.

Bölüm

Esad Efendi
Reşid Paşa

Kayıt Numarası

3675
291, 281

4.Risâle-i Fî'l-Fıkh

Fıkhi bir eserdir. 49 sayfadır. Bir nüshası vardır. Talik hatla yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesinde Uşşaki Tekkesi bölümünde 15 numarasıyla kayıtlıdır.

5.Tefsîrü'l-Sûreti'l-Fâtiha

Fatiha suresinin kısa bir tefsiridir. Eserin tek yazma nüshası vardır. Süleymaniye Kütüphanesi Uşşaki Tekkesi bölümünde 16 numarasıyla kayıtlıdır. Talik hatla yazılmıştır.

6.Tercüme-i Ferâz-i Sîrâciye

Bir fıkıh kitabıdır. Eserin tek yazma nüshası, Lala İsmâil Efendi bölümünde 688 numarasıyla kayıtlıdır. Eser talik hatla yazılmıştır ve 142 sayfadır.

7.El-Nazm-ı Fi- 'İlme'l-Akâid

Manzum bir akâid kitabıdır. Bu eser Süleymaniye Kütüphanesi İzmir bölümünde 530 numarasıyla kayıtlıdır. Kataloglara yanlışlıkla Divân-ı 'İlmi adıyla kaydedilmiştir. Eser 56 sayfadır ve nesih hatla yazılmıştır.

8.Divân-ı İlmi

İlmi Dede'nin m.1611(h.1020) tarihini taşıyan eseridir. Eserin tek nüshası da Süleymaniye Kütüphanesinin Hâlet Efendi bölümünde 166 numarasıyla kayıtlıdır. Eserin müstensihi belli değildir. Talik hatla yazılmıştır. Eserde bir çok kelime ve bazen de sayfanın tamamı silik çıkmıştır. Eserde 35 kaside, 157 gazel, 1 teci'-i bend, 1 tekib-i bend, 1

tahmis, 3 kıt'a, 5 rubâi, 2 tarih vardır. Divanın sonuna 1066/1655 tarihi düşülmüştür.

IV. İLMÎ DEDE'NİN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Esrar Dede İlmî'nin tek edebi eseri sayılabilecek divanındaki şiirlerinin aşk ve ilimle donatılmış olduğuna dikkat çeker¹⁵. Bu da şairin kişiliğine bağlı olarak edebi hayatının da iki koldan gelişmiş olduğu düşüncemizi desteklemektedir. Ali Enver onun şiirlerinden örnekler verirken şiirlerini "üstâdâne " olarak nitelendirir¹⁶. Ancak yeri geldikçe belirteceğimiz gibi gerek başta Bâkî olmak üzere devrin ünlü şâirlerinin kuvvetli bir takipçisi olması gerekse kendisinden bir yüzyıl sonra Şeyh Gâlib gibi Mevlevîlik unsurları ve klasik şiiri imtizâc ettirebilen büyük bir şâirin yetişmiş olması İlmî Dede'nin şâirliğinin bazı araştırmacılar tarafından ikinci sınıf olarak nitelendirilmesine neden olmuştur¹⁷.

İlmî Dede'nin şiirlerinde en çok dikkat çeken iki husus taklit denilebilecek ölçüde Bâkî takipçiliği ve büyük bir mevlvî olarak görülmesine rağmen şiirlerinde hemen hiç mevlvîlik unsurlarına yer vermemesidir. İlmî Dede'nin kullandığı türleri öncelikle bu noktaları göz önüne alarak değerlendirmek gerekir.

a. Kasideleri ve Kasideciliği:

İlmî Dede'nin divanında 35 tane kaside vardır. Bu kasidelerden bir tanesi tevhid, 1 tanesi na't, 1 tanesi münâcât, 3 tanesi çeşitli kişilere yazılmış medhiyelerden oluşan 8 bahariye, 10 tanesi doğrudan medhiye, 2 tanesi şitâiye, 1 tanesi ıdyiye, 2 tanesi nevrûziye ve 4 tanesi hikemî konulardan oluşmak üzere diğer konularda yazılmış kasidelerden oluşur. Mevlvîliği ile bu derece şöhret bulan bir şâirin dini konulara bu denli az yer vermesi daha evvel de bahsettiğimiz gibi hayatının Mevlvîlikten önceki safhasının şiirlerine daha fazla tesir ettiğini gösterir. Ayrıca devrin bazı büyük şâirleriyle kurduğu dostluklar da şiiri dînî dünyasından ayrı değerlendirdiğini gösterir.

İlmî Dede'nin kasideleri şekil açısından klasik kasidenin kurallarına uymakla birlikte klasik kasidenin bütün unsurlarını içermez. Genellikle girizgâh bölümünü hiç eksik etmemekle birlikte kasidenin türüne bağlı olarak asıl konunun işlendiği bölümleri de ihmal etmez. Kasidelerinin hemen hemen yarısında kâfiyeye yer vermekle birlikte onun kasidelerinde

(15) Esrar Dede: a. g. e. , 348.

(16) Ali Enver: a. g. e. , 107.

(17) AÇIK, Nilgün: a. g. t. , 192.

asıl dikkati çeken husus rediflerdir. İlmî'nin kasidelerinde gerek ek gerekse kelime rediflerine oldukça fazla yer verilmiştir. Sünbül ve gül-kasidelerinde görüldüğü gibi kelime rediflerinin yer aldığı kasidelerde diğer kasidelere göre konu bütünlüğü daha fazla görülür.

Kasidelerde en çok kullanılan vezin *Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün* veznidir. Bunun yanında *Me'fâilün / Me'fâillün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün* vezni de sık kullanılan vezinlerdendir. Aruz hatalarına yer yer düşmekle birlikte bunu devrin büyük şâirlerine yazdığı nazirelerle telafi etmeye çalışır.

Kasidelerinin beyit sayısı 9 beyitten 60 beyite kadar uzanır. Şiirlerinde girizgâh bölümü dikkat çekecek ölçüde uzun tutulmuştur. Bu durum kendisini ispatlamak kaygısından kaynaklanıyor olabilir. Diğer kasideler gurubuna aldığımız ve genellikle hikemî konularda yazılmış kasideleri redife daha çok bağlıdır.

İlmî Dede uzun tuttuğu kasidelerinde sevgili tasvirlerine çok yer verir. Bu tasvirlerde sevgilinin niteliklerini teferruatla irdeler. Bunu yaparken de bazen mübâlâğaya kaçır:

*Ruḥ-ı 'aksiyle pür-tâb oldı dil-dāruñ zenaḥdānı
Yine cām-ı maşaffāda görüldi lā'1-i rümmānı*

*Cebīn-i mihri şalsa sāyesin ol ğabġab-ı pāke
Felekde māye pertev-baḥş olur ḥürşid-i raḥşānı*

*.Mu'atṭar eyledi āfākı bŷy-ı ḥāl-i müşġini
Görince anı nāf-ı āḥŷ-yı Çinin çıkar cānı¹⁸*

İlmî'nin girizgahlarında bir başka dikkate değer nokta da bahar tasvirlerini canlı teşbihlerle vermesidir.

İlmî'nin kasidelerinde dikkat çeken hususiyetlerin en önemlilerinden biri de memduhlarının adını zikretmekten kaçınmasıdır. Sadece Osmanlı pâdişâhlarını vasıflarıyla zikretmiştir. Sadece bir kasidesinin şâirliği üzerinde çok durduğundan Kânûnî Sultan Süleyman'a yazıldığını anlamaktayız¹⁹. İlmî Dede herhalde gerek İstanbul'da bulunduğu dönemde devlet adamlarından uzak kalması gerekse kişiliğinin gereği olarak medhiye yapmaktan hoşlanmaz. Bu yüzden kasidelerinin medhiye bölümü kısadır. Övdüğü kişilerin de genellikle ilmîni ve aklını ön plana çıkarır. Ancak medhiyelerinde yer yer mübâlâğa da görülür²⁰.

(18) Bkz: 11/1-3

(19) Bkz: 11. Kaside.

(20) Bkz: 19/27-29.

İlmî şiirlerinde fahriye bölümüne çoğunlukla yer vermekle birlikte bu bölümü de fazla uzun tutmaz. Kendini Örfî , Hâfız , Selmân gibi İran'ın büyük şâirleriyle karşılaştırır. Bu durum gerek İran'a yaptığı seyahatler sırasında İran şiirini yakından tanınması gerekse Mevlevîlik aşkıyla öğrendiği Farsçasının kuvvetinden ileri gelir.

*Görinen āh-ı nev-mihr-i cihānı şu'le-i sihrüm
Bünân-ı zer-nigāriyla yazılmış tāk-ı eyvāna*

*Revā nazm-ı selīs u şūh ü şirîn-i dil-āvizüm
Taḥayyülde müsellemler olsa ger Selmân u Şahbāna*

*İreydi şive-i şi'rüm zahîrûñ güş revîşine
Yazardı dest-i taḥsîni anı 'üvân-ı divāna*

*Göreydi şā'ir-i Şirāz-ı 'Örfî-i hüner-peymā
İderdi sihr-i eş'arum anı sermest-i peymāne*

*Tek ü pū eyledüñ gerçi fünūna mevhibedür bu
Zebân-ı tâzedür 'İlmî maḳâlin peyk-i pîrāna*

Leylâ, Mecnûn , Vâmık ve Azrâ gibi masal ve mesnevi kahramanlarına çok yer verir. Ayrıca Acem kahramanlarını da sık sık zikretmesi Fars kültürü ve şiirine vukûfiyetini göstermesi açısından önemlidir.

*Devr-i Dārâ ḳanı yâ devlet-i Efridûnî
ḳanı Keyḫüsrev ü Maḥmûd u Ayâz u Edhem*

*ḳanı Ejder-keş o ger Şüsb ü Dilür ü ḳanı Sām
ḳahramân ḳanı Nerimân ḳanı Zāl u Rüstem*

*ḳanı yâ tâb-ı Siyāvüş ile zür-ı Sührâb
Yâ dem-i ceng-i Peşen Giv-i mişâl-i Ḥayḡam*

*ḳanı äyîne-i cüyâ-yı dem-i âb-ı ḥayât
ḳanı yâ 'adl-i kemâlât-ı Felâtün-ı ḥikem*

*ḳanı yâ muḥtera'-ı cām-ı ḥikem memzûcu
Zirde ola tehi elde pür ü bâde behem*

ḳanı ol tāk-ı zer-endürad-ı Nüşirevānı

Ḳanı ravzât-ı sebâyiḳı ḳanı ol Bâġ-ı İrem

Ḳanı evreng-i Cem ü yâ ḳanı tâc-Dîhîm

Tâc-ı gerjen ḳanı ser-cümle ḳamûsu mu‘ dem

İlmi yaşadığı hayatın bazı gereklerini de şiirlerine aksettirir. Mesela ilim redifli bir kaside yazarak²¹ medrese hayatında kazandığı ilim tuutkusunu gösterir. Gerek Bağdatlı Rûhî'nin gerekse aldığı eğitimin tesiriyle kasidelerinde hikemi konulara da zaman zaman yer verir.

Bütün bunlardan önemlisi diğer türlerdeki şiirlerin de görüleceği üzere onun kasidelerinde dikkate değer en önemli özellik Bâkî takipçiliğidir. Bu takipçilik yer yer taklide kadar varmıştır. Divanda yer alan 25 nolu kaside şâirin de belirttiği gibi Bâkî'nin Sünbül kasîdesine nazîredir. 23. kaside ise Bâkî'nin bir kasidesinin zeylidir. Nazire olarak belirtilen bu kasidedeki 16. beyit Bâkî'nin ilgili beytiyle²² şaşırtıcı bir benzerlik gösterir:

*“ Yine gömgök tere batmış çıkageldi çemene
Tâbdan tügmelerin çözdü ser-â-ser sünbül ”*

Bu benzerlik sadece nazire ve zeyllerde değil başka kasidelerde de görülür.

*“ Çıkageldi çemene çemene câm-ı neşâtı elde
Geldi gülzâra yine gil gibi handân nergis ”²³*

Kısacası Bâkî'nin bu derece etkisinde kalan bir kasideciliğin devrinde çok fazla ilgi görmeyeceği ve devlet büyükleri ve rical arasında da ödüllendirilmeyeceğini düşünen şâir bu yüzden kasidelerinde çok fazla medhiyeye yer vermemiş ve hârici konulara yönelmiş olabilir.

b. Gazeller:

İlmi Dede'nin divanında 157 gazel vardır. Bunlardan 6 tanesi Farsçadır. Son gazeli ise Rahmî'nin bir gazelini tahmisdır. Gazellerinin çoğu âşıkânedir. Bu gazellerde sevgili genellikle tabiat unsurlarına benzetilir²⁴ Kasidelerinde olduğu gibi bu bölümde de tasavvûfî duygulara ve Mevlevîlik unsurlarına yer vermemiştir.

(21) Bkz. 8. Kaside.

(22) Bâkî'nin bu beyti şöyledir: “ Yine gömgök tere batmış çıkageldi çemene
Nevbahâr erdi deyu verdi haberler sünbül ”

(23) Bkz: 3/28.

(24) Bkz: 9/3.

Gazelleri genel olarak öngörülen 5 ila 15 beyit olmak vasfına hâizdir. Genellikle 5-15 beyit arasındaki gazellerden müteşekkildir.

İlmi bu bölümde de redifleri yine oldukça fazla yer vermiştir. Ancak aşağıdaki gazelde de görüleceği gibi Türkçe redifli gazeller daha fazla yoğunluktadır.

1. 'Ar 'arı neyleyeyin serv-i revân olıcağ
Şâh-ı gülden ne biter derd-i cânân olıcağ

2. Dil-i âteş-gededen yana çıkar bî-şürîş
Neylesünler ten-i fersüdeyi cân olıcağ

3. Lâle-câmuñ göre hem gülşen-i 'işretde müdâm
Tâb-ı keyfiyyet ile dâğ-ı nihân olıcağ

4. Ğam-ı dildâr ile dil oldı 'imâret-âbâd
Kişver-i âşûba varur 'adl ile hân olıcağ

5. Va' de-i vaşlı ile râhat olur mı 'İlmi
Sabra tâkat mi olur yâr hemân olıcağ

Şâirin aruzdaki ustalığı burada da kendini göstermiştir. Ancak kısa vezinlerin kullanılışı kasidelere göre artmıştır. En çok kullandığı vezin yine Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün veznidir. Ancak bu veznin kısa tef'illi olan türü de oldukça fazla kullanılmıştır.

Gazellerin üslûbundaki sadelik ve soru kelimelerine çok yer verilmesi dikkat çeken husûsiyetlerdendir²⁵. Ayrıca halk ağzı ve söyleyişlerine yönelik devrine göre çok dikkat çeken bir vasıftır.

1. Ey gül-i ter bilür misüñ nemsin
Nür-ı dîdem server-i sînemsüñ

2. Güş idüp nâle-i hezârı yine
Hâr ile bu revâ mı hem-demsüñ

3. Hâk-i pâyüñle çün firişte-şîfat
Aşsen-i şûret ile âdemsüñ

4. Tünd-i bādı şikest ider câmuñ
Tutalum bezm-i 'işretde Cemsüñ

5. Dil nişâr eylemekde hünâbe
Gülşende ‘İlmi sen de cânımsuñ

Şâirin üslûbundaki bu nitelik yer yer Necâtî etkisinin de var olabileceğini göstermektedir.

1. Ser-i ‘uşşâka ‘aşk sırrını cânâna yazmışlar
Belâ-yı peykere derdüñ devâsın cânâ yazmışlar
2. Göñül-i âşûde derd-i ‘aşk ile zâhid tena‘um-cû
Yazıklar anı ‘âkil ‘âkıllı dîvâne yazmışlar
3. Görinen tāk-ı gerdünuñ degül hırşîd-i rahşânı
Derünuñ şu‘lesinden zerresin eyvâna yazmışlar
4. Budur bu miñnet-âbâd içre ‘uşşâkuñ kârı
Gîdâsın ğam-nişîn mey dîdesin peymâne yazmışlar
5. Bilindi ‘İlmî ebrû-ven-i leb-i la‘linüñ esrârı
Nigâh-ı ğamzesin bir dem meger biñ kana yazmışlar

Şâirin hikemî konulara ilgisi ve yönelişi yer yer bu bölümde de devam etmektedir. Gazel vadisinde kendisine İranlı şâir Örfî’yi rakip görüyormuş gibi görünmesi bu durumu açıklamaktadır.

“ Görse sihri ile tek ü tâziñi ‘Örfî İlmî
Tarz-ı haşş u revîş-i pâküñe eylerdi pesend ”

Gazellerinde coğrafi isimlere çok yer vermesi belki de hayatı boyunca çok fazla dolaşmasından kaynaklanabilir.

“ Dem-â-dem seyl-i eşküm cûş idüp teskîn-tâb itse
‘Aceb mi Nîl ü Ceyhünuñ içinde nâr olur mı hiç ”

Özetle İlmî Dede gazellerinde kasidelerine, göre Bâkî etkisinden kurtulmuş sayılır. Ne var ki bu kurtuluş devrine göre çok orijinal bir şâir olmasına yetmez. Bu defa Divân şâirlerinin o gün için üstâd kabul edilen başta Necâtî olmak üzere Anadolu sahası Türk şâirleri ve Örfî olmak üzere İran edebiyatı şâirlerinin etkisi belirir.

c. Diğer Nazım Şekilleri:

İlmî Dede'nin terhib-i bend ve terci-i bendlerinde gerek hemşehri olmaları ve gerekse uzun süre beraber gezmeleri dolayısıyla Rûhî etkisi beklendiği halde 1 terhib-i bend ve terci-i bendinde Rûhî etkisi hemen yok gibidir. Bu şiirlerde âşıkâne ve rindâne konular işlenerek dünya, varlık ve aşk temaları işlenir.

3 kıt'a ve de benzer niteliklerdedir. Tarihini divanı için düşmüştür.

Sonuç olarak İlmî Dede Mevlevî olmasına rağmen şiirlerinde Mevlevîlik unsurlarına yer vermeyen devrin ikinci dereceden bir şâiridir.

Bismillahirrahmanirrahim

-1-

Fā'ilātün mefā'ilün fa'lün

1. Hamd-i bî-had ki feyz-i fazl-ı ilâh
Oldı şüyende-i gubâr-ı cibâh
2. Rahmet için cihânı var itdi
Lütfuna 'afvunu medâr itdi
3. Kavı-i kıdsîdür ehle 'İzz ü Hayy
Sebkatı rahmeti 'alâ gâdabı'
4. İtdi nâsa habîbini irsâl
Eyleyüp mazhar-ı Celâl ü Cemâl
5. Eyledi vaşfını beşîr ü nezîr
Nür-ı zâtıyla zâtını tenvîr
6. Ol Nebî idi cümleden aqdem
Beyn-i mâ vü tîn idi Âdem
7. Nitekim itdi Hakk anı aqdem
Hemçünân itdi hâtim ü hâtem
8. Evc-i *levlâke*² tahtınıñ şâhı
*Lî ma'a'l-lâh*³ sipihrinüñ mâhı
9. *Kâbe kavseyn*⁴-i mab-ı *ev ednâ*⁵
Şeref-i kadri cümleden emnâ
10. *Festeğim*⁶ qaddürü'z-zañî-simâ
Eşref'ül-Enbiyâ habîb-i Hudâ

(1) " Rahmetim gazabımı geçti. " Bkz: Buhârî , Tevhîd , 15-22-28-55; Müslîm , Tevhîd , 14-16.

(2) " Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım. " Bkz. Aclûnî , Keşfü'l-Hafâ , 2/164.

(3) " Benim Allah ile... " Aclûnî , Keşfü'l-Hafâ , 2/173-174.

(4) " İki yay aralığı kadar, yahut daha az (kaldı). " Necm , 53/9.

(5) Necm , 53/9.

(6) " Emrolunduğun gibi doğru ol " Hûd , 11/112.

11. Hükmi mārāg nergis-i ra' nā
Pişin ü pesde izi ser-be-ser minā
12. Mazhar-ı tām u kân-ı hulq-ı ' azîm
Seyyidü'l-Enbiyâ Resûl-i kerîm
13. Şeh-süvâr-ı Burâk-ı ' ankâ-per
K'oldı yekkâhı âsmân-güzer
14. Tünd-rev ez-gazâl-i misk-i Hıten
Tiz-per ez-hümâ-yı sâye-figen
15. Çâr-yâr-ı güzîn Hasanla Hüseyin
Dide-i müslimîne kıretü'l-' ayn
16. Deh-i selâtin ü niz düvâzdehan
Ber-vâcib-i dîn ü tâb-ı imân
17. ' İlmi anlara yâd olunsa du' â
Rağiya'l-lâhü ' anhümâ ebedâ

-2-

Der-Na't-ı Resûl-i Ekrem Şallallâhu Aleyhi Ve's-Sellem

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Dil nağme-senc olinca nevâ-yı hezârdan
Eyler terâne tâb ile faşl-ı bahârdan
2. Nâzende kıldı gülşeni luţf-ı kudûm-i gül
Zibende oldu rüy-ı cihân berg ü bârdan
3. Yâd eyledikce nâţıka yâri dil âh ider
Pür-nefha itdi dehri şemim-i ' arârdan

4. Çün cilve itdi nāz ile ol sırr-ı *festakım*⁷
Hayretde qaldı serv ile ‘ar’ar güzārdan
5. Almış meger ki sünbūli būyın nesīmden
Qalsa ‘aceb mi dāğ ile hātır qarārdan
6. Āhıyla sīm-i sā‘idi gördükde āstīn
Dūr olmadı müsā‘ade-i rüzgārdan
7. Yek-sāle hecri renciṣ-i hār ile bülbüle
Bāz eyledi dehānını gül i‘tizārdan
8. Lütf-ı şabāyı gör ki nesīm-i āstīniñe
Sildi yüzini gonçe-i bāğūñ gubārdan
9. Yārūñ ki qadd-i yādını tesbiḥ idüp turur
Şāyeste sūbḥa düşmeye dest-i çenārdan
10. Demdür nihāl-i gül ki sebaḳ-ḥāñ olup yine
Gülzār içinde ḥāce-yi bād-ı bahārdan
11. Taḳsīm ide şı‘r-i ney-i evrāḳ-ı gonçede
Güş olma terāne nevā-keş hezārdan
12. Demdür ki gonçe yine tebessüm-künān ola
Demdür ḥalāş ola hezār intizārdan
13. Demdür bu bezm içinde dil el-ḥamd-ḥāñ ola
Demdür zebān-bāz ola şükr-i hezārdan
14. Gülşende lāle görmese ger gonçe cāmını
Görülmez idi dāğ-ı dil ol şerm-sārdan
15. Reftāre geldi gülşen içinde o naḥl-i nāz
Ey serv-i bāğ olma cüdā gel kenārdan
16. Ḥūn-ābe-nūş oldu dem-ā-dem dil-i ḥazīn
Çeksem ayağı bezm-i hoş-güvārdan

---

(7) Hūd , 11/112 , Bkz. Dipnot 5.

17. Yād-ı lebiyle h̄ātır-ı ğam-ğın terānede
Olmaz mı neşve-yāb ğazel-i āb-dārdan
18. H̄att-ı ruhıyla revnağ-ı h̄üsni ziyād olur
Seyr itse dil ğüşāde olur sebze-zārdan
19. H̄āke figende kılsa ser-i zūlfünü o yār
Kim sāye-ğüster olsa revā şāh-sārdan
20. Zūlf-i hamında h̄āl-i ruh misk-sāydur
'Anber-şemīm-i micmere-i tāb-dārdan
21. Bir kez nigāh eyledi luğf ile ğülşene
Ğüller bedīd oldu leğāfetle nārdan
22. Zūlf-i hevāsı ile vezān olmasa nesīm
Açılmaz idi ğonçe-i dil h̄ārğārdan
23. Oldur H̄abīb-i Ekrem ü bālā-nişin-i 'arş
Rağmet-i vücūdı 'āleme Perverd-i ğārdan
24. Sulğān-ı tağt-ğāh-ı *ev-ednā*⁸ cenābına
Yegdür ğedā-yı 'aşğ şeh-i kām-kārdan
25. Na't-ı şerīfi rātibe-bağş olalı dile
Hem-vāre meğğar oldu ğürüh-ı fağğārdan
26. Şol şı'r-i tāze ğonçe-i bāğ-ı hüdā ola
Olur mağalli tārek-i ser-iftiğārdan
27. Feyz-i rağik-i na'tını ğör neşve-cūy isen
Germ olma keyf-i beng ü mey ü köknardan
28. Bārık-ğayāl' u nesc-i lağifıyle ger ğarāc
Şeh-beyt-i nağmım alsa revā Ğandeğārdan
29. ğüş it terāne eyleye dil ğüş-ı cānla
Mazmūn-ı pāk-i şı'r-i teri siğr-kārdan

30. Yād eyledikce bŷyımı ol gŷl-‘ izārdan
Olur meşām-ı cān mu‘ aţţar-nişārdan
31. Pejmürde olımuşıdi hazān-dīde-i emel
Hār-şode idi gŷnçe-i dil inkisārdan
32. Demdür gŷlāb-ı jāle ki def‘ -i şudā‘ ide
Şetm eyledikce anı gŷl-i neşve-dārdan
33. Bir şehir-bend oldu ki gŷlşen mişāilde
Kālā-yı bī-bahā gele her bir diyārdan
34. Leb-rīz-i cām-ı gŷnçe-i gŷlden görŷp meyi
Bŷlbŷl terāne itmede her demde zārdan
35. Def‘ -i humār-ı nergise pŷr oldu var ise
Cām-ı leb-ā -lebiyle cihān lāle-zārdan
36. Mālīde itdi hāke yŷzin seyl-i kŷh-ı deşt
Gŷlzāre geldi kām ala tā rŷzgārdan
37. Pīl-i demān-ı şarşārı yek hamlede kŷdı
Şīr-i jiyān-ı bād-ı şabā gŷrg-zārdan
38. Şād-āb-ı sāz-ı rāh-ı riyāz-ı harfım-i gŷl
Bād-ı nesīm oldu rehā iĝbirārdan
39. Sīr-āb olup nihāl-i gŷl ŷ ergŷvān-ı bāĝ
Tāb ŷzre oldu her biri bir cŷy-bārdan
40. Cām-ı zerini nergis-i şehlā şitāb ile
Destine aldı kurtula tā kim humārdan
41. Tābān oldu eylemede cilve-i cemāl
Her bir giyāh-ı şevk-i şefā‘ at menārdan
42. Şŷkr-i Hudā ki ‘İlmi anuñ hāk-i pāyidŷr
Olur kabŷl-i ‘ ŷzri dil-i hāk-şārdan
43. Berg-i nevāda bŷlbŷl ŷ neşv ŷ nemāda gŷl
Oldıķca gŷlşen iķre dem-i nev-bahārdan

44. Olsun cenāb-ı pākine sühb ü selām-ı Hāk
Hem āl ü şahbi cem'ine 'ālī-tebārdan

-3-

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Gülsitāne ki olur böyle şitābān nergis
Tāb-ı mihr ile n'ola olsa fūrūzān nergis
2. Muntazır idi kudūm-i güle gülzār içre
Zer ü sīmīni nişār itdi firāvān nergis
3. Şu'le-i 'aşk ile gülzārı münevver itdi
Maqdem-i şāh-ı güle kıldı çerāgān nergis
4. Sāye-i serve gelüü gördi nehārunda sedād
Bāgda şāh-ı güle eyledi der-bān nergis
5. Oldı bir demde şitāb ile güzārende-i bāg
Tā ki gülşende kıla tarḥ-ı hıyābān nergis
6. Sāye-güster ki ola bergi lüceynü'l-māye
Āb-ı nāb üzre olur çün meh-i tābān nergis
7. Ḥayl-i ezhār-ı çemen olsa mişāl-i encüm
Gülsitānda oqunur mihr-i dirāşān nergis
8. Çehre-i pāki neden böyle bulurdı tābiş
Olmasa bāg-ı muḥabbetde nümāyān nergis
9. Sīm-ber serv-kaḍ ü sihr ile şehlā gamze
Behcet-i ḥüsn ile meh-çehre-i cānān nergis
10. Pey-i pākince müretteb ki gelür cünd-i bahār
Virse ezhāra revā mı 'idde-i sān nergis
11. Geldi peygāra şitāb ile 'alem destinde
Deşten kıldı anı kûhe gürizān nergis

12. Bezl için sîm ü zeri luḡf ile a' dād itmiş
Dest-i cūd ile dutar ŧîme-i ŧāhān nergis
13. Būy-1 luḡf ile cihān bāğını ta' ḡir itdi
N'ola olsa nefehāt çemene gümān nergis
14. İrterür gülşene geldikce ' aḡā vü keremin
Geçinür cūd u sehā ile kemā-kān nergis
15. Cānı baş üzre demi def' -i ŧudā' itmekde
Virdi būy-1 ḡikeme ' izzet ile ŧān nergis
16. Tāc-1 zerrin ile gör kaŧr-1 zümürüd-fāmı
Buldi ' ālemde dilāvar ise sāmān nergis
17. ŧehlevendāne seri üzre muḡallā destār
Oldı bālā-yı bahāda ser-i ticān nergis
18. Rūy-1 pūr-nūr u dili ḡāliŧ-i ŧermende-cevād
Buldi pākize kemālāt ile ' ünvan nergis
19. Çār-yārin ŧemīm-i pākini eyler imā
Oldı endiŧede ey dil ser-i pā kān nergis
20. Çünkü gül nūr-1 Muhammed'den alurmuş tābı
Olsa pāyende sezā mazhar-1 iḡsān nergis
21. Pūr ider būy-1 dil-āvizi meŧām-1 cānı
Luḡf ile kanda güŧād eylese dāmān nergis
22. Açılınca gül-i ter būyını baḡŧ eylemede
Oldı sultān-1 güle var ise tarḡān nergis
23. Geldi ' ayŧ itmede nāz ile kenār-1 cūya
İde tā def' -i ḡumār itmege dermān nergis
24. Destine cāmın alup ' aŧŧ ile bi-hūŧ olmuŧ
Niŧf-1 nārenc du-ter-i gönçeye ḡayrān nergis
25. Gerçi kim yerde yüzi evce ider nezzāre
Remz ider ehl-i dile ḡimmet-i merdān nergis

26. Dīde dūz olmadadır cān ile cūy-ı āba
Hāhişi bu k'ola cānāne-i cūyān nergis
27. Gülsitāne ki güzār itmede eyler ta' cīl
'Arz ide yārine tā hālını pinhān nergis
28. Çıka geldi çemene cām-ı neşātı elde
Geldi gülzāra yine gül gibi handān nergis
29. Göricek cūy-ı leṭāfetle çemen sāhasını
Oldı ṭab' ı açılup zevk ile şādān nergis
30. Gonçe-femlerle geçer şöhet-i 'ayş āyini
Māh-rūlardan ider kendüye yārān nergis
31. Gonçeler pāyine yüz sürmege iqdām eyler
Oldı bāğ içre meger pīr ü cevānān nergis
32. Ele alup ayağı 'işrete remz iyer imiş
İdelüm hürmet ana k'eyleye fermān nergis
33. 'Azm-i rāh itmede her kez ki bula kām-ı murād
Tek ü pū eylemede bulmadı pāyān nergis
34. Bāğda berg-i bī-hārı ki girān-kıymetdi
Cilve-i pāki ile eyledi erzān nergis
35. Pāyına düşse şabā çehre-güşāyende olur
Oldı bāğ içre ser-i nükte-şināsān nergis
36. Dem olur bād-ı şabā anı ber-āverd eyler
Seyr-i gül-geşt ile tā eyleye cevlān nergis
37. Gülden itmişdi nesīm anı meger kim āgeh
Mürğ-veş olsa anıñla n'ola perrān nergis
38. Kōmaz elden kadehi kıldı meger gülşende
Pür idüp çekmege peymāne-i peymān nergis
39. Şevk-i didār ile mestāne şabā ile revān
Geldi ḥasretle kıilup çāk-ı girībān nergis

40. Dide pür-ḥün besi bezm-i belāda ‘ilmī
İtdi tāb ile meger yād-ı ḥarīfān nergis

-4-

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

- 1 . Ḥabbezā maḳdem-i pākīze-i hengām-ı bahār
İtdi gülzārı mu‘ aṭṭar dem-i gül-fām-ı bahār
2. Ğonçe şahbā ile pür sāgar-ı ḥikmet memzūc
İtdi teşrif bu dem-i gülşeni cem cām-ı bahār
3. Bāğda sünbül-i ter-i ṭurre-güşād oldı meger
İtdi āfākı mu‘ anber yine ḥoş-kām-ı bahār
4. Bir zamāndur ki zemīn buldı ser-ā-ser tābiş
İtdi pür naqş-ı nigār ‘ ālemi eyyām-ı bahār
5. Böyle keyfiyyeti eczā-yı giyāh-ı çine
Oldı baḥşende-i te’sir dilānām-ı bahār
6. Cām-ı zerrin virür nergis-i ra’ nāya müdām
Mevsim-i ferruḥ u ferḥunde vü fercām-ı bahār
7. Dem-be-dem feyz-i revān ‘ işret ü ‘ ayş āsāyiş
Ṭarab-efzāyiş olur evvel ü encām-ı bahār
8. Kimse fehmi itmez idi bāğ-ı cinānuñ zevkin
Seyr-i gül-geşt idene olmasa i’ lām-ı bahār
9. Bî-ṭınāb oldı niçe ḥaymeler encüm ta’ dād
Sımyā ‘ ilmını gösterdi çü Ḥayyām-ı bahār
10. Çekilüp zerd ü sebz-i sürḥ ü sefid āşūba
Geldi peygār-ı şitā ‘ azmine a’ lām-ı bahār
11. Bāğdan sürdi şitā ceşşini cünd-i ezhār
Kūhdan kūha düşürdi anı iḳdām-ı bahār

12. Sāye-efgen ola nergis çü lüceynü'l māye
Sīm ü zerdür ki nişār eyledi in'ām-ı bahār
13. Bāğ-ı 'ālemde leṭāfetle şehīr ü mu'lem
Olsa ervāḥ revā 'ālem-i ecsām-ı bahār
14. Şabr 'uşşāka cefā yāre olurdı lāyık
Olsa gülşende eger bülbüle ārām-ı bahār
15. Olsa ruḥşārına nezzāre olur dīde dili
Mevsim-i gülde eger olmasa encām-ı bahār
16. Kim şitāb eyler idi sünbül-i pür-āşūba
Olmasaydı dil-i āşufteye ibrām-ı bahār
17. Kimse göstermez idi gül gibi destinde ayağ
Olmasa ḥātır-ı āzürdeye işmām-ı bahār
18. Oldı şüyende gül-āb ile nihāl-i gönçe
'İtr-riz oldı gülistāne çü ekmām-ı bahār
19. Ser-nüvişt olmağa mecmū' a-i gülzāre şabā
Sīm ü zersüde idüp eyledi erḳām-ı bahār
20. Güli nāz ile niyāz ile hezāruñ resmün
Şafḥa-i 'āleme tarḥ eyledi ressām-ı bahār
21. Mihr-i gül-gonçeler encüm meh-i nev zülf-i nigār
Rüz ü şeb olsa revā tāb ile ecrām-ı bahār
22. Gülsitāne olalum la' l-i müzābıyla revān
Vāḳı' ā lāzım olur 'ākıla ikrām-ı bahār
23. Olmasun zülf ile pūşide meded çehre-i yār
İtmesün 'āşık-ı bī-çāreyi nā-kām-ı bahār
24. Seyl-tāb-ı ruḥ ile oldı leb-ā-leb zeḳanı
Çeh-i bī-bün pür olurmuş ola if'ām-ı bahār
25. 'İşret u 'ayşı göreñ durmayup ifşā iyeler
Gülsitān içre niçe 'āleme nemmām-ı bahār

26. Seyl-i küh oldu yine cûş u hurûş ile revân
Neşve-bağş oldu meger lutf ile ilķām-ı bahār
27. Hāşr-ı ecsādı görür bir dem iden nezzāre
Dem-i ihyāda olur ‘ārife ifhām-ı bahar
28. Felek-āsā yine gül-zāre çerāġān itdi
Sebze-zār üzre zuhūr eyledi encām-ı bahār
29. Tefriķa virmiş idi hayli şitā āfāķa
İtdi gülşende telāfisini aħķām-ı bahār
30. Gerçi har cām-ı şitā haylini şiddetde idi
Yerde gökde ķomadı yirini hüzzām-ı bahār
31. Ters-nāk idi zālāmıyla güzārende-i bāġ
İtdi mesrā-yı emn-i gülşeni mıķdam-ı bahār
32. Hıyl-i gül-zāre leked-küb idi berf-i sermā
‘Ālemüñ güldi yüzi oldu çü isnām-ı bahār
33. Gerçi itmişdi şitā dehr-i mizācın tekdır
Ṭab’-ı gül-zārı güşād eyledi ilhām-ı bahār
34. Dehr-i dün içre besi ber-ter idi kıymet-i bāġ
Ḳadr-i gül-zārı hezār eyledi isvām-ı bahār
35. Sım ü zer heykel idüp düş-i nihāl-i bāġa
Şāh-ı silkinde nizām eyledi nezzām-ı bahār
36. Sünbülün tārını bāz itdi şabā gülşende
Ola pāyende nefes eyledi ihām-ı bahār
37. ‘Azm-i Rüm itdi meger Hāce-i ‘Aṭṭārıdır
Şahn-ı gülşende revādur ola in‘ām-ı bahār
38. Sünbül-i bāġ-ı şitāb üzre perişān-gısū
Çıķageldi vire tā bülbüle peygām-ı bahār
39. Lāl idi bülbül-i şürıde firāķ-ı gülden
İtdi güyende hoş elhān ile ilzām-ı bahār

40. Gonçe nūş itmede mey lāle kadeh-dār olmuş
Bülbüle bulmağ olur mümkün ise kām-ı bahār
41. Bezm-i gülşende şabā micmere-gerdān oldu
Çünkü gül-zāre güzār eyledi nessām-ı bahār
42. Hıulq-ı pākiyle cihān halkını meftūn itdi
Oldı fermān-dih-i ‘işret meger irsām-ı bahār
43. Luṭf ile hāşa resān oldu kamu nāmiyeye
Merhabā māye-i pür-vāye-i iḳdām-ı bahār
44. Ol şehīr-i fuṣalā-i şadr- nişīn-i iftā
Dem-be-dem dense sezā devrine bayrām-ı bahār
45. Der-geh-i pākine peyveste gelür ‘ıṭr-ı nesīm
Rūy-ı mālīde ire dāmenine hām-ı bahār
46. İde Haḳ rüzını hem-vāre o kān-ı fazluñ
Rüz u şeb neyl-i murādāt ile sebbām-ı bahār
47. Dil dem-ā-dem ola vaşşāf olur ‘ālemde
Bülbüle nūkhet-i gül nūş ile āşām-ı bahār
48. Harem-i yāri tavāf itmege sa‘y itmededür
Oldı pūşīde şabā nefha-i ihrām-ı bahār
49. Dem-be-dem ‘ārife āşār-ı tecellī görünür
‘İyd u Ḳadr oldu dem-ā-dem şeḫer ü şām-ı bahār
50. Tā nümāyende ola feyz-i nesīm eşhāre
‘İlmi peyveste ola lutf ile itmām-ı bahār

-5-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

1. Taḫt-ı gülbünde ḳarār eyledi sultān-ı nesīm
Oldı cārī şu gibi gülşene fermān-ı nesīm

2. Gülüp açıldı leṭāfetle yüzi gül-zāruñ
İrdi gūş-ı güle elṭāf-ı firāvān-ı nesīm
3. Nefḥa-i zūlf-i dil-ārā ile gül-zāre gelüp
Nefḥa-i pāki ile oldı çerāġān-ı nesīm
4. Sünbül-i ca‘dına gerḑān idi ḥayli müddet
Kılca kalmışdı irişince aña cān-ı nesīm
5. Ruḥ-ı yādıyla irüp buldı sürāġın gülde
Olmış idi nice dem tāb ile püyān-ı nesīm
6. Būy-ı dil-berle hezāruñ dilin eyler iḥyā
Olsa güyā-yı şümārende-i iḥsān-ı nesīm
7. Suy-ı gül-zāre gelüb micmere-gerḑān-ı şabā
İtdi teşrif yine bāġa gül-efşān-ı nesīm
8. Rū-yı mālīde olur ḥāk-i reh-i cānāne
Kıldı gülşende meger zūlfünü miḥmān-ı nesīm
9. Geldi gülşende rehün pāk ü mücellā itdi
Oldı büsende çemen gūşe-i dāmān-ı nesīm
10. Siḥ-i ser-tiziñi ey ḥār igen ‘arz itme
Kaçırur gelse kemīne seni yek-rān-ı nesīm
11. Berg-i ezḥārı açup bāl ü per oldı güyā
Oldı ṭāvus-ı reviş gülşene cevlān-ı nesīm
12. Māye-i rūḥı iken bād-ı şabānuñ kākül
Bu ne server ki olur böyle perişān-ı nesīm
13. Tābına düşdi gibi nāz ile güftārundan
Sünbül-i terdür olursa n’ola ḥayrān-ı nesīm
14. Geldi gül devlet ile ḥāce-i ‘aṭṭārıdur
‘Arz-ı kālā-yı bahārı ide dükkān-ı nesīm
15. Oldı bārān-ı bahārı aña āşaf-tedbīr
Taḥt-ı bād üzre cülūs itdi Süleymān-ı nesīm

16. Semen ü lāle midür bāğı ider mevcinden
Dürr ü mercān ile pür-lücce-i ‘ummān-ı nesīm
17. Şān için giydi libāsını gerde-i ezhār
Oldı meydan-ı gülistānda çü dīvān-ı nesīm
18. Hāyli şiddetde idi bīm-i şeh-i ‘ādilden
Kūha yüz tutdı şitā oldı girizān-ı nesīm
19. Gonçe olmuşdı dile tāb ile tāban oldı
İrdi gūş-ı güle gülşende hoş-elhān-ı nesīm
20. Hāmī-i dīn ü düvel zübde-i sırr-ı kümmel
Gülşen-i fazl u hüner vāye-i ‘irfān-ı nesīm
21. Nur-ı ‘ayn-ı ‘urefā nādire-senc-i üdebā
Menba‘-ı kān-ı girān-māye-i ihsān-ı nesīm
22. Bū-yı luţfuyla gülistānuñı ta‘ţir itdi
Oldı mürğān-ı çemen ‘İlmī şenā-ğān-ı nesīm

-6-

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Bahār irdi velīkin çi sūd bād-ı elem
İder hevā-yı muhālifle hātırı derhem
2. Dimāğ-ı cāna irerken nesīm-i bū-yı vefā
Virür harīm-i dile tāb tünd-bād-ı sitem
3. Şabāya n'oldı dil açılmaya zamānında
Meger ki zülf-i bütān gibi oldı ham-ber-ham
4. İrişdi faşl-ı bahār irdi cezbe-i cānān
Hevā-yı ‘aşk ise serde ‘acep ne çāre idem
5. Hāyāl-i hālī süveydāda dil giriftārı
‘Aqıl cemāline hayrān ne eylesem bilmem

6. Lebüñ bu mürde–dili bir dem iylese ihyā
Ne var hevā-yı ‘ ademde dil eylese bir dem
7. Olursa naqd-i dili va‘ de-i vişāline
Zihī te‘ āmül-i nāmī zihī ʔariq-i selem
8. Günāh ise seni sevmek ziyāde ey yüzi gül
Ziyāde mücrim isem yoq mı ‘ afv qānı kerem
9. Bıraxma pāyüñe zülfüñ vebāle girme meded
Bir özge qayda düşürse dili ne çāre kılam
10. Cihāna tır-i kazā yā degil midür gamzeñ
Ne hācet ‘ ālemi āşüba vire ol perçem
11. Gerek ki nādire-sencān-ı bezm-i bāğ-ı cinān
Ki oldı her yeri hüsni bahārla mu‘ lem
12. Zahır Şāh-ı gül ü Sa‘ dī gül-dil-i Hāfız
Mişāl-i gönçe-dili ‘ İlmī bülbül-i hoş-kerem

-7-

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Dāğ-ı dikenle kānda dil-i şu‘ le-tāb olur
Nezzāre kılsa lücceye semt-i serāb olur
2. Püşide kılsa rüyımı zülf ile dil-rübā
Faşl-ı bahār olunca ufukda şehāb olur
3. Yārüñ hayāl-i haddi ki çeşmümedür benüm
Bezm ehlinüñ gözinde mey-i la‘ l-i nāb olur
4. Bir tāb u ārem-i dem-i dīde ki ‘ ayş için
Dīde pür-āb olsa hemān dem şerāb olur
5. Düşnām iderse cevr ile ‘ uşşakına o yār
Şehden revā gedāsına luţf-ı ‘ itāb olur

6. Hāke nazar iderse olur kimyāya mekān
Düşse nigāhı zerreye ‘ālī-cenāb olur
7. Ham kılsa kıdd-i ‘āşıkı miḥnet dil āh ider
Varılsa bezm-i ‘işrete çeng ü rübāb olur
8. Olsa fütāde kākūli pā-māl-i yār olur
Kim sevdā kılsa ḥāke yüzün kām-yāb olur
9. Bir gamze ile biñ dili her demde zār ider
Kirdār-ı ehl-i ḥayr dem-ā-dem sevāb olur
10. Dil āh idince mihre irüp tāb-baḥş olur
Endişe-şu‘le-zār-ı ‘ar‘arı şihāb olur
11. Hikmet ki eşki ehl-i dilüñ seyl-i ḥün olur
‘Unşur ki Kerīm eyleye murk u ruzāb olur
12. Dāğ ile olsa cism-i nizārı pür ‘āşıkun
Her dem firāk-ı yār ile diller kebāb olur
13. Derdiyle çekse āhını ‘āşık derūndan
Cāy-ı qarārı ki ola ol ne kınāb olur
14. Eyle muḥit-i ..... nazar-ı ‘aynı ‘āşıkun
Giryān olunca ‘aşk ile seyl ü ḥabāb olur
15. Şerḥ idemez cefā-yı dil-ārāñı gerçi dil
Bir bir kelāmı ‘āşık-ı zāruñ kitāb olur
16. Cilve idince mihre ziyā perde-dār olur
Gül-çehre kıanda olsa fūrūğı niķāb olur
17. Niçün nigāh-ı nāzı dile virmeye ḥayāt
Bir dem teğāfül eylese ‘ālem ḥarāb olur
18. Ol tügmeler ki ellere bī-minnet açılır
Ben nā-tüväna bir kere piç ü tāb olur
19. Yüz gösterür şabāya ḥikmet ki kākūli
Baña gelince daḥme-i Efrāsyāb olur

20. Taqlīd olur mı sihrūme tazmīn-i pāk ile
Gerçi şarīr-i kīlk ü tanīn-i zebāb olur
21. Āb-ı hayāt kanda şebāhetde şuretā
Gerçi şerā-veş itmede her gūne āb olur
22. Sa'y it kemāle k'anda dem ile dil-i hazīn
İrse meşīb-i 'ālem-i 'ahd-i şebāb olur
23. Mahv it rūsūmı şa'y ile şahve gūzar kı
'Uşşāka 'İlmī zerre-i kemter hicāb olur

-8-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Gonçedür irfet-i gül bī-ḡār-ı 'ilm
Bāğdur iḡlās-ı dil gül-zār-ı 'ilm
2. Bīḡdür himmet-i dıraḡtdur 'amel
Şāḡ-ı 'irfān oldı berg ü bār-ı 'ilm
3. Nigāh-ı insāna taḡvādur libāsı
Pīreḡen iz'āndur ezrār-ı 'ilm
4. ḡacle-gāh-ı dilde bīkr-i fikr için
'Aḡl-ı dāniş lū'lū'-i şehvār-ı 'ilm
5. Cezbedür 'aşḡ ehline her dem ḡarīf
Tāb-ı dil bezm-i şafā dildār-ı 'ilm
6. Şıḡ u inşāf u ḡayā vüçüd u kān
Oldı āşār-ı 'ālī edvār-ı 'ilm
7. Künc-i miḡnetde maḡabbetden cüdā
Olmaz olmiş 'aşḡa yār-ı ḡār-ı 'ilm
8. ḡall olur anuñla bāb-ı müşkilāt
Oldı ḡuyā ḡaydar-ı Kerrār-ı 'ilm

9.Meba‘ -1 yenbū‘ -1 āb-1 zindegī
Hızr-1 dem baħr-1 hūdā teyyār-1 ‘ilm

10.Büy-1 pākiyle mu‘ aṭṭar ‘ālemi
Eyler olmuş Hāce-i ‘Aṭṭār-1 ‘ilm

11.Cilve-gāh-1 dilde bezm-i ḥāş için
Ma‘ rifet esrārıdur envār-1 ‘ilm

12.Şeş-cihet kām-1 nuḥustındür revā
Olsa lāhūt evcine seyyār-1 ‘ilm

13.Safveti gün gibi rüşen oldu çün
Küy-i yār-1 mihr-i devvār-1 ‘ilm

14.Mālik-i hikmet Felāṭün-mevkibet
Taḥt-gāh-1 ‘ālem içre dār-1 ‘ilm

15.Cehl-i muzlim çün şeb-i tārīkdür
Hāṭır-1 bīdār için eşār-1 ‘ilm

16.Şāhibinden olmayup hergiz cüdā
Ṭālibine dāim olmuş yār-1 ‘ilm

17.Hāriş-i cürmünle tekdīr eylese
Olmaya tā ḥār-1 ḥārḥār-1 ‘ilm

18.Zār olma zuḥruf-1 dünyā için
Olmasun āzār ile bīzār-1 ‘ilm

19.‘Aczüñi bil fikr-i kudret eyleyüp
Tā ola nev-bāde-i efkār-1 ‘ilm

20.‘İlmī olmuşdur maā‘ rif ehline
Süy-1 Hāḫka bürde-i hem-vār-1 ‘ilm

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ol tevekkülde dilā terk idüp esbāb u ' ilel
Eyle tahsīl-i rızā itme dimāğūñ muhtell
2. Harem-i hikmete gel dīde-i teslīm eyle ol
Sā'ir-i sāḥa-i lā-yūs'el-i 'ammā yef' al ⁹
3. Çıkma pür-kār şıfat semt-i ḥaḳīkatde olup
Dā'ir-i dāire-i şer' -i Nebīyy-i mürsel
4. Düşme tefriḥe olup cebr ile ifrāt itme
Meyl-i ḳadriyye ile kılma ' aḳıdeñde ḥalel
5. İder āyāt-ı ' izāmiyle ' amel sāḥib-i ḥāl
Mürşid-i ḳāmil olur ehle kelām-ı münzel
6. Nüşa-i cāmi' asın aḥsen-i taḳvīm ¹⁰ üzre
Olma taḳvīm-i güzeşte gibi mensūḥ-ı ' amel
7. Şāf u pākīze dil ol görmeye girdāb-ı belā
Şadme-i şarşar-ı ekdār ile keştī-i ' amel
8. Dest-i elṭāf ile ol gonçe-i ḥāṭır-çide
Sikke tā kim açıla her girih-i ' uḳde-i ḥal
9. Merḥamet ile saña raḥmet ide Ḥazret-i Ḥaḳḳ
Ola tā ḥayli melāik sana efgende-i şeml
10. ' Ayb-pūş ol nazar-ı pāki şı'ār-ı zāt it
Tā cinān içre libāsıñ ola pākīze-i ḥulel
11. Cevher-i zātiñu iḥlāş ile muḥliş eyle
Sikke-i naḳd-i dilüñ olmaya ṭāmga-yı dağal
12. Olma ma' kūs-şıfat ḥādimi maḥdüm itme

(9) " Allah yaptığundan sorumlu olmaz; kullar ise sorumlu olur. " Bkz: Enbiyā: 21/23.

(10) " Biz insanı en güzel biçimde yarattık " Bkz: Tīn: 95/4-6.

Şānuña irmeye tā şāibe-i mekr ü hīle

13. Zevk-i didār-ı ümīdinde şahīhü'l-bāl ol
Yāre lāyık olamaz kalb-i rakīb-i mu'tell
14. Nefs-i kem serkeş ola eyleme irhā-i 'inān
Rāiz-i kuds ola kör olmayasın tā ki ağal
15. Serv-i āzādı mukayyed kil-i pā-der-gildür
Sū-yi gülzāre neden düşdi revā bunca 'icl
16. Huffetü'l-cenneti remzini ferāmūş itme
İtmede nefse mekārīh olana virme mehel
17. *Tā be-key dāğ-ı furūzende-i tāb-ı ruhsār
Tā be-key şiften-i çeşm-i gazālān-ı kehl*
18. *Tā be-key sūriş-i gīsū-yı mu'anber-fāmı
Tā be-key sūziş-i çün dīde-i ya'fūr müğul*
19. *Tā be-key nāliş-i çün mürğ-i hezārān şiven
Tā be-key āh-ı ciğer-süz dem-i pend-i ğazel*
20. Kān-āsā saña kan yutdura mihr-i felek
Keşf-i rāz eyleme ağıyāra mişāl-i elğal
21. Zülf-i pūşide-i ruhsār ide bir āh-ı tīr
Kılma āzürde dili 'ākıl iseñ çekme kesel
22. Yine ser-mest idüp cām-ı haqīqāt yāri
Lāyih oldı dil-i āzürdeye bir hūb ğazel
23. 'Aşq-ı pākiyle olur 'uqde-i müşkil-i münğall
Bulur āyine-i dil 'aşq ile her dem şayğal
24. 'Aşqdur mālīk-i me'vā-yı ma'ārif-i meşhūn
'Aşqdur mālīk-i mesrā-yı fezāyende havel
25. 'Aşka yār ol diye dil-dār saña kīnet-i dile
Maħva ir maħv ile yād ola vücūduñda bedel

26. Ne bedeli var odur mülk-i vücūd içre hemān
Zāhir ü bāṭın odur olmuş aña gayr-ı zılel
27. Harem-i ḳalbūñi pāk eyle ki şāyet sultān
Güzerān eyleye lāzım ola pākize ‘amel
28. Şi‘r itlāk olunur ‘İlmī ḳamū nazma velī
Bir midür dāne-i nisān ile her ḳatre-i ṭall
29. Gerçi kim ikisi de şire-i engürīdür
Biri ḥaşıyyet-i şahbāile keyfiyyet-i ḥall
30. ‘Ālim ü cāhili bir görmese bāri didiler
Dir idüñ dīde-i kec deyrine çarḫuñ ahvel
31. Deyr-i dil dīde-i çarḫı turalum bir görmüş
Bir midür şıdk u şafā ile meger ḥabṭ u ḥaṭal
32. Birse zāiḳa-yı dehr-i denī-yi perverde
Ḳandadur zevḳ-i nebāt ile nebāt-ı ḥanṣal
33. Dil revān itmede ḥünābe dem-ā-dem dehre
Bestedür pāy-ı tedārik reh-i maḳsūd-ı vaḥal
34. Lezzet-i şı‘r-i terüm nāleme oldı bādī
Olsa dem-sāz revā nāle-i zenbūr-ı ‘asel
35. Zerreden mihr-i cihān sūz olur mı lāmi‘
Olmasa tāb-deh-i şun‘-ı Ḥudāvend-i ecell
36. Ḳatreden yā ola mı ‘āleme deryā bādī
Virmese şafvet-i dil ḥazret-i Ḥaḳḳ ‘azze vü cell
37. Eylemiş kilik-i ezel levḫ-i ḳabūl üzre dili
Eşer-i ḥātime-i nüṣḫa-i ‘aḳl-ı evvel
38. Gülşen-i ‘örfini her demde ki şād-āb eyler
Ḳalem-i nādire-perdāz-ı me‘ārif münhel
39. Feyz-i ḳudsī ile her demde bürū-mend olsun
Şāḫ-sār-ı eşer-i vāye-dih-i dīn ü düvel

40. 'İlmî yümni ile peyveste o mihr-i hikemüñ
Sa' d-bahşende ola pertev-i menhûs-ı zemel

-11-

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Ruḥ-ı 'aksiyle pür-tâb oldu dil-dâruñ zenaḥdânı
Yine cām-ı maşaffâda görüldi lâ'1-i rümmânî

2. Cebîn-i mihri şalsa sâyesin ol ğabğab-ı pâke
Felekde mâye pertev-baḥş olur hürşid-i raḥşânı

3. Mu' attar eyledi âfâkı büy-ı ḥâl-i müşġini
Görince anı nâf-ı âhü-yı Çinin çıkar cāmı

4. Ser-i zülfüñle pā-māl olmasun raḥm it dil-i 'aşık
Fütâdeñdür o miskine naẓar kıl ey kerem-kānı

5. Tesellî mümteni' dür 'İlmî mümkün olmasa vuşlat
Hemân 'uşşâka vâcibdür olupdur ahd ü peymânı

6. Tetebbu' eyledüm bir kân-ı fazluñ işr-i pâkin kim
Odur meydân-ı 'ilm ü 'irfetiñ sulṭân-ı yek-rânı

7. Olupdur burc-ı es' âd 'âlemüñ mihr-i sa'idi ol
Cihânı n'ola meşhûn eylese envâr-ı 'irfânı

8. Egerçi nâr-ı ğam pejmürde eyler t̄âb' -ı gülzâruñ
Velî terdür dem-â-dem ğonçe-i ümide iḥsânı

9. Şüreyyâ vü şerânuñ ger tefâvüt var miyânında
Gehî ḥâke nazardan bula mı hürşid-i noḳşânı

10. Anuñ kilik-i kemâli siḥre âġâz itse luṭfuyla
Nişâr-ı lü'lü-i lâlä ider teyyâr-ı 'ummânı

11. Odur ḳâmûs-ı fazluñ cevher-i yek-dânesi ammâ
Ne ḥikmetdür derünında ola baḥr-i dür-efşânı

12. Cenâbı âsumân-ı fazl u 'irfet mihr ana şöhret

- İrişmez her ne deñlü diğkat itse fikr-i fürsānı
- 13.Odur bir seyyid-i ‘ālem ki heycā-yı mebaħışde
Virür tāb-ı beyānı muğzır-ı mihre fūrüzānı
14. Sükūt-ı hikmeti sırrında Eflātūn olur ‘āciz
Dehānı nuṭka gelse keşf olur esrār-ı pinhānı
- 15.Olur rāy ile rüşen ‘ālem-i nüh-ṭāk-ı gerdüni
Münevver ‘adli ile ṭārem-i envār-ı dīvānı
- 16.Odur mülk-i me‘ānī mālik-i hengām-ı peygārī
Meyādīn-i belāğatde revā eyleser cevlanı
- 17.Anuñ şol deñlüdür ehle felekde nūr-ı elṭāfi
Çerāğıdur meh-i rüşen melāikdür şenā-ḥānı
- 18.Sezādur meclis-i pākine evşāf-ı beyānunda
Oğunsun nazm-ı Ḥassānī dinilsün sihr-i Selmānī
- 19.Ser-āğāz eylesün her dem medḥ-i pākini ‘İlmī
İderdüm bāb-ı hikmetden ki Eflātūn-ı Yūnānī
- 20.Ānuñ enfās-ı pāki büy-ı hilḳatinden nişār itse
Olur ḥāke dem-ā-dem pertev-endāz-ı cihān-bānı
- 21.Göreydi ‘örfünü ‘Örfi olurdı ‘aynını Fātih
İdeydi cur‘ a-i cāmı anı ser-mest-i devrānı
- 22.Berāt-ı ḥüsn ü cāh için ‘aceb zibā çekilmişdür
Nazar kıl ebrūvānına iki tügrā-yı sulṭānī
- 23.Ne ḥālet var nigāh-ı nāvekinde cezb ider ḥāṭır
Ne ḥāşıyyet olur dil-düzdur peykān-ı müjgānı
- 24.Şadāḳatle ‘adālet hem-‘inān oldu zamānında
Ki ol kān-ı keremdür kār-sāz-ı mülk-i ‘Osmānī
- 25.Ḥıdīvā dāverā sihr-āverā kānā güher-sencā
Kerīmā kām-baḥşā serverā ey nūr-ı Yezdānī
- 26.Çerāğ-ı es‘ad-ı Rūmum ḳadīm-i bende-i dā‘ī

Münevver eylemişdi yümn-i dārü'l-mülk-i iskānı

- 27.Çü Es'ād vālidīndür sen sa'idīsin meziyyetde
Bu nükte ehle rüşendür ki oldıñ Es'ad-ı şānı
- 28.Sen ol taħrīr-i ekmelsün 'ināyet mazhar-ı zātuñ
Hidāyetde nihāyetde mu'inūñ 'avn-i Rabbānı
- 29.Cenābuñ oldı 'aşruñ şeyhü'l-İslāmı bi-ḥamdillāh
Terāķī üzredür 'uhdeñde fazl-ı nev'-i insānı
- 30.İderdi seyr ğaybı dil-i mekr-i maḥv-ı şu'üride
Virildi destüme bir bülbül-i bāğ-ı hoş-elḥānı
- 31.Odur sihr-i nevāda bülbül-i güلزār-ı lāhūtı
Odur ḥüsn-i irāde 'andelīb-i bāğ-ı 'iz'ānı
- 32.Odur bāğ-ı belāğat içre bir tütü-i şekker-hā
N'ola güyā olursa meclis-i pāküñde erzānı
- 33.Sezādur devr-i ḥüsnüñde terāne eylesün bir dem
Muḥayyel bir ğazel kim olalar erbāb ḥayrānı
- 34.Ne lezzet-baḥş olurmuş arzū-yı la'l-i cānānı
Virür her dem ḥayāl-i şevķi ṭab'a zevķ-i rühānı
- 35.Ne zülmet-süz olur ruḥsār-ı tābile cihān rüşen
Güzer kıl güleşene sır-āb çerāğān-ı gülistānı
- 36.Nedür ol ğamze-i āşübı 'āşık-ı cān ider ḳurbān
Ne ḥālet-baḥş olur ey dil Ḥudā olsun nigeḥ-bānı
- 37.Düşüp sevdā-yı zülfine irişdüm rüz-ı firūza
Elim ağıyārdan çekdüm ne hoşdur cezbe-yi ānı
- 38.Ruḥ-ı dāğıyla sīnem şu'le-zār-ı bāğ-ı miḥnetdür
Olupdur çāk çāk nāḥun-ı ḥasret-i ḥıyābānı
- 39.Zenaḥdānı o yārün lücce-i nūr-ı hidāyetdür
Bedīd olmuş hevā-yı ḥüsn ile ol mevc-i pişānı
- 40.Derünunda bulur ğavvāş-ı ma'nā cevher-i kāmı

- Ne bulsun bîm-i mevcinden anuñ sâhil-i şinānı
- 41.Olupdur āh u zārı nāle vü efgān-ı yārānum
Terānem ki n'ola şöhret bulursa çār-erkānı
- 42.Kadīmī yār-ı gam sākı garām u naql-ı endīşe
Olupdur cām vire 'İlmi eşgūñ mey velī kını
- 43.Odur müfti'l-enāmı bir şehen-şāh-ı cüvān-bahtuñ
Ki mevrüşı olupdur taht-ı dīvān-ı Süleymānı
- 44.Fürüzān oldu tābı yine çün kim Medyen-i gaybuñ
Nümāyān oldu Tūr-ı dilde envār-ı dıraşşānı
- 45.Anuñ yādına inşād eyledüm bir şi' r-i pākize
'Acep mi hüsni meftün eylese sihr-āferinānı
- 46.Ne cevherdür miyānunda o şāhuñ tiğ-i bürrānı
Virür hurşide āb u tābı gösterdükde lerzānı
47. Karındaş itdi gürg-i hün çeşide miş-i maṭlūmı
Zamān-ı ittiḫādīdür ki 'ahd ü 'adl-i 'ünvānı
- 48.Perişān-ḫātır olmaz kimseler 'aşr-ı emānunda
Olur ise var ola devrinde tā zülf-i ḫübānı
- 49.Vücūdı serv-i gülzār-ı ḫarīm-i istikāmetdür
Bulınmaz ḫam zamānında meğer ebrū-yı piçānı
- 50.Görünmez ḫan ile şi'r-i garānuñ miḫlebi hergiz
Meğer 'ummān içre heybetinden şāḫ-ı mercānı
- 51.Sitemden 'ahd ü 'adlinde kimesne sine-küb olmaz
Meğer kim yār-ı simin bir elinden sine-çākānı
- 52.Şikāf olmaz denürdi pır-i hemze-bār-ı āh ile
Şabādan gonçenüñ çāk olmasa tavḫ-ı giribānı
- 53.O ḡāzī nevbet-i 'aşrında feryād eylemez kimse
Meğer kim bāng-ı kūs-i devlet-i sulṭān-ı şāḫānı
- 54.Aña 'İlmī ne ḫāşiyet olur feyz-i İlāhiden

Olur cevher ne cāya düşse ger ihsān-ı nīsānī

55.Yeter taşdı‘ idersen t̄āb‘ -ı pākin kılma āzürde
Şümārende ne mümkündür bula vaşında pāyānı

56.Nizām-ı ‘ālemüñ zāt-ı penāhıdur du‘ ā eyle
Anuñ devrindedür fażl u kemālüñ ‘ izzet u şānı

57.O güldür gonçeler maḥdūmlar gülzār-ı fażl içre
Kemāl ü fażla t̄ābān oldı güyā nūr-ı Sübhānī

58.Vezān oldukça gülzāra nesīm-i ‘ işret-efrūzı
Şabā luḫ ile teşrif eyledikçe bāğ u büstānı

59.Nevā-yı bülbüle dem-sāz oldukça dil-i ‘ āşık
Güşād itdikçe sine bāğda her verd-i ḥandānı

60.Nümāyān olalar hem-vāre ‘ izz ü şān ü rif atde
Kamūnuñ evc-i ‘ izzetde fūrüzān ola sāmānı

-12-

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1.Yārı görünce kaldı gönül ‘ arz-ı ḥālden
Maḥv ile şaḥve irdi geçüp kıyl ü k̄ālden
- 2.Āvīzeş idi dāmenine gerçi niyyetüm
El degmedi şikāyete şükr-i visālden
- 3.Şemşir-i āhum eyler idi düşmeni zebün
Şāfi-i remid-i şā‘ ikā-āsa kelālden
- 4.Dil almış olsa vādini şirīn-lebāndan
El degmiş olsa baḫt ile ceng ü cidālden
- 5.Ḥayli dem idi nātıka lāl idi dil gibi
Dem-beste idi gerçi ki şirīn-maḫālden
- 6.Āğāz iderse yine bu tazmīn-i pāk ile

Olur bedīd-i nāle şabā ile nālden

7.Dil-teşne-gāna feyz-resān ol dilā yine
Olsun revān-ı ‘āleme āb-ı zülālden

8.Ġamum eger ki dirhem ü dīnār olmasa
Ehl-i kemāle eyle nişārun lālden

9.‘Ārif odur ki bād ile āzürde olmaya
Faqr ‘ālemine ire geçüp mülk ü mālden

10.Yārūñ yolında meh-rūlar çarḡ-ı dü-tā gibi
İre fenā-yı cismine āhıyla şāldan

11.Her kim dilerse ire kemāl-i kerāmete
Ayrulmasun muḡabbet ile ittikālden

12.Sāmān-ı dil ki terk ile tecrīde ĩrüşür
Olur şafāda sa‘yı anuñ ictilālden

13.Anḡā maḡām-ı ḡāf-ı ḡana‘at olur dilā
Düşme ḡaziz-i āza şakın ibtizālden

14.‘İrfān-ı ḡadri ‘İlmī bilür gel terāneye
Bezm-i hünerde şı‘r ile sihr-i helālden

15.ḡāḡır rehāda olmadı tār-ı kelālden
Daḡ-ı derün geçemedi ḡadd üzre ḡālden

16.Yārūñ dehānı vāḡıma ḡāḡır nişānidur
Dil nice lāl olmaya geçmez ḡayālden

17.Olsa fenāda kākūli dil pāy-māl olur
Eyler ḡarāb ‘ālemi ḡaçmaz vebālden

18.Yazmış debīr-i ḡikmet anuñ rüy-ı pākini
Erkāmı ḡadd-i ḡırz ola ‘ayn-ı kemālden

19.Ki ‘arz ider dehānını yok yire ki ruḡuñ
Kim ḡurtulur ciḡanda dilā reng ü ālden

20.ḡılınmış çü tāb-ı kākūli pūşide çehresin

Böyle geçerse yana çıkar mäh u sâldan

21. Dil mürğ-i lâne itdi ser-i zülf-i yârda
El virdi baht-ı pâyine çün rûy-mâlden
22. Ol deñlü dil ki turra-yi piçâne şarmaşur
Hergiz kalur bu 'uğde yed-i incilâlden
23. İhyâ iderse gamze-i dil-düz-ı 'âşıkı
Mergüb olur 'atıyye cemilü'l-hişâlden
24. Ser-tiz-i âh-ı gamze-i hün-rîze muntażır
Kalmaz deminde düşmen için imtişâlden
25. Olmaz ba'id-i 'âşıka nezzâre itmese
Hergiz garîb olmaya nâfir gazâlden
26. Düşnâm iderse nâz ile lezzet-resân olur
Lâ'l-i lebine gâyet odur 'ıkd-i bâlden
27. 'Âşık lebini bûs ile itse tefe'üli
Açar kitâb-ı hüsnüni ferhunde-fâlden
28. Bâd-ı murâd ü berg-i vefâ gerçi söylenür
Bağ-ı vefâda bitmedi hiçbir nihâlden
29. Dâmen-keş oldu gonçe kanı 'andelîb-i bâğ
Kimdür remîde olmaya rûy-ı celâlden
30. Bağşende olsa bâğa leţâfet-i kudüm-i gül
K'olur cinânda zînet-i zîbâ cemâlden
31. Dil gonçe olsa 'İlmî gam-ı 'aşk-ı yârla
Olur güşâde gül gibi gunc ü delâlden
32. Bir zât-ı pâk bendesidür dil ki 'âlemi
Pür itdi nâmı fazl u kemâl u nevâlden
33. 'Ömr-i mezîd ü 'izz-i medîd ile hıfz
Bârî vücûd-ı pâkini hergiz zevâlden
34. Şâhâ muhîţ-i 'ilm-i şerîfün bu bendeñe

Lāzım mı h̄abş-ı derd-i melālet-i mālden

35. Dil h̄āk-i pāye h̄ālını ‘ arz eyleridi l̄ik
Taşdı‘ a cür’et itmedi bīm-i melālden

36. Gülzār-ı bāğ-ı ‘ āleme luḫfuyla dem-be-dem
Tā kim vezān ola şabā vü şimālden

37. Dāim ‘ aziz-i ‘ ālem olup behre-yāb ola
Ṭāb‘ -ı lāṭifi şıḫḫat ile i‘ tidālden

38. İde güzār ‘ āleme tā şarşar-ı belā
Ḳalb-i ḫasūdı eyleye pür iḫtilālden

39. Bed-hāh-ı ‘ izz ü devleti var ise bilmezüz
Ḳurtulmasun cihānda dem-i i‘ tilālden

40. Maḫdūmlarınun ‘ ömrünü Bārī mezīd ide
K’olmuş şehīr her biri ḫüsn-i şimālden

41. Devr olmaya o ‘ ayn-ı ‘ ulūm-ı fezā’ ilün
Çeşm-i zamāne h̄āk-i derün iktihālden

-13-

mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

1. Zihī behā-yı zamān-ı leṭāfet-efzāyı
Ki itdi fazl ile teşrīf-i şadr-ı a‘ lāyı

2. Zihī nihāl-i fazāilüne ḫadr-i ber-terden
Cihānda luḫf ile gösterdi tarz-ı Ṭübāyı

3. Zebān-ı ḫāşır iken feyz-i medḫ-i pākinde
Virür edāda dem-ā-dem dem-i Mesīḫāyı

4. Cihān mu‘ aṭṭar olur bŷy-ı ḫüsn-i ḫulḫundan
Yedine alsa eger kilik-i ‘ anberin-zāyı

5. Dü-ser bir ejder olur ḫahr şüretinde anuñ

- Adū görürse olur ger ‘Āşā-yı Mūsāyı
- 6.O bāğ-ı fażl u ‘atā gülşen-i kemāl-i kerem
Revādur eylese her dem cihān-pīrāyī
- 7.O yekke-tāza revā ‘arşa-i münāzarada
Kümeyt-i hāmeye virse ne deñlü irhāyı
- 8.Mażīk-i mebhaş-ı şakrā-yı kilki şakķ eyler
Mesīr-i fażl u hūnerde ider temāşāyı
- 9.O şehsuvār huzūrunda hāme olmışdur
Veğā-yı bahşa müheyyā semend-i ra‘nāyī
- 10.Edāya gelse ider sihr-i pāki reşk-āver
Dem-i letāfet ile tūti-i şekker-hāyī
- 11.O gülsitān-ı feşāhat mediḥ-i pākinde
Revādur eylese güyā hezār-ı şeydāyı
12. Bulaydı neşr-i lālī-nişārını vaşşāf
Bilürdi hūsn-i edāda cihān-ārāyı
- 13.İreydi gūşına şi‘r-i balāğāt-ı iş‘arı
İdeydi hırz u hamāil zaḥīr u tuğrāyı
- 14.Göreydi neşve-i şi‘rini mest olup Örfī
Olurdu cān ile meftūn sihr-i ra‘nāyı
- 15.Rumūz-ı diķkat-i fikriyyesi unuttururdu
Cihānda mertebe-i Bū ‘Ali Sīnāyı
- 16.O deñlü ‘adl ü ḥaķīkatde şöhre-i āfāk
‘Acep mi nāme-i medḥi olursa her cāyı
- 17.Ķadeḥ-i luḥfunı hiç kimseden dirīğ itmez
Meger ki dest-i ğama devr-i cām-ı şahbāyī
- 18.Kimesne kimseye devrinde nāle itdürmez
Dem-i şafā ile ‘āşık dil-i teh-i nāyı
- 19.Niğāh ideydi adūya ‘iṭāb ile bir kez

- Dü-nīm ideydi o dem şüret-i heyûlâyı
20. Dil-i belâ-zeden-i reng-i zıll-i maḥrûṭı
İderdi dâğ ile peyveste semt-i belâyı
21. Bedîd oldı o dem kim kebüter-i bî-tâb
İder sibâ'-yı tıyûr ile pençe-yi gîrâyı
22. Şeh-i ma'ârif-i mesned-nişîn-i fazl ol kim
İder bu 'arşa-yı 'irfetde kâr-ı fermâyı
23. Behâ-yı dîn u beḳâ-ḥaḥ-ı mülk-i 'Oşmânî
'Aṭâ güninde merd-i ḥarîm-i tenhâyî
24. Mihr-i cenâb-ı ḥidivv-i güher-sencâ
Demüñ revâ ki'de her dem hezâr-ı iḥyâyı
25. Nüvâde nîl-i nevâ ile zümre-i üdebâ
Ki her birine musahḥar rümûz-ı inşâyı
26. Bu müstemende de olsun zülâl-i fazluñdan
Şifâ-yı dâğ-ı dil-i zâr-ı nâ-şikibâyı
27. Sezâ ki sâye-i lüṭfuñda ben de sultânım
Teveccühüñle bulam nuṭḳ-ı feyz-baḥşâyı
28. Edâya geldi dem-i yâd-ı luṭf-ı ṭâb'ından
Dil-i elem-zede bir şî'r-i pâk ü zibâyî
29. Dil itdi nuṭḳ için zâr olup temennâyı
Virür ḥayâl-i lebûñden ki ol tesellâyı
30. Nişâr itmededür lü'lü-i sülḥan-ı lâlâ
Lebûñ ki aña müselleḥ behâ-yı yektâyı
31. O tîr-i ḡamze ile yâr ider füsün-sâzı
Kebâb ider daḥi nâ-ceste ḳalb-i 'anḳâyı
32. 'Îtâbı şu'le-i cevvalê-i cihan-peymâ
Nigâh-ı merḥameti dehre nûr-ı bînâyı
33. Yeter bu ḥâme-i luṭfuñda 'İlmî destinde

Alup yüzine süre şafha-i semen-sāyı

34.O āfitāb-ı 'ilm tāb u dāniş-efrūzı
Yegāne-i hūner-endūz 'ayn-ı 'ulyāyı

35.Şeh-i zamāne revā gördi şadr-ı teşrīfīñ
Ki virdi mesned-i Rūma anuñla irfāyı

36.O pādīşah-ı 'adl ü dād vaşf-ı pākinde
Terāne eyledi 'ilmī bu sihr-i garrāyı

-14-

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1.Zihī şeh-i 'ilm-efrāz-ı çarḥ-ı mīnāyı
K'ider mihr-i қademine cebīn-fersāyı

2.O pādīşāh-ı ekālīm ü ma' delet-āyīñ
Ki virdi kevkebe-i baḥtı kevne ezhārı

3.Odur yegāne-i dīhīm-i şāh-ı heft ekālīm
Pür itdi şavlet ü heybetle rüy-ı dünyāyı

4.İrişe nāmiyeye zerre tābı berg-i çemen
Geçerdi āhına çāk eyler idi ḥummāyı

5.Vireydi ḥāme-i temkīni luṭf ile āba
Ṭutardı mevce-i nāçizi rüy-ı gabrāyı

6.İreydi ḥiddet-i ṭab'ından 'āleme sūziş
İderdi pür- nekes-i mūm seng-i ḥārāyı

7.Göreydi ḥükmi tebeddül ṭbā' -ı ezdāda
Revā iderdi 'aks-i ṭab' -ı nār ile māyı

8.Sebeb bu virmedi tābiş nihād-ı nīrāna
Yaқardı rīze-i ḥārā ki zīr-i deryāyı

9.Şefi' i şāh-ı rūsül yāveri Ḥudā olsun
Çerāğ-ı bezmi mihr çetri çarḥ-ı vālāyı

10. Ğaraz çü ‘ arz-ı ‘ ubūdiyyet eyle ol şāha
Yeter terānede ‘ İlmī bu deñlü ğannāyı
11. Yegāne nām-verā serverā kerem-baḥşā
Ki maḳdemūñle ğüzārende- ‘ ayn-ı ğammāyı
12. Çerāĝ-ı es‘ ad-ı Rūmum ki ‘ amm-ı pākūñdür
Müşerref itmiş idi fażlı şadr-ı iftāyı
13. Mu‘ ĩdi olmuş idüm ḥıdmet-i medārisede
İderdi ḫab‘ uma taḫsīñ ü luḫf-ı imlāyı
14. Beḳāya oldu revān raḫmeti ziyād olsun
Ḥudā cenābuña virsün şadrda ibḳāyı
15. Hemīşe evc-i sa‘ ādetde oldıĝınca hūmā
İdince ḳand-i şafā-baḫşı ḳalb-i bebgāyı
16. Ḥudā ziyād ide ‘ ömrūñ ‘ ulūvv-i ‘ izzetde
Bu ḫāke eylesün sāyeñ ile isnāyı
17. Müdām ‘ ahd-i azīzūñ dem-i ḫalāvetle
Olup şafāda dilūñ ide ehle i‘ tāyı

-15-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Şu‘ le-ĝāh-ı ‘ āleme pervāne geldük ey ğoñül
Ğam mıdur sūzan olursañ yana geldüñ ey ğoñül
2. Tāb düşdi ğoñlüme ḫātır perişānum imiş
Şerde olsun ḫātır-ı cānāna geldüñ ey ğoñül
3. Fırşat olmaz bunca demdür buse-i ruḫsārına
Bāĝ-ı ḫüsni ğuyıyā seyrāna geldüñ ey ğoñül
4. ‘ Andelīb ü gül terāne ğuş ider ğülzārda

- La'1-i yadıyla meger efgāna geldüñ ey göñül
- 5.Şekvā itme dīdeden hūn-ābe nūş itseñ müdām
Tās-1 çarhūn hūnunu çün kāna geldük ey göñül
- 6.Cān virmişdüñ leb-i la' line ol İ̄sā-demüñ
Nāz ile güftār idince cāna geldüñ ey göñül
- 7.Bahş idersin yoķ yire keyfiyetinden la' linüñ
'İlmiye ma'zūrsun mestāne geldüñ ey göñül
- 8.Ḳīl-i tabī' atden güzer lāhūta sırr-1 'aşķ ile
'Andelīb-i ḳudsīsün cevlāna geldüñ ey göñül
- 9.Māil olma her ḫaruñ bārına çekme minnetin
Ḳıl tecerrüd 'ālem-i insāna geldüñ ey göñül
- 10.'Aşķ-1 yarı virmeyüp dünyā vü 'uķbā terk it
Maḫlabuñ bir dānedür bir dāne geldüñ ey göñül
- 11.Sūzen-āsā 'aynuña alma ta'alluķ riştesün
Cilve-gāh-1 'āleme merdāne geldüñ ey göñül
- 12.Teşne-leb ser-geşte olma vādī-i miḫnetde kim
Ḥızr-demsen çeşme-i ḫayvāna geldüñ ey göñül
- 13.Vādī-i Eymende cāyuñ çāh-1 gām olsa revā
Sırr-1 Yūsuf andadur Ken'āna geldüñ ey göñül
- 14.'Aşķ ile cānān yolında cānı ziyān ide gör
Fırşatı fevt eyleme bir āna geldüñ ey göñül
- 15.Faḫr ile faḫr eyleyüp çāk it vücūduñ cūbbesin
Benligüñ maḫv eyle 'izz ü şāna geldüñ ey göñül
- 16.Cām-1 'aşķı nūş ile 'aynı gider gitsün keder
'Ayn-1 'ayn ol ḫāzret-i sultāna geldüñ ey göñül
- 17.Çün elestüñ sırrını gūş eyleyüp didüñ *belā*
Geç sivādan ahd ile peymāna geldüñ ey göñül
- 18.Ḳudret-i Rabbi bilüp 'arz it ḳusūr u 'aczüñi

Süy-ı Hakkâ dâimâ 'irfâna geldüñ ey gönül

19.Âb-zedeniden kırâ' at eyle 'İlmî dem-be-dem
'Aql-ı külle iregör iz' âna geldüñ ey gönül

-16-

Kaşide-i Gül

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Hûbdur gülşen-i hüsn içre nihâl üstine gül
Giydi rümmânî kabâ içine âl üstine gül
2. Gül-beng-i gönçeyi gör güşe-i destârında
Yakışur olsa eğer kırmızı şâl üstine gül
3. Meger ol mihr-i muhabbetden alurmuş tâbı
Ki olur bâğ-ı letâfetde kemâl üstine gül
4. Kef-i cûdında zeri bezl için a' dâd itmiş
Mala mâ'il mi olur böyle mâl üstine gül
5. Taht-ı gül-bünde ser-efrâd u bagal nîze-i tîr
Câmı destinde dutar câh-ı celâl üstine gül
6. Nüş hand eyler iken bülbüline gönçe gülüñ
Sîh-i ser-tîzini gör oldu ne âl üstine gül
7. Gönçe-i sūfâr mıdur şâh-ı gülüñ başında
Bülbülüñ kanı mıdur yoğsa nisâl üstine gül
8. Cüy-ı ser-geşte düşer pâyine her dem sürinür
Evce nezzâre ider gunc u delâl üstine gül
9. Gönçenüñ zârı hezâr oldu şabâ âvâre
Her gören mâil olur sihr-i helâl üstine gül
10. Jâle şanma baş açık kündenüñ âbdâlı gibi
Göre güşında nice kıldı le'âl üstine gül

11. ‘Andelībūñ işidüp zārını gūş urmağ için
Geldi gülzāre çıqup nāz ile dāl üstine gül
12. Maqdem-i pāki ile ‘ālemi tenvīr itdi
Güldi açıldı cihān turfe cemāl üstine gül
13. Dutarum serde hevā-yı ruḡ-ı āl-i yārı
Kimse görmiş midür āyā k’ola nāl üstine gül
14. Ḥaṭṭ-ı sebzinde görür dīdelerüm ruḡsāruñ
Bu ne sırdur ki dilā olsa bu ḥāl üstine gül
15. Gel seyrāna ‘acep ‘anber-i sārā ḳonmuş
Ben şanurdum şanma ola kelāl üstine gül
16. Gül-i bī-ḥārı ‘izārunda ne hoşdur görünür
Yārūñ emse yaraşur āb-ı zülāl üstine gül
17. Ğonçe-i la‘l-i lebi vaşfına her dem bitürür
Tāb-ı endīşe-ter-i naḥl-i ḥayāl üstine gül
18. Sünbülü yādına nazm eyler isem lafz-ı latīf
Tāb-ı ruḡsārı saçar bād-ı şimāl üstine gül
19. Būse-çin oldı geḥī zülfi meger şāmasına
Görinür ğabğab-ı pākinde o ḥāl üstine gül
20. ‘İlmī bu bāğ-ı belāgat revīşidür k’andan
Pister-i ğamda irer ehl-i maḳāl üstine gül

-17-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Nev-bahār oldı dilā zeyn eyledi gülzārı gül
Ḥamd-i ser oldı bāğ u rāğda her ḥār gül
2. Gül-bün-i gülşen ser-efrāz oldı şahn-ı bāğda
Aldı başına ser-ā-ser gülşeni destār gül
3. Çekdi dil bir āh kim tābindan oldı şu‘lesi

- ‘ Ālem-i bālāda mihr ü zırde her-bār gül
- 4.Ġālibā bülbüllerüñ feryādına güş urmadı
Ġonçe açıldukda oldı vāķıf-ı esrār gül
- 5.Mevsim-i şādī zuhūr itdi şafā eyyāmıdur
Gülşen ‘ işret-gāhdur hānende bülbül yār gül
- 6.Sıneñi çāk itme gösterme ruķ-ı āluñ meded
Olmasun āzürde-hātır Ġonçe-i ter zār gül
- 7.Nāle-kārıdur figān zevķi hezārın yaşunın
İtsün ister nāz ile iķrār yā inkār gül
- 8.Rüy-ı pākinde bedīd olan ‘ ömrin şebnemidür
Soķbet-i hār-ı belādan eylemişdür ‘ ar gül
- 9.Gitdi gerd-i zulmeti geldi vezān oldı şabā
Hātır-ı bülbül güşād oldı olup nevvār gül
- 10.Ĥarf-ı zülf-i yārdan ruķsārına kılmış nigāh
Dir lisān-ı hāl ile gülşende yā Settār gül
- 11.Ġamze-i hun-rīzine semt-i tegāfül nāzdan
Buldı rāh-ı āgehi terk itdi kār u bār gül
- 12.Gülşen içre ‘ arızı vaşfına güş urmuş meger
Ġayret-i tābından olmuş böyle pür-efkār gül
- 13.Gülşenīdür ‘ andelīb zār u Ġonçe-i mevlevī
Naķş- bendī şāķ-ı güldür hāce-i ‘ Aķķār gül
- 14.Oldı dil ma‘ zūr tüt şem‘ -i ruķuñ pervānesi
Gülşen-i ‘ ālemde gerçi çok hezār u dār gül
- 15.Yād idüp la‘ lüñ ruķ-ı āluñla inşād eyledüm
Bir Ġazel kim Ġonçe iz‘ ān eylesün tekrār gül
- 16.Şol kadar virdi cihāna feyz-i pür-envār gül
Her bün-i hārı nihāl oldı ķamū ezhār gül
- 17.‘ Andelīb-i dil meger kim varsa hemān ağladı

Bir ' acīb vādīye vardı deşt ile küh-sār gül

18. Ğonçeye Ğayrān olup Őordum lebūñ sırrın didi
Bu ne Ğikmetdür ki olmiş bāğda gül-nār gül

19. Ğanda eylerdi terāne ' andelīb-i nağme-zen
Veche-i pākinde ger keşf itmese estār gül

20. Ğonçenūñ tūmārını bülbül ser-āğāz itmekte
' İlmī gūŐ it eyledi gūlzārda izhār gül

21. Ol ' Alī-sīret devām-ı devleti çün bāğda
Āsmāna yüz tūtup eyler du' ā her bār-gül

22. Ol Ğadar nīsān-ı iĞsānı Ğarīm-i ' āleme
Her Őükūfe gūlŐen içre dirhem ü dīnār gül

23. ' Andelīb-i bāğ-ı devletdür o Őāhen-Őāh-ı gül
Ola yā Rab ŐevĞ ile hem-vāre bülbül-vār gül

-18-

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

1. Gūli pūr-tāb itdi āh-ı meŐ' āl-zārın ey bülbül
Derūnuñdan ne āteŐdür çıĞan feryāduñ ey bülbül

2. Ğirībān-çāk olup Ğonçe-i gül evrāk virür bāda
Dil āteŐinde keddün Şöyle çıĞdı bāduñ ey bülbül

3. Çe Ğam āğyāra Ğerdān olsa ger Ğerdūn-ı nā-sāzı
Olur bir devr-i āĞer āĞir olur dāduñ ey bülbül

4. ĞılurmiŐ ŐarĞ-ı dām-ı zūlf-i dil-ğirānı ol gül-ruĞ
Ne Ğanlar yutdurur Ğūn-rīzdür Őayyāduñ ey bülbül

5. Oğur ' uŐŐāka nāmuñ mübtelā-yı derd-i hicrānı

- Görürsen yılda bir yâri nedür bu âruñ¹¹ ey bülbül
6. Gelüp gülzâr içre hayl-i ezhâra virüp şanı
Daķınmış sıhler gonçe olunmış yârũñ ey bülbül
7. Harâb itdi bu zârũñ dem-be-dem ‘uşşâķ-ı ihvânı
Uçurduñ hâbunı gel fâriğ ol zühhaduñ ey bülbül
8. Yazarsa ol gül-i ra‘ nâyı yazsun sîm-levh üzre
Gelince şiveye kârı n’olur Behzâduñ ey bülbül
9. Gül irdi nev-bahâr oldı yine eyyâm-ı ğam gitdi
Yüzũñ gülsün açılsun hâtır-ı nâ-şâduñ ey bülbül
10. Güle büy-ı vefâdan şemme-cû düşsũñ haķâ ile
Gelürler hârlar şaf şaf ne çok hussâduñ ey bülbül
11. Demişsün yâr-ı ‘uşşâķa cefâlar eyledi çok çok
Nedür maķşũduñ âyâ kime bu isnâduñ ey bülbül
12. Bilürsün rûz-ı nev-rûzı anuñ çün eyledi teşhîr
‘Acemligün ‘Irâķ iķlîmini icâduñ ey bülbül
13. ‘Aceb taşvîr kılinmış bilmesün ne Kûh-ken yârdur
Ebeddür yârı izhâr itmesün inşâduñ ey bülbül
14. Penâhun şâh-ı gül hınnâ-keş-i yâd-ı terâne güle
İdüp gülşende ‘işret dür mübârek bâduñ ey bülbül
15. Oķursun gũyiyâ bu gülsitânuñ faşl u ebvâbuñ
Ne dirler nâmuña kimdür ‘aceb üstâduñ ey bülbül
16. Gehî hayretle vâlih-ğâh hem ser-mest ü şeydâsun
Anuñ çün kıldı meftũñ ‘âlem-i evrâduñ ey bülbül
17. İşitmek nâzdan zârı degülken gonçenũñ kârı
Ser-â-pâ şimdi gũş oldı zihî irşâduñ ey bülbül
18. İşitmiş gülşen içre zârunı tûrmış şalar bâşuñ

(11) Utanmak anlamına gelen ve “ ayn ” harfiyle yazılan “ âr ” kelimesi yanlış bir kullanımla medli elif ile yazılmıştır. Bu tür kullanıma bazı metinlerde rastlandığı mevcut sözlüklerle sabittir. Bkz: Turkish and English Lexicon , s. 55 , Edited By S. J. W. , REDHOUSE , Çağrı Yay. , İst. , 2001.

Nedür bilmem ki gönlünden geçen şimşāduñ ey bülbül

19.Ezel taħmīr kılmış tıynetüñ ‘aşk u muħabbetden
Meger kim mürġ-i dildür var ise hem-zādın ey bülbül

20.İder miydüñ hezārān şiven ü feryād ‘İlmī-veş
Eger kim olmasaydı derd-i māder-zāduñ ey bülbül

-19-

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

1. Sālik-i rāh-ı ser-i kūy-ı dil-ārā imiş āb
‘Aşık-ı dil-şüde bir bī-ser ü bī-pā imiş āb

2. Harem-i yāre irem diyü idermiş güşiş
Māil-i rāh-ı taleb-i cānla cüyā imiş āb

3. ‘Aşk ile eyle ser-geşte mişāl-i Mecnūn
Rūz u şeb ḥasret ile bādiye-peymā imiş āb

4. Gird-i bād ile hevānuñ dili mu‘ anber olmaz
Meşreb-i pāk ile Ḥaqqā ki muşaffā imiş āb

5. Gezmeden ḥasret ile āb ile pā olmuş iken
Gülsitān içre şabāya yine hem-pā imiş āb

6. Gözler ol serv-i revān ḥāk-i rehin kuhl idene
Göriser tā be-ḳadem dīde-i bī-nā imiş āb

7. Sāye-i gülde gülistān ile hem-reng olmuş
Bāġ-ı ‘ālemde girān-māye-i kālā imiş āb

8. Ḥaseb-i feyz-i pūr-envār ile enfās-ı Mesīh
Neseb-i pāk ile bir gevher-i yektā imiş āb

9. Gülüp açılmada anuñla girde-i ezhār
Dem-be-dem feyz-i revān gülşene sakḳa imiş āb

10. Gösterür tāk-ı şabā ile fenāsuñ dehrüñ
‘Ayn-ı esrār u rumūz u ḥikem-īmā imiş āb

11. Mevcesi sebze-i gül şafveti cāy-ı cilve
Def' -i gam itmeye 'ālemde temāşā imiş āb
12. Kerem-i ṭab' ı nümāyende lüceynü'l-mānuñ
Zevk-baḥşende-i ārāmiş-i vālā imiş āb
13. Şu'le-dārān-ı ḥicāz-ı demi iḥyā eyler
Feyz-i pākiyle güzārende-i lāvā imiş āb
14. Ḥāk-i ḥuşkı ḳadem-i luṭf ile sīr-āb itmiş
Āb-ı rüy teh-i ser-i cümle-i teyhā imiş āb
15. Yine seyyāḥ-ı soft şāl-ı şabā rüşende
Kūh-ı şahrāya düşüp sāir-i Anḳā imiş āb
16. Cūş-i luṭf ile zībende-i pīrāhen-i bāğ
Şūriş-i şevḳ-dih-i bāḥā-i beydā imiş āb
17. Ṭab' -ı pāk ile nümāyende vü tābende-vücūd
Vāye-i çehre-i gül-māye-i iḥyā imiş āb
18. Bādi-i ... nergis ber ü behre-i cism-i nāmı
Feyz-i sermāye-i kessātda eşyā imiş āb
19. Dem-i pākizesi pīrāye-i eyyām-ı rebī'
Nādi-yi bezm-i beşāret ṭarab-efzā imiş āb
20. 'İlmī bürkān-ı zekā suyına dil-teşne imiş
Güyyā gülşene bir bülbul-i şeydā imiş āb

-20-

Der-Medḥ-i Şeyhü'l-İslām

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Dem-siḥr ki ola tābeñde mihr-i kām-ı sürür
Behiştüyā ne olur nürdan ḳabā-yı ḥuzūr
2. Ne tāb olur buña keyfiyyetine 'aḳl irmez

Ne mihr olur ki güzār eylemez nigāh-ı şu'ūr

3. Felek ki görmiş idi gice kâse-i mâhı
Humârın itdi seher cām-ı zer-nigār ile dūr

4. Ne kâsedür ki tehi dūrde-i keşāfetden
Ne cām olur ki derūnı pūr ola lücce-i nūr

5. O kâsedür ki ola feyzi baḡş nāmiyeye
Olur o cāmı görünce zalām-ı ğam maḡşūr

6. Hudā yegān siphri-i sa'adet örneği
Ki çetri fārem-i vālā çerāĝ-ı devleti hūr

7. Nigāh-ı merḡameti dehre dīde-i bīnā
Sihām-ı ğamze-i ḡahrına Ḳahramān maḡhūr

8. Ne ḡalet üzre dem-i tīĝi āb-ı nābundan
İçürse düşmene bir dem eger olur mezḡūr

9. Olaydı ḡükmi revā görse 'aks-i ṭab'-ı ḡaḡş
Cihānda şu'le gül-i ter şerāb-ı nāb-ı ḡarūr

10. Şu deḡlū kimin ile der-i kāḡ-ı luṭf kim gerdūn
Revā olur ise vürd-i güzīn añamaz dūr

11. Felekde kevkebe-i āb u tāb-ı tīĝinden
'Acep mi olsa dil-i mihr-i āsumān maḡrūr

12. Du'ā-yı devletine kūs-ı nevbet-i 'izzı
Müzīl-i ğaflet olur çün nişāna-i me'zūr

13. Şadā-yı taṭṭanası ğuş-ı düşmenāna olur
Belā-yı derd-i seri çün nümüne-i zāmūr

14. Hicāb olursa sezā ḡüsn-i seyr-i didāre
Ne dem olunsa nazār nūra çeşm olur maḡşūr

15. Tabārek-Allāh'ül-Haḡ ne ğünedür bu cemāl
Dem-i müşāhede ḡüsnı k'ola añā uḡdur

16. Edā-yı pākine taṅzīr olur mı şaḡbāyī

Zülâle nisbet olunmaz ‘aşîre-i engür

17. Şabâ-yı lütfi vezân olmasa gülistâna
Dutardı ‘âlemi derd-i ğam-ı şeb-i deycür
18. Hüdâ yegân-ı Selâtîn-i Âl-i ‘Osmânı
Ser-i sülâle-i hâkân muzaffer ü manşür
19. Olursa eşheb-i İkbâl ü Edhem-iclâl
O şeh-süvâr-ı felekde revâ cesâd-ı dubür
20. Göreydi câm-ı zer endür-ı mihr şu‘lesini
İdeydi hırz-ı zebân nağmesin dem-i Mansür
21. Cihânı itmese süzende mihrinüñ tâbı
Bilinmeyeydi rumüz-ı terâne-i Tayfûr
22. Zihî şeh-i ‘ilm-efrâz-ı dâniş-efrûzî
Ki itdi mesned-i fetvâyı mihr ile pür-nür
23. Miyâne-i fuzalâdan ki intihâb itdi
Bir âfitâb-ı kemâlî ki ‘adl ile meşhûr
24. Ne âfitâb olur dehr-i nâb-ı emânı
Kudûm-i yümni ile itdi ‘izzete gencür
25. Ne yümñ olur o hümâ-sâye ‘ahd-i ‘adlünde
Neğamda olsa olmazdı lafz-ı ğam-ı mezkûr
26. Semiyy-i Aħmed-i Muhtâr u Hatm u şah-ı rüsûl
Mu‘în-i dîn ü düvel şems-i mekrümet-düstür
27. Ebû Hanîfe-şiyem Müfti-i Kemâl-ħaşem
Gül-i nihâl-i kerem fazl u âtifet-me‘cür
28. O kıble-gâh-ı ümem nür-dih-i maşrıķ-ı dîn
Şafâ-yı tab‘ ile el-ħamd mümidd ittdi zühür
29. Cihân olmuş idi pür-kerde güşâd oldu
Eğer çi olmuş idi ħall-i ‘uķdede şühür
30. Münîr-i devlet-i pîrâye –i cihân-bânı

Müşîr-i salţanat-ı ' ahd-i ma' delet-meşrûr

31. Bülend-merteb bâz-ı sefid-i sultânî
Mihr-i mesîr ü felek-âşiyân hümâ-yı ma' mûr
32. 'Aţâ-künande-i merd-i harîm-i tenhâyı
Şeref-dehende-i fazl u hüner medâr-ı umûr
33. Hıdivv-i mülk-i me' ânî mufattaru'l-fürsân
Sipîhr-i mihr-i ' adâlet şehîr-i şadr-ı şudûr
34. Serây-ı fazla dil-i pâki sâha-yı ' irfân
Nihâl-i luţfi cihân-ı ' ulûma cây-ı hubûr
35. Ne sâhadur ki eger farz olunsa eb' âdı
İhâta itmese anı felek olur ma' zûr
36. Muqaddemât-ı kazayâ-yı fikr ehl-i kıyâs
Hayâl-i derkine kisbet olur bî-menşur
37. Nigâh-ı luţfi tırâzende-i niţâm-ı cihân
Ki ' ayn-ı ' adl ile olmuş cihâniyân manzûr
38. Kimesne cebr ile bir kimse borkini alımaz
Meger ki dâğ-ı dil-i zârı dîde-i ya' fûr
39. Kimesne kimse-i âzürde eylemez hergiz
İder izârunı yârûñ meger ki sudğ-ı ' azûr
40. O âfitâb-ı cihândur tevâbi' -i encüm
Ki her biriyle münevver cihânda levh-i sûtûr
41. O zât-ı pâk ü sûtûde-şafâya lâyıkdur
Ne deñlü olsa ' aţâ pây-ı pâdişâh-ı dühûr
42. Sezâ o yekke-süvârûñ ' adûsuna gûpâl
Revâ olursa seri zîr-i na' l-i pây-ı setûr
43. Du' âya başlayalum ' İlmî çünki vâcib odur
Sezâ midur ki Süleymân-ı vaqti medh ide mûr
44. Hemîşe neyyîr-i a' zam cihâna lâmi' ola

İde leţâfet ile bâğ-ı ‘âlemi ma‘ mür

45. Olinca hâşşâ-resân ‘âlem içre nâmiyeye
Meh-i münîr-i felek-feyz mefa‘ at-i maqđür
46. Cemâl-i şâh-ı fûrûzân olup sa‘ âdetde
Teveccühin ide Hâkķ ‘ izz ü naşr ile meysûr
47. Du-‘ âlem içre Hüdâ ide şeyhü’l-İslâmı
Müdüâm mihr-i dem-i ‘ ilm ü ‘ adl ile meşķür

-21-

Ber-Zeyl-i Nef ‘i

Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1. Yine feyz-i İlähî zâhîr oldı âsumân üzre
Döşendi muhmel-i ahzâr ser-â-pâ gülsitân üzre
2. ‘ Âtâ-yı nev-bahârı sîm ü zer oldı kamu şâha
Göründi mevc-i hâre dem-be-dem âb-ı revân üzre
3. Pür oldı lâle vü nergis gülistân içre şebnemle
Saçıldı lü’lü-i terler ser-i dâğ âverân üzre
4. Dırahtuñ her biri keştî şükûfe-bâr-ı bânîdür
Ser-â-ser sebzedden güyâ ki bahr-i bî-girân üzre
5. Yine nergis eline câm-ı zerrîn aldı gülşende
Hevâ gâlib görür ezhâra çün kim büsitân üzre
6. ‘ Aceb keyfiyetiyle geldi gülzâra gül-i ra‘ nâ
Olup mestâne gonçe tâbı gâlib erguvân üzre
7. Görüp âsar-ı şun‘-ı Kirdgârı bâğda güş ur
Oķur mürğ-i çemen âyâtını serv-i çemân üzre
8. Metâ‘-ı dâğınını her cism-i nâmı gösterür güyâ
Hulûşın ‘ arz ider dil-dâre ‘ uşşâķı cinân üzre
9. Açarken beste-bendin dem-be-dem gülşende ezhârûñ
Döker dil gonçeye şimdi nesîm olmış hanân üzre

10. Nice hayretde olmaz ehl-i ‘aşk-ı nāşikibāyī
Hem-āgūş olmada gül-gonçe şāh-ı nā-tüvān üzre
11. Şabā ta‘ līm ider ezhāra gūyā nāzı riyāzı¹²
Dil-i ‘uşşākı meftūn itdiler tāb ü tüvān üzre
12. Cihān nāzende-i ezhārla her bir gūşe tābende
Zemīn naqş-ı muşavverle zemāne imtinān üzre
13. Kilk-i mecmū‘ a senden şāh-ı gülbünde terāneñle
Ser-āgāz itmede bülbül serir-i āşiyān üzre
14. Överler kim leţāfetden görünür şūretā şebnem
Neşād-ı nev-bahārīdür ser-i sīmīn-bürrān üzre
15. Şükūfe nukre şāh-ı pür-varağ gūyā hamāildür
Vire başş hırz için her bir nihāle rīsmān üzre
16. Bu faşlun iktizāsıdur mizāc-ı nev-bahārīden
Has u hār-ı cihān oldı ser-ā-pā hüsn ü ān üzre
17. Şitāyı sürdi hengām-ı bahārī bu ‘acībdür kim
Çıķıpdur āhū-yı miskīn gelüp şīr-i jiyān üzre
18. Zālāmın ‘ālemüñ maḥv itdi her bir zerre-i cemre
Harīf oldı ‘acebdür peşşeler yil ü demān üzre
19. Ne reh-vār esb imiş şāh-ı güle bād-ı şabā gördi
Şitābunda kıomaz pīrahene bergüsterān üzre
20. Zemīn rif‘ atdedür şol deñlü kim ezhāra içürmüş
Celācildür şabāda sine-bend-i kehkeşān üzre
21. Anıñ ber-bendidür kıavs-i kızağ hem cā-be-cā rīşe
Olupdur kıatre-i seyyāleler kıaylı kırān üzre
22. Yine ebr-i bahārī sāye saldı şāh-ı gül üzre
Tutuķdur kim çekildi gūyiyā şāhib-kırān üzre

(12) Bu kelime bahçeler, ağaçlık çimenlik yerler anlamında olan ve “ dad ” harfiyle yazılan riyāz değil, “ ze ” harfiyle yazılan ve riyāzetten gelen riyāzdir. Sanat, usūl ve hīle anlamlarına gelir.

23. Şabā zülf-i nigārı çün perişān itdi gülşende
Küfür ü ..... zulmet-i .... āfitāb oldu ‘ıyān üzre
24. Fürüzān olmasa dil ‘ aks-i ..... hergiz
Olaydı ..... sipihruñ ..... kân üzre¹³
25. Olur maḥv ile zülfi gerdene ki süy-ı ruḥsāra
Budur gerdün olur gerdān çenīn-i hem-çünān üzre
26. Heva-yı kākülüñden oldu āhım sünbül-i Cennet
Sezā āmiş eylerse eger vird-i cinān üzre
27. N’ola sünbüle düşse sāye-i gülde dil-i miskin
Düşen pāyine didāruñ olur emn ü emān üzre
28. Görüp ruḥsār-ı ālı üzre ḥālün her dem dīde
Yine bir dāğ kondı şu‘ leden dāğ-ı nihān üzre
29. Kurulmuş yāydur ebrū-yı cānān tīr-i ḥün-rīzi
Nigāh-ı gamze-i āşubudur ḳonmuş kemān üzre
30. Dilā dolāb-ı dehrüñ gerdişinden dideler pür-āb
Olur gördüm dem-ā-dem anı da zār u figān üzre
31. Ḳapup çü kemān-ı zülfi dilleri pāyine yüz sürmüş
Döner güy-ı sipihri böyle kām-ı kāmran üzre
32. Kaf-ı sihr āb-ı ḥāli anda ḳandīl-i hidāyet mi
Şerār-encüm şebāna āhumı yā abruvān üzre
33. Dehānı nüktesin fehmi idemez ḥal ide Eflāṭun
Ne ḥikmetdür irilmez künhüne sihr ü beyān üzre
34. Olur ḥünābe-ālūd eşk ile her dem ser-i zülfüñ
Nihāda lā‘l ü dürdür güyiyā kim şolucān üzre
35. Hedefdür gamzemüñ tīrine dirmiş çün dil-i ‘ āşıḳ
Güşāde-ḥātır oldu çāk-i sinedür ki cān üzre

---

(13) Her iki beyit de de “ ..... ” ile gösterilen kısımlar tamamen silik çıkmıştır.

36. Ruḥ-ı pür-ḥālî yârũñ sâye şalsa zülf-i pür-çine
Ne hoşdur ḳonsa âteş mücmer-i ânber-feşân üzre
37. Güzâr itse eger eflâkı her şeb âh-ı âteş-bâr
Mişâl-i tûğ-ı şâhidür münakkaş sâyebân üzre
38. Dile tâbiş virür dil-dâr-ı mihr-i ..... ḥüsn için
..... ḥadem-i micmer ser-â-ser gülsitân üzre
39. O sultân-ı kerem-güster ki güldür büy-ı luḫfiyla
Devâ âmîni her demde du'â-yı ḳudsiyân üzre
40. Ne güldür bâğ-ı ḥimmetde biter ol lâle-ruḫsârı
' Abîr-efşân olur büyü ki fark-ı ferḳedân üzre
41. Dili nu' mân-ı 'ummânî demi 'ummân-ı nu' mânı
Odur ḥallâl-i her müşkil-kerde ins ü cân üzre
42. Zâmîri keş ü keşşâf ile ol 'allâme-i dehrũñ
Terâzu' eylemişler libânı bir lebân üzre
43. Odur kâmus-ı fazluñ cevher-i yek-dânesi
N'ola terciḫ olunsa şafveti-veş-i Sinân üzre
44. Odur gülzâr-ı 'irfet 'âfitâb-ı sâirân encüm
Şehâbı şâmil ammâ mihr-i ğâlib bi-kesân üzre
45. Odur ser-çeşme-i 'ilm ü hüner gülzâr-ı fazl içre
Olupdur ḫab' -ı nekkâdı dem-â-dem imtiḫân üzre
46. Ḥayâl-i la' l-i nâbı gonçe-i ümmîd-i gülşendür
Açılsa luḫf ile her dem n'ola kevn ü mekân üzre
47. İlâhî ola hem-vâre güşâde bâb-ı eltâfi
Ola pâyende dâim âsitânı 'izz ü şân üzre
48. Gülsitânũñ açıldı bâbı ḫall oldı dilâ müşkil
Girihde ḳalmadı 'uḳde meger zülf-i bütân üzre
49. İḫâḫa idemez endîşe çün in'âm-ı şehâbı
Yeter 'acz ü sükûtũñ mührũñ ur âḫer zebân üzre

50. Bi-ḥamdillah olupdur ‘İlmī nazmuñ şāḥ-sār-ı fażl
‘ Aceb mi dutsalar ney-bāde-i siḥrūñ benān üzre

-22-

Der-Evşāf-ı Dil-rübā

mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün

1. Fūrūğ-ı ḥüsni zāhir olsa yārūñ pīreḥen üzre
Mihirdür sāye-efgen lücce-i dürr-i ‘ Aden üzre
2. Zenaḥdānı o yārūñ oldı çāḥ-ı mäh-ı Ken‘ ānī
Ne Yūsufdur ki düşmiş ‘ aksi ruḥsār-ı zekān üzre
3. Ruḥ-ı pür-ḥāl-i şevkı la‘ l-i nāba ḥaṭṭ-ı sebzinde
Olupdur lāle dāğ-ı gönçeye güyā çemen üzre
4. İder ruḥsār-ı āli pertevin pūşide zülf içre
Ne ḥoşdur ‘ anber-efşān olsa gül-i pīreḥen üzre
5. ‘ İzārı üstine ol gönçenüñ dürr-i beñāgūşı
Nişār-ı ney-bahārīdür ki düşmiş yāsemen üzre
6. ‘ Araḫ-nāk olsa ol māhuñ cebīni tāb-ı nāz ile
O şebnemdür seḫer rızān olur berg-i semen üzre
7. Şabā taḫrīk ider ḫullāb-ı zülfüñ mürğ-i dil āḫer
Reḫā semtine düşsün kim cihān olmış fiten üzre
8. Ğam-ı pākinden istinşāk ider dil nefḫa-i yāri
Tesellī mihr-i tābān oldı gör tāb-ı Yemen üzre
9. İdüp efgende zülfin dāmenini der-miyān itmiş
Düşürmiş ‘ anberin cāma zihī simin-beden üzre
10. İki ruḥsār-ı āli ḫadd-i mevzūnunda dil-dāruñ
İki gülzār şarılmış guyıyā bir nārven üzre
11. Şeb-i deycūr-ı gīsūsında ḫandīl-i hidāyet mi
Cebin-i ‘ ālem-efrūzı ser-i serv-i çemen üzre

12. Görenler hadd-i dildârı dimişler hadd-i ‘âşıkda
Gül-i ra‘ na da âmîziş idermiş nesteren üzre
13. Lebi bir nokta-i mevhûm iken nâzile güftârı
Olupdur şun‘ -ı Yezdânî beyân olmaz sühân üzre
14. O âhû-yı haremür çeşm-i mestûñ fi‘l-meşel câna
Ki hâb-âlûd ola ol sünbül-i ‘anber-şiken üzre
15. Cemâli âyet-i hüsn ebruvânın hâme-i kudret
Çeküpdür şafha-i âyîne simâda sünen üzre
16. ‘Acebdür buña şîr-i gamze şalmış turreye säye
Ki hâb-ı nâza varmış âhû-yı misk-i Hötên üzre
17. Reh-i ‘aşk-ı dil-ârâdan ser-â-ser peyker-i âteş
Bu bir tâze revîşdür kim olur sırr-ı kühen üzre
18. Nedür bu şi‘ r-i pākîze fazîlet gülsitânunda
Ola hüsn-i edâsı sihr ile ser-cümle fen üzre
19. Hüner erbâbı taḥsîn eylese nazm-ı dil-âvîze
Nizâm-ı dürr-nişâr ider revâ şi‘ r-i Ḥasan üzre
20. Çe gam ‘ilmî esâfilden ola çün ehl-i dil munşif
Okur yârân eş‘aruñ serîr-i encümen üzre

-23-

Kaşıde Ber-zemîn-i Bâkî

Mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fa‘ülün

1. Ey bâğ-ı hüsn ḥaṭṭ-ı ruḥuñ şun‘ -ı Ḥudâdur
Ḥaḳḳâ ki naḳş-bend-i çemen çehre-güşâdur
2. Dâğuşla müzeyyen olalı şâha-yı sinem
Seyr it göre ‘ömrüm ne güzel cây-ı şafâdur

3. Kūyuñ ki tavāf eyleyene Ka‘be-i dildür
‘Uşşākun anıñçün şanemā bī-ser ü pādur
4. Üftādeñe cevri ile yiter luţf-ı mürüvvet
Ağyāre vefā eyleme gel semt-i bedādur
5. Virdüm seni aldum ğam-ı cānāne-i erzān
Cān didügin ey dil hele ol yāre fedādur
6. Tāb ile ruĥuñ eylese pūşide-i çehre
Şāyeste olan ğonçeye gülgün-ķabādur
7. Oldıysa n’ola t̄āb-ı dilüm kısmet-i cānān
Āhumda ser-i zūlfüñe bir bād-ı hevādur
8. Uşşāka sitem ‘ işve cefā nāz u kirişme
Düşnāmı dilā ehl-i dile medĥ ü şenā
9. Dāĝuñla olan sīne-i çākümdeki güller
Ĥün-ābe ile ĥāşıl olan neşv ü nemādur
10. Levmiyle bañā yāri dime cevri füzündür
Cānāne cefā eyler ise cāna şafādur
11. Yetmez mi bu āteş-gedede şūziş-i ğayret
Ağyār elemün çekdügümüz yā ne belādur
12. Ĥāb içre ayāĝ elde ser-i kūyuna irdüm
Gör cām-ı muşaffā ne ‘aceb pāy-ı revādur
13. Şaķlardum anı ‘izzet ile ben de dem-ā-dem
Ey şāĥ bu gün tuĥfe-i dil sāña sezādur
14. Ah ile yine oldı raķībūñ dili bir devr
‘Ayb itme ğaraż pādişāhum‘ arz-ı şifādur
15. Aķl olmadı rehber cevri-i ĥāline o yārūñ
Ma‘ nāde cünün vaşf-ı dili nāmı nühādur
16. Terk eylemeden ol seni terk eyle cihānı
‘İbretle nażar eyle ki ol ‘ayn-ı ‘anādur

17. Endiŕe-i endũh-ı cihân âfet-i dildũr
Gör sâġar-ı varidi ġamı derde devâdur
18. Taġsîl-i menâl itmek için kılma tek ũ pũ
Dũnyâya ki devlet didũġũ båd-ı fenâdur
19. O lâŕe-i lâŕı ki ġaġıġatde elemdür
‘ Âlem ki dũner nâmina ol ġũsn-i edâdur
20. Gũŕ ursa bu ġũn ‘ İlmî eger siġriñe Ĥassân
Taġsîn idũp dirdi demũñ rũġa ġıdâdur

-24-

Ĥaŕide-i Diġer Ber-zemin-i Mezbũr

Fe’ilâtũn fe’ilâtũn fe’ilâtũn fe’ilũn

1. Mihr-i ferġunde bedid olduġı eyyâm olsa
Yũzũni gũrsem o mâġıñ yine bayrâm olsa
2. Ŗoġbet-i meyde ayâġ elde nedũr nũŕ-be-nũŕ
Yũz sũrerdũm reh-i ġũmġâna yine iġdâm olsa
3. Gerçi biz tãma‘-ı ruġsâra kãkũl degũlũz
Seyr-i didâr-ı dili ŕubġ ile her ŕãm olsa
4. Ne biter serkeŕ olan ŕãġe-i ġũlbũnden
Ĥũbdur dilber eger âŕıġına rãm olsa
5. Eglenũrdũk ola ey dil bu fenâ bezmũnde
Ŗi‘r-i ter dilde mũdãm elde eger cãm olsa
6. Dinũr idi el irer zũlf-i dirãz-ı yãre
arġ-ı gerdũn u dil-i zãrda ârãm olsa
7. ıġmazuz dãire-i zũlf-i dil-âŕũbundan
Biz de inŕãf iderũz rũze-i aġŕãm olsa
8. Ey ŕabã zũlfi hevãsiyla periŕãnluġuma
ġam yemez dũm yine bir ġũne ser-encãm olsa

9. Şabr olunmağ olur ehl-i keremüñ şīvesine
Hābda bāri gehī ‘āşıka in‘ām olsa
10. ‘Ar ‘ar-ı bāğ u gül-i gülşen ile şād olmam
Dil-i āzürdeye bir serv-i gül-endām olsa
11. Naḥl-i gülzāra nigāh itmezem ey dil ansuz
Baña ol sīb-i zekān göz ey bādām olsa
12. Almasun söyle şabā āhumı luṭf it zülfe
Kāfire n’olsa gerek ‘arza-i İslām olsa
13. Āh-ı dil-süz ile çün ‘āzim-i ‘üryān olduk
Sālik-i rāh-ı Hicāzuz bize iḥrām olsa
14. Yār için her ne kadar suñsa rakīb-i bed-gū
‘Āşıka şeker olur zehr ile āşām olsa
15. Dāne-i ḥāli anuñ ādemi meftūn eyler
Ne kılar yā dil-i üftāde eger rām olsa
16. Eşkümüz kāna döner dīde-i terden dökülür
Cāmumuz puḥte ider bāde-i ger ḥām olsa
17. Zülf-i pür-tābı dilā ejder-i gencine iken
Ana āvīzeş olurdu eger ibrām olsa
18. Ḥāl-i ‘āşık dil-i senginine eylerdi ḥuṭūr
Yā Rāb ol yār-i cefā- cūya bir ilhām olsa
19. Dirmiş ol serv-i revān ‘āşıka pāmālümdür
Ağlamazdı dil-i dīvāneye ikrām olsa
20. Lehçe-i şā‘ir-i Şīrāz edā-yı Bākī
Sihri ‘İlmī ile ehl-i dile fercām olsa

Kaşide-i Sünbül Nazire-i Bâki

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Yâr-i gül olsa revâ zülf-i mu' anber sünbül
Büy-i luḫfuyla k' olur böyle mu' aḫḫar sünbül
2. Pür ider bÿy-ı dil-âvîzi meşâm-ı cânı
Bÿy-ı ḫikmetle dilâ oldu muḫammer sünbül
3. Rÿyı pür-jâle idüp şâl-ı kebûdın ber-düş
Oldı şÿyende gül-âbıyla mübahḫhar sünbül
4. Gerçi sîmâda hemân dilber-i Keşmîrîdür
Oldı ma' nâ-yı melâḫatla münevver sünbül
5. Gâlibâ târek-i kÿh üzre vaḫan ḫutduḫı bu
Ḳanda bulunsa ola ḫadr ile ber-ter sünbül
6. 'İḫr-baḫş oldu şabâ ile gülistâna gelüp
Bâḫda oldu ḫudûm-i güle micmer sünbül
7. Muntazır maḫdem-i şâh-ı güle gülzâr içre
' Aşḫ ile dîdelerün açtı çü ' abher sünbül
8. Dili yanup yakılupdur dile pür-dûd olmuş
Tâbiş-i ' aşḫ ile olmuşdı çü aḫker sünbül
9. Oldı meşşâta şabâ ḫurrelerün bâz itdi
Aldı destine yine câm-ı mücevher sünbül
10. Mÿy-ı jÿlîdesine şâne-zen oldu tâ kim
Olmaya şarşar-ı âşÿbla mu' abbir sünbül
11. Rÿy-ı pâkine ider jâle gülâb-efşâmı
Olmaya tâb-ı şitâbıyla mÿkedder sünbül
12. Yem-i sebz oldu çemen bād-ı şabâ mellâḫı
Zevraḫ-ı ḫonçeye endîşede lenger sünbül

13. Nergis olmuşdı şabâ esbine bâğ içre süvâr
Mer-i sermâya revâ ger ola şemşîr sünbül
14. Dâmen-i küh-i kanâ' at de mi bitdi bilmem
Dâğ ile seng-i gamı bağrına bağlar sünbül
15. Bezl idüp varını cevır ile mişâl-i Hâtem
Bir piyâz ile geçindi niçe demler sünbül
16. Yine gömgök tere batmış çıkageldi çemene
Tâbdan tügmelerin çözdü ser-â-ser sünbül
17. Mağdem-i gönçeye güyâ ki nüvîd olmuşdur
Nev-bahâr oldu diyü virdi haberler sünbül
18. Oldı 'âlemde şehâ ile şehîr u mu' allem
Arturur dâne-i elâfını derler sünbül
19. Zîrden evce ne 'anâ ola büyüñla haññ
Sevr ider 'âlemi ger bâz ide şehper sünbül
20. Bu ne hikmet ola kim şâh ü gedâ destine
Tursa bir demde ider câyını pür-ser sünbül
21. Dâr-ı ezhâr-ı bahârı çemenistân içre
Mişli olur mı cihânda ola hoşter sünbül
22. Nefâ-i pâki dimâğ-ı dile tâb-efzâdur
Anuñ için kamû dillerde ider yer sünbül
23. Geldüler gülşene bir demde pey-ender-pey olup
Hübdur nergis-i bâğa ola hem-ser sünbül
24. Şiken-i tarfı külâhında olan jâle midür
Aldı şâyeste lebi güşına derler sünbül
25. Misk-i ezfer mi şehâ 'anber-i sârâ mı bu
Zülfüne nibet ider kendüyi beñzer sünbül
26. Var ise turre-i pâkiñde karar itmişdür
Dili kendüye ider böyle musahhar sünbül

27. Pîç-i tâbindan olur zülf-i ham-ender-hamuñun
‘Äleme virse n’ola zînet ü zîver sünbül
28. Çıkısa nüh dânesinün nefhası nüh tākā revā
Büy-ı pākîze ile oldı çü ‘anber sünbül
29. Farķına aldı yine tāk-ı keyānî-āsā
Oldı peykār-i şitāya ser-leşker sünbül
30. ‘Alemün aldı çıkup ‘arşa-i heycāya yine
Pîşde peyk-i şabā cilveler eyler sünbül
31. Oldı yākūt-şifat reng-i kebūdı seyyāl
Kāndur cāyı meger var ise gevher sünbül
32. Zülf-i müşgîn-i dil-ārāyı ki işmām eyler
Bir gazel yādı ile tab‘ı ter eyler sünbül
33. Zülf-i ‘anber-şiken-i yāre çü beñzer sünbül
Hayl-i ezhāra niçün olmaya server sünbül
34. Bu nişārunda buhl eylemez evc ü zîre
Bu sehāsiyla n’ola olsa mu‘ammer sünbül
35. Kemer-i kühı miyānına çeküp ‘izzetle
Olmasun mı nefes-i pāk ile eşher sünbül
36. Zülf-i yāre şarılup rüyına nezzāre ider
Tāb-bahşende olur dehre çühādār sünbül
37. Göz kulağ oldı çıkup taht-ı zümürüd-hāme
Hayl-i ezhāra n’ola ger ola dāver sünbül
38. Var mı ezhārda bir kadr ile Tübā-mānend
Cāy eylerse ser-i kākül-i ecder sünbül
39. Sebz cāme ile peri mi kim olur cilve-künān
Gelse gülzāra kaçan nāz ile nāzile aḫzar sünbül
40. Ser-fürūda göricek merd-i gedası dehrüñ
Luṭf-ı bñy-ı dem ile oldı dil-āver sünbül

41. Giydi sincâbını ‘izzetle taraffu’ da hemân
Oldı bu heybet ile ebre berâber sünbül
42. Țurre-i sebzini bâz eylese ezhâra sezâ
Çemenistân-ı cihânda ola mefhar sünbül
43. İtdi nergis şeh-i gül râhına meş‘ al-dârı
Gül için bâğa güzâr itmege rehber sünbül
44. Tâze cân buldı cihân dehri münevver kıldı
Bâğda oldı dilâ rûh-ı muşavver sünbül
45. Kûhdan deşte gelüp bâğa nüzûl itmişdür
Oldı güyâ ki hevâ-fâm-ı kebüter sünbül
46. Hâbda zülfine yüz virmede nâz ile o yâr
Gül-i bî-hâre ne hoşdur k’ola pister sünbül
47. Gûşına Țurrelerin nâz ile Țullâb itmiş
Fi’l-meşel oldı hemân yâr-ı semenber sünbül
48. Gerçi ezhâr ‘irâdunda olur müşgîn-bû
Çandedür mertebe-i pāk-demâdur sünbül
49. Gerçi sünbül çoğ olur gülşen-i ‘âlemdür bu
Kim bulursa şu‘arâ bezmüne ilter sünbül
50. Vaşf-ı gîsü-yı dil-ârâyı taḥayyülde çanı
Sihr-i pākîze-i ‘İlmî gibi ber-ter çıka sünbül

-26-

Kaşide-i bed-güne

Mef’ülü mefâ’îlü mefâ’îlü fa’ülün

1. Olsun dir iseñ ḥâtırıñı zevk u şafâda
Vüs‘atüñe sâmâne iriş faqr u fenâda
2. Dil bağlama zülfine yeter tâbiş-i ruḥsâr
‘Âqıl vire mi ḥâşılını göz göze bâda

3. Hün-âbeyüz olmasa revân dîde vü dilden
‘ Âlemde harâm olsa ‘ aceb mi mey ü bâde

4. Der yâre gören mâhı şanur şu‘le-i dildür
Seyl-âb-i sirişkiyle olur hâke nihâde

5. Pâyine düşer zülf-i perîşân ü pür-âşüb
Dildâdedür ol ‘ âşık-ı miskin ü fütâde

6. Ârâm idemez zülfe güzâr itse şabâ hem
Olur mı karar ide gelen kevn ü fenâda

7. Kâm almağ için tişesini başa çıkardı
Ferhâdı dehr ânun için virdi mezâda

8. Leylâ diyerek sırrını keşf itdi çü Mecnûn
Hayretde çalup oldu revân deşt ü fezâda

9. ‘ Azrâ ile ‘ azlûñ ne bilür nağşını Vâmık
Eşkâl ile işkâle düşer her dil-i sâde

10. ‘ Aşk ‘ âlemini Kays kıyâs ile ne bilsün
Lübni-ı lebine düş bileyen düşmedi dâdâ

11. ‘ Âşık ana dirler ki idüp terk-i hevâyı
Ârâmı gam-ı aşk ola enzârı rızâda

12. Keşf eylemeye sırrını ağıyâre vü yâre
Pes bendeligüm fahri diye yâre belâda

13. İnşâr edeyin yâr ile ebrû-yı latîfün
Bir dâne-ver-i ayda ki idüp ‘ uşşâk a‘ da

14. Yâ kâşı ki her rûz ider gerçi ifâde
Oğur meh-i nev bunca zamandır dahı râda

15. Meydân-ı muhabbetde hedefdür dil-i ‘ âşk
Peykân-ı belâ tîr-i kazâ çarh-ı kepâda

16. ‘ Uşşâkı için cevri ü cefâ yâre ne zahmet
Olmaz mı idi olsa ‘ aceb mihr ü vefâda

17. Pend eyleye her kim ki saña cān ile gūş ur
Teslīm idüp Hāḡḡa saḡın dūşme ‘ ināda
18. Kālā-yı dili her ḡarla lā-yefhama virme
Ey ḡāce eger āḡıl iseñ dūşme kesāda
19. Nāsūtı koyup ‘ ālem-i lāhūta gūzer ḡıl
Cūyende sūrāḡını bulur fevḡ ‘ alāda
20. Devr olsa vü nādīde lebi kām-ı derūnı
Yābende olur kim ki dūşer semt-i sedāda
21. İḡvānıñı iḡsān ile şermende-i luḡf it
Mezḡūr olayın dırseñ eger medḡ ü şenāda
22. Kimdür ki seref ile diye saña cihānda
Luḡf eyle velīkin ‘ ālem ol cūd u seḡāda
23. Bu dār-ı ḡurūr içre ḡanı devlet-i Dārā
Āḡer bu felek virdi Cemūñ taḡtını bāda
24. Evc-i ḡikem ü ḡükme Felātūn u Sikender
İrişdi velī her biri zīr oldu fütāde
25. Herkes çekilüp gitmede biñ derd ile āḡır
Kimdür ki o rāḡat ola bu dār-ı fenāda
26. ‘ İbretle nazār eyle nedür ‘ ālem-i ḡab‘ ı
Terk eyle bu sūflī ne biter taḡt-ı şerāda
27. Nāḡeh heves-i dāḡ-ı ruḡ-ı tār-ı resen-sā
Tā ey elem-i silsile bu dār-ı fenāda
28. Geh zülfe geḡı kāküle bend eyleme ḡāḡır
Āzāde muḡayyed ola mı ‘ arz u semāda
29. Bend eyle dili aña ki ḡüsni ezelīdür
Girdārı degül dāire-i ḡūn ü çirāda
30. Siḡrine musaḡḡar ola çün nazm-ı Le’ālī
‘ İlmī gibi ‘ ārif mi olur ḡüsni-i edāda

Kaşide-i Gül-i Şad-ber Medh-i Şeyhü'l-İslâm

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Olalı semt-i uşuvvetde dil-i zâruma gam
Oldı pür dîdelerüm eşk ile 'ayn-ı 'indüm
2. Rûze-dâr-ı dili gör şâm-ı ğarîbân itmiş
Hân-ı vaşluñla şehâ eylese 'ıyd-ı hurrem
3. Hâne-i kalbi hayâlünle gel âbâd eyle
Dil düşe pâyüñe tâ kim ola pâyende-kağem
4. Görüp 'uşşâkı teĝâfülle nigâh itmezsün
Böyle vahşet ne revâdur k'ide âhü-yı harem
5. Koma ğurbetde dil-i zâr-ı hezâr-endühı
Hübdur ğonçe-i ter olsa şabâya hemdem
6. Vir zekâtını ziyâd ola meta' -ı hüsnüñ
Dâim ey kân-ı kerem ehle 'aťañ eyleme kem
7. Feth-i ğaybî-i çü keff eyleye keff-i mümsik
Şükr-i ni' metle ziyâd eyleye servet-i mün'im
8. Çünkü ihsân-ı cezâsı ola taĥķik ihsân
Merhamet ehline rahmet ide Zât-ı Erham
9. Piş ü kem ğayr-ı hulüşıyla bulur kağr-i mezîd
Haĥ kağul itse ğayrda ola mı kıla rahîm
10. Bülbülüñ nâlesine bir gül-i ter ğuş urmaz
Gülsitânda ğurula zâr-ı hezârı biñ dem
11. Bilmeyüp baĥmasa 'uşşâķına yâr olmaz dūr
Hün ile çeĥre-i zerdî ola çün reng-i baĥam

12. Şekl-i 'āşık ki sirişkiyle ola hūn-ālūd
Şekl-i sībī olur ol demde behāriyla ğanam
- 13.Şūretā gerçi olur tābiş-i 'āşıkı yārūñ
Şöhret-i hūsn fūrūġına dilā vech-i etemm
- 14.Kūhda sāir iken kıanda bulurdı şöhret
'Aşķ-ı Leylā ile Kays olmasa 'ālemde 'alem
- 15.Tek ü tāz itse müselleme dile meydān-ı hūner
'Arşā-i mülk-i me'ānide kümevt oldı kalem
16. Tī' ğdür hāme-tırāş elde dem-i heycāda
Haţķ-ı zerrīn eyle çün şafha-i sīmīn 'alem
- 17.Mū-şikāfāne edā ile hayāl-i bārīk
Rūz-ı peygār-ı mebahīşde aña hayl ü haşem
18. Rūy-ı zerdūñde nedür dāne-i eşküñ yāre
Yaramaz 'İlmī hūlūşun olmasa dūnyāda direm
19. Bir terāne idelüm yādına yārūñ tā kim
Gül-i şad-berg gibi açıla her tab'-ı dijem
20. Bir nevā eyleyelüm sūnbül-i tābıyla ānuñ
İde tenvīr nūh-i eflākı çü mihr-i 'ālem

-28-

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1.Tīr-i ğamzelerūñ baña kaza-yı mübrim
Hāle-yi mihr-i münirūñde şehā turre-i ham
2. Bende-i hāķ-i rehūñ zūlfūñe dilbendūñdür
Sīne-i 'āşıkā baş pāyuña sulţān-ı kerem
3. Ser-ġisū-yı güle dil-i hāke fütāde Mecnūn
Cān nice olmaya haim ola Leylā āhiyem

4. Gösterüp dāne idersün yine tîr-endāzı
Dil şikār eylemede hālūñe ğamzeñ tev'em
5. Bāda virseñ ser-i zūlfūñle eger yād olmaz
Dil düşer pāyūñe çün kim āña oldur elzem
6. Āsumān-ı lāne iken mürġ-i hevā-yı pervāz
Hākde bu ne hümādur ola tār-ı perçem
7. Hāke diller dökülür zūlf-i perîşānuñdan
Seyller zāhir olur olsa seĥāb-ı esham
8. Cān rehāda ola mı ğamze-i hūn-rîzinden
Ola dil-bendi ser-i silsile-i ĥam ber-ĥam
9. Porsiş-i hāle izin virmedi ' işve-i yār
Bir selām ile bu dil-ĥasta olur dil-i eslem
10. Ruĥuñ üstünde ' arak mı nedür ol dāne-i dürr
Yā gül-i terde nümāyende mi oldı şebnem
11. Bimedüm kendümi grdükde ĥayālūñ zıllın
Nice şabr eyleye ādem göre sîmā-yı ādem
12. Dil virür cān-ı ĥayāl-i leb-i rūĥ-efzāya
Hūbdur yār ile ' aşık ideler ' aqd-i selem
13. Elüm irmez dime bu hāk-i mezelletde dilā
Rūzgārı ile irür kāküle el çekme elem
14. Şeyĥü'l-İslāmımuñ ' ömrü mezîd ola k'odur
Fażl ile mihr-i cihān ' adl ile seyf-i baĥzem
15. Tūtiyā hāk-i rehi dīde-i ümmīd-i maĥall
Der-i baĥşında düvel devlet ü ' izzet mizham
16. İtse nezzāre ola dīde-i nergis bīnā
Nāz ile ĥandesı cān-baĥş u tebessüm-maġnem
17. Sīt-i şıdkında ider kesb-i şafā bād-ı şabā
Ġonçe-i ĥātıra luţf-ı dem-i nuţkı maĥrem

18. Vire bāz-ı ni‘ am-ı hān-ı ‘ a‘ası ‘ anķā
Dāne-i çü hırmen-i cūdında anuñ mūr u ....
19. Bāza nāz itse revā beççe dem-i ‘ adlünde
Devr-i ‘ ahdünde müvāhāt ide çün gürk ü ğanem
20. Devr-i pākinde ola ‘ ayn-ı ‘ ulūm u ‘ irfān
Ya‘ ni maħdūmu mu‘ ammer bula envā‘ -ı ‘ ızam
21. Devr-i fażluñda ŧehā ‘ ilm-i ğarīb-i ra‘ic
Ahd-i ‘ adlünde revādur ola iħsān-ı e‘ amm
22. Kūhl idüp ħāk-i rehūñ bende olurđum hergiz
Ħāk-pāyūñde velī olmasa ger za‘ f-ı herem
23. Cedd-i fāzıl ki ana keşf idi ser-cümle ‘ ulūm
Tiz-i pūr-bāz-ı sefid idi velī ŧab‘ -ı Acem
24. Aña ibn olmağa ŧāyeste olan vālid hem
‘ Ulemā içre mu‘ azzez idi ‘ adliyle ħikem
25. Cedd-i a‘ lāña ŧakāyıkda olupđur mezkūr
Vezir-i azam .... fażl ile olmış aķdem
26. ‘ Alemi idi Ħalil ü laķabı Ħayreddin
Eylemiş ‘ adl-i ŧecā‘ atde ...ı resm-i resem
27. Ger tereddüd olına lāzıme-i zātumda
Ola ol demde güvāhum baña levħiyle ķalem
28. Ger medār olsa eger ‘ ilm ü ma‘ ārif cāha
Pāye-i mihre niçün iriŧe bu zerre-i kem
29. Olamaz çün veren ..... ŧahābiyle cevāhir-i ta‘ dīl
Yine vezn plmaya iksir ile bu ħāke ķadem
30. Gel dilā taşfiye-i ħātır idüp dilime nāzar
Ol çerā-gāha k’ola neyy ü nebātı ‘ alķam
31. Ne ‘ aşırdur buña in‘ āma iderler in‘ ām
Bu ‘ aceb mi ni‘ ama olsa mecānis çü ni‘ am

32. Tur dilā Kāf-ı kanā' atda ol ' ankā-meşreb
Ne leţāfet ola dehrũñ düşmeninde ola semm
33. Mihri kahr ile dehir zehr ile pürdür gam u hemm
Oldı bu cāy-ı fenānuñ neğamında müdgam
34. Nüş idendür dile hũn-ābe dem-i ' işretde
Meşhedünde ola rüyende dem-ā-dem hādem
35. Olma endişe-i dehr ile mükedder-hātır
Derd-i dil-dār ile ol bezm-i belāda her dem
36. Cām-ı ' aşkı çekegör germ ola tab'-ı serdi
Sĩne-i kalbi şikest eylemedin seng-i sitem
37. Mey-i nābıyla fūrũzān ola tā tābiş-i dil
Bāda gör varını virdi kanı bezm-i Key ü cem
38. Devr-i Dārā kanı yā devlet-i Efridũnĩ
Kanı Keyhüsrev ü Maħmũd u Ayāz u Edhem
39. Kanı Ejder-keş o ger Şüsbe ü Dilür ü kanı Sām
Kahramān kanı Nerimān kanı Zāl u Rüstem
40. Kanı yā tāb-ı Siyāvũş ile zũr-ı Sührāb
Yā dem-i ceng-i Peşen Giv-i mişāl-i Hıygam
41. Kanı āyĩne-i cüyā-yı dem-i āb-ı hayāt
Kanı yā ' adl-i kemālāt-ı Felātũn-ı hikem
42. Kanı yā muħtera'-ı cām-ı hikem memzũcu
Zirde ola tehi elde pür ü bāde behem
43. Kanı ol řāk-ı zer-endũrad-ı Nüşirevānı
Kanı ravzāt-ı sebāyĩ kanı ol Bāğ-ı İrem
44. Kanı evreng-i Cem ü yā kanı tēc-Dihim
Tēc-ı gerjen kanı ser-cümle kamũsu mu' dem
45. Kanı merādān-ı Dilirān u ħarifān-ı ciħān
Kanı akyāl-i ' Arab yā kanı kistrā-yı ' Acem

46. Mest olup cām-ı fenā ile düşüp ayakdan
Oldı ser-cümleye mesrā dem-i āhirde ‘adem
47. Yine bir tāze nevā eyleyelüm ‘ālemde
Tā ki mir’at-ı dile yār-ı kühen virmeye nem
48. ‘İtr-rîz eyleyelüm gülşen-i ‘sifet gülünü
Açıla gonçe-i dil qalmaya tā gam u gasem
49. Ne nevālar olunur bezm-i ma‘ ārifde velī
Dem-i pākize xanı xanı edā-yı evgam
50. Gerçi gül var gülsitān-ı ma‘ ānīdür bu
Gül-i şadberg-i terüm gibi olur mı hoş-dem
51. Qanda taqlīd olına lafz ola ‘azbū’l-ma‘ nā
Şīve-i hūsn-edāda ola ma‘ nā mülhem
52. Qonali rüz-ı ezel şafha-i deyrine raqam
Oldı her zāt birer gūne şehir u mu‘ lem
53. Ol qatāde ki du‘ āma pederīdür anuñ
Tābī‘ i kendi şahābī pederi qadr-eşemm
54. Bir müfessirdür o kim gelmedi mişli dehre
Nūr-i ‘ayn-ı ‘urefā mazhār-ı pākī-i ‘aşam
55. Şīme-i ‘ilm ü edeb ‘umde-i Keşşāfidür
Oldı Beyzāvi-i pākīze-beyān hikmet-i dem
56. Gālibā tarz-ı taşavvuf dem-i Nişābūrī
Oldı te’vilde Kāşānī-i pākīze-nesem
57. ‘İtr-ı ‘İlmī ile tıyb-i dem-i Keşşāfidür
Nūr-ı taḥḫīke keşf itdi dilā def‘ -i zalem
58. Menşe‘ -i naql-i ma‘ānī ki Ebū Yahyādur ol
Neş‘e-i pāk ile yümm luḫf-ı edā ile diyem
59. İbn-i ‘ādil ki metānetde mu‘ādil mi olur
Lā ebelā didiler zümre-i şahāb-i ḫişam

60. Zekeriyâ-yı müfessir ki Ebû Yaḥyâdur ol
Vâkıf-ı nükte-i nazm-ı müteşâbih muhkem
61. Göñül külliyyetle ‘ ayn-ı ‘ âyân-ı Râzî
Faḥr ber-ıbaḳ-ı fûnûn eyledi çün ‘ ayn-ı ‘ ümem
62. Sa‘ dî-i Rûm-ı k’ider ‘ ârife diḳḳat-i ta‘ lîm
Revîş-i pâkine irişmedi lev-m-i levvem
63. Dindi üstâdına ‘ allâme-i Ḥarîr-i cihân
‘ Âlem-i ‘ ilm ü kemâle eser-i nûr-ı kıdem
64. Pişvâ-yı fużalâ-yı nâdire-baḥş-ı üdebâ
Eylemiş ehle kemâlât ile enva‘ -ı kısem
65. Ḥaşşaten ser-cümleyi tefsîr-i ‘ İmâdî ḥaḳḳâ
Müştemel bir ḥaseb-i mezḫeb-i pâk-i i‘ zem
66. İbn-i Ḥâcib-i süḥanı kesb-i kemâle kâfî
Müntehî ḳadr-ı kemâlâtı şifâ-sâz-ı saḳem
67. Sa‘ d u seyyid dü-cenâḥ oldı hümâ-yı ‘ ilme
Ser-i ḫullâbe şâluḫ sâye-i eltâf u himem
68. Şeyḫ-i meşhûr ki nâmı anuñ ‘ Abdülḳâhir
Oldı esrâr-ı belâgatda delâ’il-i mülhem
69. Açdı Sekkâki zer-i ‘ ilmî yerinde Miftâḫ
Eyledi ebniye-i ‘ ilmi mişâl-i rem rem
70. İtdi Telḫiş ile izâḫ-ı ma’ânî sırrın
Dem-baḥş oldı dilâ ḫab-ı Dımışḳı mıḳşam
71. Bî-girân baḫr-i muḫîḫ oldı kitâb-ı Ḳâmûs
Ḳomadı cevher-i eşdâf-ı kelimde mübhem
72. Dil-i le‘ âli rumûzunı ḫirâzende olup
Nazm-ı pâkîze ile itdi nevâ-yı ḫoş-dem
73. İbn-i Fâriż ‘ urefâ-yı ‘ Arabuñ sultânı
Didi Tâ’iyye-yi kübrâsı sülûk emrüne temm

74. Mütenebbîde ‘aceb tarz ile vaşşâf olmuş
Bikr-i fikriyle cihân halkını kılmış muğrem
75. Cāyı Firdevs ola Tūsî-i şühan-ârānuñ
Oldı bahşende tevâriḡe besâ kadr-i kıdem
76. Sa‘ dî gül Hâfız anuñ bülbüli oldı çü Zahr
Nefes-i pāk ile gülzârda şâh-sebrem
77. Şeyḡ Cāmî ki kemâlât ile tahrîr-i şehîr
Zâhir ü bâtını tekmîl ile pākîze-negam
78. Olsa ‘allāmeye ma‘ rûz-ı Zemaḡşerde eger
Eşer-i ‘Örfî Harîriye ider miydi ḡasem
79. İtdi ḡall-i ḡonçe-i remzini ser-â-ser bende
Büy-ı pākini n’ola luḡ ile ehl eylese şemm
80. Çekdi cân ile görüp bâde-i ‘aşḡı bâḡî
Oldı İlmî cezibât ehline ednâ-yı ḡadem

-29-

mef’ûlü fâ’ilâtü mefâ’ilü fa’ ilün

- 1.ḡadd üzre nev-remîde-i ‘anber-şiken biter
Ey gül ne ter ki lâlede berg-i çemen biter
2. ḡaddi hevâsı âh ile eşküm revân ider
ḡarf-ı çemende ḡurfe terin nârven biter
3. Bir zât-ı pāk-eşerini itdüm çü iḡtifâ
Bâḡ-ı dilümde siḡrle şî‘ r-i ḡasan biter
4. Bir neş’e-yâb oldı dil üstâd-ı feyzden
Şâḡ-ı hünerde şîve-i ser-cümle fen biter
5. Gülzâr-ı faẓl u ‘irfeti inkâr eyleme
Zâhid zebân-ı tâzede sırr-ı kühen biter

6. Olsa eger lücce-i endîşe mevc-ğîz
Nîsân-ı feyż-i fażl ile dürr-i ‘Aden biter
7. Lâl olsa gahi bülbül olur dil terānede
Güyā ki anda hikmet-i sırr u ‘alen biter
8. Pür şu‘ ledür dürr-i derün habbe-i vücūd
Āhir gönülde şîme-i şeyh-i Yemen biter
9. Eyler o gönçe táb ile pūşide çehresin
Gülzār-ı hüsn-i cilvede gül-pîrehen biter
10. Zülf-i hamında halile ol çeşm-i dil-firîb
Ahûdur anda nāfe-i misk-i Hōten biter
11. ‘Uşşāk-ı yār gāhî düşüp táb-ı ğayrete
Rûyında berg-i gönçe gehî nesteren biter
12. Süzende-dil ki ‘aşk ile gülzār-ı şu‘ ledür
Güyā bahār oldu gül-i encümen biter
13. Tab‘ı hezāra virmededür hār hār-ı hār
Bāğ-ı cihānda ‘āşıkā bār-ı mehen biter
14. Bî-bār eylemekde dili miñnet-i hazān
Bilsem ki ‘İlmî berg-i muhabbet kaçan biter

-30-

mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fa’ ilün

1. Pür táb iden ki ‘āşıkı mihr-i ‘izārdur
Dil tār bî-rehāda vü cān şu‘ le-dārdur
2. Yārüñ ruñında sünbül ü gül çün bediddür
Ol serv-i bāğ-ı nāz ile her dem bahārdur
3. Táb-efgen-i dehr ki ruñ-ı ālıdur ānuñ
Zînet-dih-i cihān o müşğîn tārdur

4. Kūy-ı habībe dīde cevāhir-feşāndur
Reşk-āver-i behişt reh-i cūybārdur
5. Dil nāle itmesün mi gam-ı ‘aşk-ı yār ile
Būlbūl görünce gülşeni bī-ihtiyārdur
6. Mir’at-ı dil her āyīne çünkim şikestedür
Şādem ki cilve-gāh-i dilārā hezārdur
7. Cevri hezāra böyle revā görmezdi gül
İden derūn-ı bülbüli hārişde hārdur
8. Olsa cihānda ‘ıyş ile rüyende her dirāht
Zāhir budur ki mihnet ü gam berg ü bārdur
9. Buğl eyler idi ‘ārifē hāsud kemāl için
Fazl u hüner ‘atıyye-i Perverdigārdur
10. Niçün müşahhas olmaya hergiz meta‘-ı dil
Rüy-ı cihān cehl ile jeng ü gubārdur
11. Şehbāz-ı dil ki lānesi lāhūt ola revā
Bāl ü perini bāz ide ‘uqbā-şikārdur
12. Haşr it rızā-yı yāre mebāğ-ı hātırūñ
Terk it hevā-yı nefsi dilā iğtirārdur
13. Meclā-yı yārı ey mücellā hūlūş ile
Tekdīr-i hātır itme ki semt-i güzārdur
14. ‘Ālemde neydi nağme-i Manşūra kām-ı dil
Vüs‘at-ı serāya var ‘anādan medārdur
15. Luţf-ı hevā nevā-yı nesīm vezān ola
Lā’ih o dem terāne-i tayfūr-vārdur
16. Sa‘y it şafāda irişesin beyt-i vaḥdete
Tecrīde ir ta‘alluḡ-ı dil iğbirārdur
17. ‘Aşk ile sālīk ol irişüp ‘ayn-ı ‘ibrete
Zūhd-i ‘ālem-i şuhūda dem-i intizārdur

18. Dil-bend olma zuhref-i dünyāya kim gāraž
Nezzāre olsa sehville bir i'tibārdur
19. Bī-tāb iderse dūrde-i devrān-meşrebi
Dermān-ı gam gārām ile def' -i humārdur
20. Ol zāt-ı pūr-kemāle ki 'ömri mezīd ola
Dā' i cenāb-ı pākine 'İlmī-i zārdur
21. Birdür sehāda zātı o hūrşid-i tal' atañ
İllā ki luḫfi 'āleme encüm-i şumārdur
22. A' dā-yı dīne Rüstem ü ihvāna Hızr-dem
Hātem-i sehāda 'akl-ı Felāḫūn-vaḫārdur
23. Zāt-ı şerīfi ḫāmi-i dīn-i mübīndür
Erbāba vaşf-ı pāki 'aḫāyā- şı'ārdur
24. Me'vā-yı ḫubbi çünkim ḫulūb-ı şūdūrdur
Devründe kāh-ı 'ālem-i dil istivārdur
25. Olmış şafāsı Yeşrib ü Baḫḫā ziyāreti
Rāh-ı Hūdāda sa' y ile pākīze-kārdur
26. Erbāb-ı fażla kāğaz-ı zerdür kerāmeti
A' dā-yı dīne kilki şīr-i Zülfiḫārdur
27. Hergiz medīḫ-i pāki ne mümkün edā ola
Vācib-i du' ā-yı ḫayrı ile i' tizārdur
28. Şi' r-i terüm ki ḫālet-i şaḫbā dehendedür
Erbāb-ı 'aşḫ-ı pāke mey-i ḫoşgüvārdur
29. Taḫayyül-i siḫr-i pāküm nisbet ḫayāl-i gayr
Aḫvāl-i sīr-i beng ü dem köknārdur
30. Kilk-i kemāli destüme alsam egerçi kim
Güyā mişāl-i şāḫid-i 'anber-nişārdur
31. Bir dem ki siḫr-i pāke serāğāz eylesem
Kām-ı cihāna 'irfet ile müşgbārdur

32. Kimdür ki h̄usn-i Yūsufi meddāh ola dili
Ma' z̄ūr olur ki h̄alet-i ' aşk-iz̄tırardur
33. Mūr-ı zaif ü zār-ı Süleymānī ḥabbele
Ḥūnuna da' vet eyledi bī-kār u bārdur
34. Ta' dād iderse t̄ül-i dehr-i luḫfunuñ dilüm
Bir zerre-i kemīni reh-i ıktıṣārdur
35. Tarḫ itdi yār-ı pākine dil bir ḡazel kānuñ
Āfāka faẓl u diḫḫati mihr-i iṣtihārdur
36. Gülzār-ı 'ālem içre nevā-keṣ-i hezārdur
Almış ayaḡı destine gül neṣve-dārdur
37. Bir serv-ḫadde can ile dildāde gibi cū
Düşmiş zemīne nāle-künān ḥāksārdur
38. Ḥāk üzre zülfi ḡüyā ṣabā uḡramış gibi
İden fütāde 'āşıkı 'ālemde 'ārdur
39. Gülşende bīm-i firḫat ü āzār-ı ḫār ile
Ṭab' -ı hezār-ı mihnet ile ḫārḫārdur
40. Virince bāda bergini gül bülbül-i ḫazīn
Düşdi diyār-ı ḡurbete zār u nizārdur
41. Dāmen-keṣi ki ḫār ola bāḡ içre bir gülüñ
Şāyeste-kār-ı bülbüle terk-i diyārdur
42. Olmış ṣabā bu deñlü hevā-ḫāh-ı kākül
Ḳılmış ḫarāb mülk-i dili tārümārdur
43. Pāyine ṣalsa zülfini durmaz nesīm ile
Dehre inanma āḫil iseñ bī-ḫarārdur
44. Kūy-i melāḫat 'azmine miẓmār-ı ḫūsnde
Sebḫ eylediyse ḡayre n'ola ṣehsüvārdur
45. Künc-i hünerde varise iksīr-i dil-peẓir
Sīhr-i ḡarīb 'İlmī-i kāmil-'ayārdur

46. Şanmañ gazelde bir gazelî tarz-ı hâş ile
İtdi neşide-dille letâfet-dırârdur
47. Ğam-hâr-ı ‘aşka râhat-ı dil kûy-ı yârdur
Aşk-keşân-ı zümre-i cennet-ķarârdur
48. Ol gül-ruhı ki sünbülü püşide eylemiş
Bâğ-ı hüsnde sihr ile müşğın hışârdur
49. Olmış fütâde ķadd-i hevâsıyla kâkül
Hergiz murâdı pâyını bûs u kinârdur
50. İden derûn-ı lâle-şıfat hâlimi ânuñ
Zülf-i hâminde dâğ-ı dil bî-ķarârdur
51. Bâdi hevâ-yı sünbülidür gonçe-i dile
Âşûba viren ‘âlemi zülf-i nigârdur
52. Bir dem nigâh-ı gânzesi biñ dil şikâr ider
Merdüm-i hayâl-i hâli ile tâbdârdur
53. Giyisûsı ķadr ü ‘ıyd ruhıdur o mehveşin
Erbâb-ı vecd-i vişâle bu leyl ü nehârdur
54. Kâkül-hümâ-yı evc-i şa‘ âdet-mesirdür
Zülfüñ bıraķma ayâğa ‘âlî-tebârdur
55. Nâz ile cilve itse revâ etvâr-ı dilde yâr
Seyr eylesün cihânda dem-i lâle-zârdur
56. Bâğ-ı kemâli itdi müzeyyen taħayyülün
Sihrün nihâli ‘ilmî belâğât-şümârdur
57. Ğatm it kelâmı vaķt-i du‘ âdur dilâ anuñ
Her dem şenâ-yı ‘ızzı bî-ser-i iftiħârdur
58. Güldür o zât-ı pâk-i meħâdim-i gonçeler
Her yeri ‘azz ü ‘irfet ile kâmkârdur
59. Erkân-ı dîn ü devlet a’yân-ı ‘âtıfet
Ğayret-güzin-i salţanat-ı şehriyârdur

60. Gül- gonçelerle ni‘ met-i şihhatde var ola
Tâ gülşen içre bülbül ü gül yâr-ı gârdur

-31-

Kaşide-i Der Teselli-i Dil

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Kân-ı kalbi gerçi hicrânıyla bir dem kân olur
Güş-i dildâra irüp yüz luğ ile tâbân olur
2. Hârḥâr-ı ḥasret evvel bülbüli ḥayrân ider
Zevk-i didârıyla âḥir ḥatırı ḥândân olur
3. Yûsuf-ı dil-bende olsa çâh-ı gâmda bend ile
Mıṣr-ı maksûd içre bir gün 'âkıbet sulṭân olur
4. Vâdi-i firḳatde gâmnâk olma şabr it miḥnete
Her ne müşkîl var ise tedric ile âsân olur
5. Ḥurde-biññanuñ ḥuzûrında bu 'âlem ḥûbdur
Gâlibâ ḥândân olur rü'yâda kim giryân olur
6. Şekvâ itme kâbuña kâr itse dildârûñ gâmı
Nâ sezâ feryâd neyler dilde kim cânân olur
7. Vârı yokdur 'âlemüñ yokluğda varı gizlidür
Sidre-i fakr u fenânuñ sâyesi sâmân olur
8. Gitse şâdî dehr-i endühından ola melül
Her en kim dâr-ı fenâda olsa çün pâyân olur
9. K'lebdür ḳalmaz dem-i âḥirde cân olur revân
Şarşar-ı bād-ı fenâdan ḥak ile yeksân olur
10. Ehl-i 'aşkuñ kârıdur virmek fenâya varını
Nice 'âşık oldı ol kim anda 'aql u cân olur
11. Zûlmet-i gâmda irer 'ayn-ı ḥayâta Hızr-dil
Dâimâ sırr ile ḳalbi çeşme-i ḥayvân olur

12. Hāk-i pāyin kühl için yārūñ ider dürler nişār
Merdüm-i dide anuñçün görince insān olur
13. Derd-i yār ile terāne itmede divāne dil
Bezm-i ‘aşk içre yine bir gūne bir devrān olur
14. Oldı āvāre gönül ey fāhte bir serv için
‘Ālemi bir dem senüñle yine bir cevlan olur
15. ‘Ālem-i firkatdedür ümmid-i şevk-i yārdan
Gāyet-i vuşlat odur kim ‘aql aña hayrān olur
16. Nār-ı ‘aşkı görince te’sir edüpdür ‘āleme
La‘l olur táb ile bürde lüccede her cān olur
17. Dil bir āh eyler fūrüg-ı şu‘le dāğ ile dil
Güş itdikçe nevāsın táb ile sūzān olur
18. Nāme-i mihrün yazup eşkiyle şunmuş ‘andelib
Gül kabül itmiş tutar ol destinde nālān olur
19. Eşk ile terkīm itmiş nāme-i mihrün hezār
Şāh-ı gül itmiş dutar destinde nālān olur
20. Seyl-i hengām-ı bahāri şanma ‘āşık yād ider
Dem-be-dem yārūñ cemālin eşküni rizān olur
21. Nā-şināsān itmese taḥsīn ey dil şi‘rūñi
Her ‘aşırda sihrini gördükce bir Ḥassān olur
22. Leng ü levküm dime ṭavf it bŷy-i yāri sa‘i ile
‘Āşık-ı bī-pā vü ser-üftān u hem hayrān olur
23. Sāha-i teslīmde seyr it sülüküñ sırrını
Evveli iz‘āndur çün āhiri ‘irfān olur
24. Bāyezīd ü Edhem ü Monlāya terk oldı maḳām
Alem-i tecrid ey dil menzil-i şāhān olur
25. Ger küseyre bulsa dānā dir ‘ale‘d-dünyā el-‘abā
Maṭmaḥ-ı inzārı nādānuñ hemişe nān olur

26. Her nice menşürını inşâ' ide sultân-ı ' aşk
Kısmetine râm olur mîr ü gerek hâkân olur
27. Düşme meyl-i âha hergiz zuhref-i dünyâ için
Ey nice mirlivânuñ kellesi gâltân olur
28. Bendesün çün karb u ba' d-ı yârdan bahs eyleme
Saña lâzımdur rızâ şehdden ne kim fermân olur
29. Gâflet ile ' âlem-i ecsâmını ta' mîr eyleme
Dehr-i dñn içre heyûlâ vü şüver virân olur
30. Himmet it bu sıfle-gâhi itme ey dil âşiyân
' Âlem-i bâlâda pervâz üzre çün akrân olur
31. ' İlmî Hâkdan kesme ümîdüñ niyâz it cân ile
Ehl-i derde yârdan bir demde biñ dermân olur

-32-

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Şebnemidür gelince şabâ dehr bâğına
Lü'lü nişâr eyledi nergis çereğına
2. Sevdâsını görünce güzâr itmesün diyü
Servüñ göçürdü silsile-i cevrin ayâğına
3. Sildi yüzini açtı niķâbın gül-i terin
Râz-ı hezârı söyledi âhîr ķulâğına
4. Ser-ber keşide gonçe-i gül hâb-ı nâzdan
Gülzâra geldi bade pür itmiş ķabâğına
5. Ezhâr-ı zerd ü sebz ü sefid içre şâh-ı gül
Gelmiş nüzûl eyleye tâ kim oğâğına
6. Câm-ı leb-â-leb elde yine lâle-i kûhdan
Mestâne geldi gülşene düşmez ferâğına

7. Zambağ serine t̄ac-ı keyānı alup durur
Şağ-ı çemen dinilse revā yüzi ağına
8. Fermān-dīh oldı āhir sermāde ‘ işrete
T̄ab-efgen oldı çünkü şabā bağırı bāğına
9. Budur figān-ı bülbül-i şeydā bahārda
Gülşende gırre olmaya t̄a gonçe çāğına
10. Budur nevā-yı ser-şerāb-ı revān-ı bāğ
T̄a kimse i‘ tibār etmeye dehrūñ konāğına
11. Gülzāra b̄y-ı yāri nişār eylemiş nesīm
Ağker nihāde eyledi dāğ üzre dāğına
12. Aşūba virdi gamze-i ser-t̄izi ‘ālemi
Düşsün cihānda her kişi bāşı yarāğına
13. Ebrūsıdur kemān-ı kemālāt ucında h̄all
Olmış nihāde nokta-i miskīn zāğına
14. H̄ali midür külālesi içre bedīd olmuş
‘Arz itdi zülfi dāğını yārūñ yañāğına
15. Yā dām-ı kākülinde şikār-ı hezār için
Beñzer ki kondı āl ile bir gül bedāğına
16. Ol dem ki gördi dāne-i h̄āl-i siyāhını
Dil-i mürğ düşdi dāğ ile zülfi düzāğına
17. Keyfiyyeti ki bādeye la‘ l-i dehendedür
Düşse ‘aceb mi sākī-i bezmün ayāğına
18. Gül cilve itse h̄ār ile derdi hezār olur
Bir dem olur mı erişe bülbül sürāğına
19. Rüyende olsa bāğ-ı h̄üsnde gül-i vefā
Luţf eyleridi b̄yını ‘aşık dimāğına
20. Bülbül terāne eylese ‘İlmī bahārda
‘Ārif dutar mı gūşını dehrūñ kulağına

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Şitâ kim revġan-ı hışmın nişâr itmiş gülistâne
Sezâ sũziřte olsa nergis-i ra' nâ çerâġâne
2. Bu gün şâl-ı sepîdin destine almış nihâl-i gül
Olur bir dem gelür la' lin şabâ ile emîrâne
3. Olur nâzende şâh-ı gül libâs-ı sebz ile bâde
Giyer başına destâr-ı muşallâ şehlevendâne
4. Çemâne pür idüp destinde ġonçe gösterür âhir
Reva bülbül olursa bâġda tâb ile mestâne
5. Hamel gerçi der ü dâm-ı şinân-ı nâ-bedîd oldu
Şikâr eyler ġazâle anları bir demde şîrâne
6. Odur 'aşk ehli kim kâm-ı derûnın âşikâr etmez
Cihânda bîsütün-ı ġâmdur Mecnûn-ı dîvâne
7. Görinen âh-ı nev-mihr-i cihânı şu' le-i sihrüm
Bünân-ı zer-nigârıyla yazılmış řâķ-ı eyvâna
8. Revâ nazm-ı selîs u řûġ ü şîrîn-i dilâvizüm
Taġayyülde müsellemler olsa ger Selmân u řâġbâna
9. İreydi şîve-i şi' rüm zahirüñ ġuş revîşine
Yazardı dest-i taġsîni anı 'üvân-ı divâna
10. Göreydi şâ' ir-i şîrâz-ı 'Örfî-i hüner-peymâ
İderdi sihr-i eş' ârum anı sermest-i peymâne
11. Tek ü pü eyledüñ gerçi funûna mevġîbedür bu
Zebân-ı tâzedür 'İlmî maķâlin peyk-i pîrâna
12. Temevvüc itddi ġuş it lücce-i pâk-i dür-efşânı
ġazelde bir ġazel inşâd itdüm ehl-i 'irfâna

13. O sermestüm demimdür dāğ-dīh mestāne mestāne
Çeker rûz-ı belādan germ olup peymāne peymāne
14. Dilüm bezm-i belā-yı mihr ü ğam hem-dem demüm zārı
Men ol rindüm ki gezmem teşne-leb meyḥāne meyḥāne
15. Niğāh-ı ğamze sāki cām-ı ‘ işve bāz-ı naql-āver
Ne ‘ işretgāhıdur ey dil ḥayāl u ḥall-i cānāne
16. Sikender-fer olup sedd āhla ye’cüc-i ḥad-i rāhın
Musahḥar it cihānı mālîk ol iqlîm-i iz’ânı
17. Hızr-dem dem-be-dem feryād-res ol her dil-i zāra
İrüp nüşında ol tā çeşme-sār-ı āb-ı ḥayvāna
18. Leṭāfetde o deñlü şafveti şî’rdür bâzuñ
Revā tazmîn-i ‘İlmî olsa cevherdür düşer k’aña
19. Niğāhuñdur o sāki-i ḳadeḥ-perdāz-ı meclis-kām
Güzār eyler gören ‘ömrinde bir dem semt-i sāmānı
20. Niçün devründe ğamzeñ itmez ‘uşşāki belā peymā
Şarāb-ı ‘ işve ölçer döker peymāne peymāne
21. Ne hoş demdür niyāz itdikçe ‘ aşık nāz ide yāri
Gelür gül cilve itse bülbül-i şūrîde efgāni
22. Serin Mecnûn-ı lâne Kûhken-i cānın fedā itmiş
Odur ‘ aşık ki ‘ âlem içre ḳalmaz baş u cāna
23. Yed-i beyzā-yı ‘ irfet görse ḥāsîd zulmeti artar
Ne sūd etsin o dil kim Sāmîri-veş gelmez ĩmāna
24. Dimiş ‘ ârif bunı gūyā ki her bir fuzûl için
Ṭabî’at ḥayli maẓmûn-ı zıkrdi cimri çengāne
25. Dilüñ tábını teskîne nişār itmektedir dīde
Yetîme mihr-i ‘ âlemde ne hoşdur ‘ İlmî insāna

1. Nev-bahār oldu yine dāğ-ı kühen oldu cedīd
Şāne-zen oldu şabā sünbüle gül oldu bedīd
2. Nağme-zār oldu harīm-i çemen-i çehre-güşā
Oldı her güşe hoş elhān ile bir güft ü şenīd
3. Nergis ü lāle ü gül bāğı fūrūzān itdi
Oldı pīrāmeni pūr nāle-i efgān u neşīd
4. Şeb-i kadr oldu meger oldu çerāğān-ı bahār
Rūz-i ‘ıyd itdi cihān berg-i çemen hāme ‘ıyd
5. Gülsitāne varalum biz de mübārek bāda
Mağdem-i şāh-ı güli itdi şabā bāga nüvīd
6. Dil ki hūnābesini bāga revān etmişdi
Hāliyā dīdesini olsa revā güher-i çīd
7. İdelüm bir demi gülşende mesīhā manend
Hayli ezhār ‘ademden ola bāğ içre remīd
8. Yine bir serv-i sehi-ğadd ile gülgeşt idelüm
Düşelüm pāyine gülşende budur re’y-i sedīd
9. Cānı seyr idelüm luğf-ı demin devr anuñ
Şāf-ı şahbāyı şebāneyle idüp rūz-i sa‘īd
10. Mevsim-i gülde revān olmazdı seyl-i bahār
‘ıyş-gāh olmasa bāğ içre eger sāye-i bīd
11. Hayl-i ezhāra şabā oldu münādī şeh-i gül
Taht-ı gülbünde karar eyledi eyler tecnīd
12. Sağn-ı gülşende küşād itdi gerde-i ezhār
Rāyet-i fetḥ u zafer zerd ü sebz surḥ-i sefīd
13. Cünd-i ezhārı görüp kūha girizān oldu
Gerçi germ olmuşidi rüyına sermā-yı cedīd
14. Geldi bir dem ki olur bülbüle bülbül güyā
Geldi bir dem ki nihāl-i gül olur bāde harīd

15. Geldi bir dem ki olur cām-ı lebāleb lāle
Geldi bir dem ki olur gōnçe-i giryān dirīd
16. Geldi bir dem ki olur gūlbūn-i gūl sāgar-keş
Geldi bir dem ki olur ḥāhiş-i dil kām çeşīd
17. Oldı nezdiñ ola bād-ı şabā ‘anber-bīz
Gelür ol dem ki olur meyve-i ter nūş çekīd
18. Gūlşen erbābını mestāne idüp luḫf-ı hevā
Oldı ser-cümle-i ezhār dilā cām-ı keşīd
19. İtdi bāğ içre perin sūnbūle būlbūl şāne
Ṭurresin eyledi nāz ile benefşe tec’īd
20. Nāza can buldı yine şāhā-i deşt ü kūhsār
İtdi ser-sebz cihānı çemen ü keşt ü havīd
21. Bir libāsıyle nümāyende olup deşt ile kūh
Oldı yek-reng-iḫlāş ile her gūşe-i bīd
22. Bāğda cilve-nümā oldı yine şāhid-i gūl
Gōnçeler oldı leyniyle şimālinde ka’īd
23. Oldı pūşīde yine cāme-i sebzini nihāl
Gerçi olmışdu nihāl üzre kamū şah-ı ḥarīd
24. Gūsterānide olup maḥmil-i sebzden bāğın
Gūl için oldı yine berg-i terinden tūsīd
25. Oldı bir bār kamū nāmiye bār-ı şarşar
Şāhdan itmiş idi bir güle bārın tebdīd
26. Bir ser-āgāz idelüm gūş ide müjgān-ı çemen
Ḥayretinden ola bir beste dem-i ḥār-ı ‘anīd
27. Nāgehān olmış idi maḥv şu‘ūrī bir dem
Gaybdan olmış idi rūḥa dem-i ‘ıyş-ı rağīd
28. Ḥāne-i ḳalbe duḫūl ile temāşā itdüm
Bir binā ḳal’ a mişālinde lebi uş meşīd

29. Tabākāt üzre görüp seb‘ -i tabaka mānend
Çār sū pāye-i mirkatile muhkem çü hadīd
30. İntihāsına anuñ şevk ile oldum ‘āric
Bir fezādur kim ‘ aqıl füşhatin itmez tecdīd
31. Cā-be-cā serde mişalinde kamū eşcārı
Evc-i a‘ lāda musaṭṭıḥ-i harem ‘ aql-ı ‘ akīd
32. Bī-künān lücce-i pākīze ki sūyında mekin
Devr-i derkinde anuñ lāl olur fikr-i ‘ anīd
33. Maḥv-ı hüş ile bu eşnāda yine sā’ir idelüm
Oldı dil tā’if-i beyt-i harem-i ḥaḫḫ-ı ḥamīd
34. Nice zāhirde nümāyende ise beyt-i ‘ atīk
Hem çünān cilve-nümā oldı olup luṭf-ı cedīd
35. Nice zāhirde hizāsında niyāz itdümse
Eyledüm zārı kı lup dīde vü dil oldı şehīd
36. Nice yād itmese derd ile āşām-ı dile
Yine taḫşīri gibi zārını dil kıldı mezīd
37. Nice oldumsa tenevvürde tucāhü’l-ka‘be
Oldı dīvāne dilüm nāil-i envār-ı neşīd
38. Yanuma ḫaldı o dem bir nice ma‘ şüm-şıfat
Zāhir oldı yine bir ṭūṭi-i pākīze- sefīd
39. Evvelā gelmiş idi bülbül-i şeydā-āsā
Destüme oldı bu dem ṭūṭi-i güyā mecīd
40. İntizār üzre olup nuṭkıma me’nūs oldı
Ḳufl-ı esrārına lāzım olā efşā ‘ aqlīd
41. Oldı bu nefḫā-yı pür nefḫası hergiz bādī
Emr-i taḫdīs ni‘ am-i şükr Hüdāvend-i vaḫīd
42. Terk-i aḡrāz ile hem ḫālḫ-ı cihāndan ‘ uzlet
Māsivādan güzer ü nefretle ḫat‘ -ı ümīd

43. Bu işâretle beşâretde dem-â-dem kıldım
Masivâ-yı yâdını terk ile bu sihrüm tecrîd
44. Ne revâ vâşîf oldu hayr ile mevşûf iken
Himmat ü ğayreti târek mi olur merd-i celîd
45. Medh-i ... ne sezâ beng ü bâde nisbetde
Nice bir dil ola sâbâş eyle meddâh-ı ferîd
46. Ol ki ‘ulvî ola sîretde ne hâcet medhî
Aña beñzer mülkün dinle haqqında perîd
47. Ol ki süflî ola tab‘ ı ne revâ gördi ki
Ola her mihre gibi gevher-i ‘irfet taqlîd
48. ‘İlmî tevbe idelüm bendeye elyağ oldur
Dâ’ima teveccüh eyle derûnuñ kadîd
49. Dâne-i gendüm ü cevher ne hırâşet itseñ
‘Âkıbet zâhir olur rûz-ı vird-i habb haşîd
50. Bir günâha ola her dem nice yüz biñ tövbe
Tövbe ta‘ dâdı anuñ keşret-i eşyâya nedîd
51. Budur ümmîd kabul ide Hudâ tövbemüzi
İde ser-cümle bizi hayr ile dem-i tezdîd

-35-

fâi’lâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1. Senden ey hâce ne dürr ne ‘aķık isterler
Yevm-i tecellîde dili qalb-i şadık isterler
2. Aķçe itmez zer ü sîm anda hemân bezl ile
Faqr ki yâre hulus ile haķık isterler
3. Yevm-i ye’huzda rehâ bulmağa ceyb-i ten ü cân
Tâbiş-i şu‘ le-i aşķ ile harîķ isterler
4. Ol zamân kim ola tây-ı tab‘ ı tıbâķıyla
Bulmağa cây-ı halâş ehl-i tarîķ isterler

5. *Yevm-i lâ-yenfe'uda*¹⁴ māl n ü bünün itmez sūd
Vāra gör kalb-i selīm ile ḥalīk isterler
6. Ne revā gerçi hısm semt-i rāh-ı tecrīde
'Amel-i ḥayrī sülūkında refīk isterler
7. İde gör pür dilini neşve-i aşk ile müdām
Dem ki bezm-i ḥaḳīkatde raḥīk isterler
8. Şühedā eyle revānın ṭayerān eylemege
Dili deryā-yı ḡam-ı yāre ḡarīk isterler
9. Girmeye bād-ı sitem ḡuşına deryā-yı dil ol
Dürre cāy olmaḡıçün baḥr-i 'amīk isterler
10. Gerçi her demde gelünmezse ḡām ābād içre
ḡām u şādīde yine vech-i barīk isterler
11. Muṭṭaşıf olma da' vet ile olup serd-mizāc
Rıfkı ḥulḳ eyleyüp gör ṭab'-ı raḥīk isterler
12. Nerm ü āheste kelām eyle ki bende anda
Ne ḥār u ne zifīr u ne şahīk isterler
13. Der iseñ 'irfet ile ḡülşen-i temyīze irem
Zāhirüñ bāṭın ki yār u refīk isterler
14. . . . . . ṭab'-ı ḥumaḳla ḥār
Feyz-i iz'ān u kemālāta 'arīk isterler
15. 'Urefā zümresi kesb eylemede kuvvet-i rūḥ
Çār-pā ḥayli çerāḡāḥ u 'alīk isterler
16. Ḥayl-i mehpāre diler pīrehenüñ olsa şikāf
Sīne-i çākini her demde ḥarīk isterler
17. ḡuş urulsun dir iseñ naẓm virür bār gerek
Şi'rüni ḥüsn-edā ile anīk isterler

(14) “ O gün ne mal (ne de oğullar) fayda verir. ” Bkz: Şu'arâ: 26/88-89.

18. H̄ande itme ğamına ehl-i dilüñ ‘ âlemde
Merhamet eyle dil-i zâra şefîk isterler

19. Merd-i kâmil olayın dirseñ olup pîr ...
Fazlaķulı ‘ imle ‘ İlmî şefîk isterler

20. İyleseñ fazlunla taķķîķ-i fûnûn ‘ İlmî-veş
Siħriñi tâze-zebân ile daķķ isterler

GAZELİYYÂT

ELİF

-1-

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Sezâdur bezm-i ' aşka gör dem-â-dem cām-ı istignā
Olupdur k'anda bir şem' -i Hüdâ encām-ı istignā
2. Eger göstermez ise çeşmine kühl-i şafâhâtı
Derünün şu' lesinden incilâdur kām-ı istignā
3. Ser-i zülfüyle pāmâl itdi ol gül-ruḡ dil-i zârı
Nider rüz-ı demi hoşdur ġaribe şām-ı istignā
4. Dilâ Mecnûn-şıfat Leylâ menem vey küy-ı vahdetde
Saḡın olma misâl-i Kûhken bed-nâm-ı istignā
5. Kıramaz seng-i ḡarâ olsa dildâruñ dil-i sengi
Eger kim âhen olsa mûm olur hengâm-ı istignā
6. Ne deflü bir ser-âġâz olınsa az olur vuşlat
ġam-ı yâre ḡanâ' atda olur fercâm-ı istignā
7. Biḡamdillah ki erkâm-ı ḡayâlin ' ıtr-riz olur
Cihânda ' İlmi şöhret buldı ' anber-fâm-ı istignā

-2-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Âl ile kâküline göñlüni bend itdi şabâ
Sünbül-i ca' dını gör nice kemend itdi şabâ
2. Zülfi sevdâsı ile pâyine yüz sürdi meger
ġadriñi anuñ için böyle bülend itdi şabâ
3. Tâbı var var ise la' line o şirîn-dehenüñ
Luḡf-ı in' âmını anuñla çü ḡand itdi şabâ
4. Sürdi cündini şitânuñ ola enfâsı ziyâd
Geldi gül-zâra dilâ şâḡ-ı semend itdi şabâ

5. Cem' -i hâtır-ı dilin ' İlmi perişân olsun
Güş ur güşe-i gülşende ki pend itdi şabâ

-3-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Şubh-dem âh-ı derûnını kemend itdi şabâ
Kâküli târna yârûñ dili bend itdi şabâ
2. O sehî kıaddi der-âgûşa yelüp himmet ider
Âferin bād-ı hevâsını bülend itdi şabâ
3. Sünbülü der-hem idüp böyle perişân itdi
Hâl şanma ruḥ-ı pâkine gezend itdi şabâ
4. Bağda lâle açıldı gibi gülzâra gelüp
Dâğın görđi derûnında sened itdi şabâ
5. Eyleyüp dideye tâb-diḥ-i âlıyla güzer
Hırz için dilbere müjgâni pesend itdi şabâ
6. ' İlmi bu tarz gazel olsa mükerrer hoşdur
Nefs-i pâkini tekrâr ile kıand itdi şabâ

-4-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. O yârün lâne kılmış zülfini dil âşiyân-âsâ
Güzer itse yüzüm üzre revâdur âsitân-âsâ
2. Çemen-zâr-ı muḥabbetdür ki ḥün-âlüd her müyum
Revâ ḥunâbe çâk-ı sineden cüy-ı revân-âsâ
3. Ol ' uşşâk keşti-i sîm-i ğabğab-ı lücce-i pâki
Ser-i zülf aña lenger târ-ı kıâkül rismân-âsâ
4. Hedefdür yaқа ' âşık aña ğamze tîr-i dil-düzı
O gisü-yı ḥam-ender-ḥam revâ olsa kemân-âsâ
5. Yine sîmîn-ḥabağ zerrîn-kâse büy-ı ni' met pür
Getürmiş gülşene nergis sımâḥ-ı Husrevân-âsâ

6. Gülistân pür ser-â-ser hayl-i ezhâr-ı nücümîden
Zemîn oldı ne vâdîdür ki reşk-i âsumân-âsâ

7. N'ola târik-i dil tâbân olursa 'İlmi sihrüfle
Bi-ğamdillah ki oldı tâbı hurşid-i cihân-âsâ

-5-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Görüp ağıyarı dilâ bâr-ı tağammül ne belâ
Hâr-ı lâ-yüfheme şetme tenezzül ne belâ

2. Gâh efkâr u geh endişe vü geh tûl-i emel
Böyle esbâb-ı fenâyile tağammül ne belâ

3. Cân-bâz it dili yârüñ resen-i zülfünde
Merd-i meydân kıla ger terk-i tevekkül ne belâ

4. Ğam-ı yâr ile dem-â-dem ola gör 'âlemde
Gâh şadî gehi hüzn ile teşekkül ne belâ

5. Velî fikr-i deheni 'acze muhayyer eyler
Yok yire bunca tefekkürle tağayyül ne belâ

6. Medh-i yâr üzre 'adü kadehini işâr itme
Güşter ger tayr-ı semmân dise tenaqqul ne belâ

7. Yâr vâkıf ola hâl-i dile çünkim hergiz
Eyleyüp terk idüp sırrı tağavvül ne belâ

8. Kıl ferâmüş dilâ 'âlemi Mecnûn-şıfat
Olıcağ cezbe-i cânân-ı ta' aqqul ne belâ

9. Dem-i yek-reng-i vağdetde temekkün göster
Bu fenâ içre mülevvenle temeşşül ne belâ

10. Ne belâdur ne belâdur ne belâdur ne belâ
Câh u mâl âh ile vâhile tezellül ne belâ

11. Kõdı pervâne -şıfat zâr-ı hezârı 'İlmî
Gül-i ra' nâya figân ile tevessül ne belâ

BE

-6-

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Ebrû su'âl iderse virür gamzesi cevâb
Oldı cemâl-i yâr belâğâtde bir kitâb
2. Hâll itdi gonçe dügmelerini nesîm-i âh
Şükr-i hezâr hezâra olur gibi feth-i bâb
3. Viridi semende 'aksî gülüñ tâbı tâze şevk
Gül sünbülîni eyler iken 'anberîn-nikâb
4. İhyâ saña musahhâr iken bir nigâh ile
Görme revâ ki 'âlemi sen idesin hârâb
5. Bezm-i belâda sâki gam endîşedür harîf
Hünâbe bâde vire kadeh oldı dil-i kebâb
6. Tıtdı cihâmı seyl-i sirişküm 'aceb midür
Her dem muhîte şurişi virürse iztîrâb
7. 'İlmi kümeýt-i hâmeye gösterdi türk-i tâz
Sehbân olursa eger ki aña hem-rikâb

-7-

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Deyr-i dili 'aşk-ı bütân eyledi hârâb
Her güşeden açıldı yine bürde-i şavâb
2. Zülfüñ hevâda la'l-i lebüñ nûş-ı handına
Bilmem nedür ki semt-i 'ademden aña cevâb
3. Dil aḡkerini dîde döker rûy-ı 'âlemde
Şahn-ı semâda anı gören şanmasun şihâb
4. Zülf-i nigârı pür-kerde itdi külâlesi
Viridi behâ-yı sünbüle gülşende piç ü tâb

5. Luṭfuñ ziyād ‘İlmî ne cevruñ tamâmdur
Bendeñ cihânda pâdişâhum oldı kâm-yâb

-8-

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

1. İñldi mürġ-i seher ġonçe-i ġandâniñ añup
Düşdi câh-ı ġama dil yâr-ı zenaġdânın añup
2. Yâd idüp sünbülını oldı nesîm âvâre
Dökdi şebnem yaşını verd-i ġülistânın añup
3. Ruġ-ı tâbıyla düşüp lâle-i bâġda süzîş
ġayrete vardı benefşe ġaṭṭ-ı reyġânın añup
4. ġüyyâ bād-ı şabâ luṭf ile teşvîr itdi
Serv başını şalar tâze ġülistânın añup
5. ġanı ruġsârı diyüp ‘İlmî olur dîde revân
La‘ le ġünâbe revâ dökse eger k’ânın añup

-9-

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

1. ġulġul-i şîşe midür eyledi ol yâre cevâb
ġanımı dökme diyü pâyine yüz sürdi şarâb
2. Âb u tâb-ı ġam-ı ‘aşkıyla fûrûzân oldum
Dil pür-âteş ‘aceba nice olur dîde pür-âb
3. Mest-i nâz olmış uyur gibi o şehlâ-nergis
Eylemez ġâke nazâr baġrumı ġün eydi bu ġâb
4. Sâġiyâ çekmeyelüm dehr-i denînüñ ġamını
Câmı ġerdân idüp bezmümüz eyle şadâb
5. Nefse ġüpâl-i dirîġ eyleme ejderġadur
Şoġbetinden deġem âġer âṭa dîzende lü‘ âb
6. Şu‘ le-i ‘aşġ ola mı peyker-i yeġcâl üzre
Seng-i fâr o serâb içre olur mı mey-nâb

7. Gūş uran sıhr-i dil-āvīzdür ğayrı neyler
Tābende bir olan bilür bu la‘l-i müzāb
8. Zülfüññün tābına efgende düşüp mihr-i felek
Yüzini yire urup itmededür devr-i ebvāb
9. Hūn-ı eşküm mey olup bezm-i belāda her dem
Āteş-i ğam dilümi itdi o meclisde kebāb
10. Göre ħurşīd-i sipihri nice tābān oldı
‘İlminññ āhı ile oldı felekde pür-tāb

-10-

TE

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. ‘Āşık-keş ü cān-baḥş olur nāz-ı muḥabbet
Her kimse bilsün ki nedür rāz-ı muḥabbet
2. ‘Anķā vü hümā şayd-ı zebūnı geçinürler
Pervāza eger kim gele şahbāz-ı muḥabbet
3. Bir şīve ile biñ dili cezb itse ider hem
Bir ‘işvede biñ fitne-i şannaz-ı muḥabbet
4. Şarkıyla ğazeli nedür eylese yek-kām
Şeş-sūya bürrān içre irer tāz-ı muḥabbet
5. Dünyāda vü ‘uķbāda revādur dile ‘İlmī
‘Uşşāķa nevā itse serāğāz-ı muḥabbet

-11-

SE

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. İtmek istermiş yine ‘uşşāķ ile ağyār baḥş
Mültefid olmaz dili her dūna eyler ‘ār baḥş
2. Hārḥār-ı ḥasret ü hem çāķ çāķ-ı sīnemi
Bülbül-i şeydā ile eyler gül-i gülzār baḥş

3. Sehv ile ruhsârına kanı bunuñ mişli didüm
Gonçe-i sırâb ile tırmış ider gül nâz baḥş
4. Dil haqîkatden güzâr itmez velî eyler müdâm
Bî-vefâlık tarḥımı dünyâ ile ol yâr baḥş
5. Yâd idüp ‘İlmî ruḥ-ı âlin nevâ âyet-i bâğda
Verd-i ra‘ nâ ile hergiz itmesün ezhâr-ı baḥş

-12-

ÇİM

mef’ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

1. Gül ‘anberîni kılsa perişân bulur revâc
Alsun meta‘ı Çîn u Ḥotenden ḥarâc u bâc
2. Sevdâ-yı ḥâli serde hevâ-yı külâlesi
Besdür ğarîb-i bendeye ‘âlemde ‘izz ü tâc
3. Biñ zârı eyleseñ güle girmez kulâğına
Gel ey hezâr güle beni eyleme lecâc
4. Tut kim musahḥar oldı sana mülk-i Rûm u Çîn
Berbâd olmadı mı nice taḥt-ı ‘âc u sâc
5. Şol dil ki ḥastası ola tarf-ı nigâhınuñ
Söyleñ ṭabîbe eylesesün yoḡ yire ‘ilâc
6. ‘İlmiye cevruñ olsa ol anı güzel bilür
Cevr itseñ de ona ider yine ibtihâc

-13-

ÇİM

mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün

1. Dirîğâ ol kemân-ebürü bizümle yâr olur mı hiç
Dil-i mecrûḥa tîr-i ğamze hoş-güvâr olur mı hiç
2. Ṭabîbüm ḥaste-i ‘aşkına nâz ile nigâh itmez
Nemek-rîz olmayınca yâreye tımâr olur mı hiç

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

3. Ğam ‘aşkına mu‘tād olsa ‘uşşāka lezīz irmez
Ğülistān içre Ğülsüz ‘andelīb-i zār olur mı hiç
4. Dem-ā-dem seyl-i eşküm cūş idüp teskīn-tāb itse
‘Aceb mi Nīl ü Ceyhūnuñ içinde nār olur mı hiç
5. Ser-i kūyunda yārūñ ‘İlmī neyler dīde-i aĝyār
Ki Ğülzār-ı canānuñ Ğonçesinde Ğār olur mı hiç

-14-

HA

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ğülşen-i ‘ālemde bir derd-i muṭarrādur Ğadeĝ
Her ne deñlü olsa dil dem-beste Ğüyādur Ğadeĝ
2. ‘Aks-i ruĝsārına yārūñ anda irmişdür Ğöre
Meclis-i ‘işretde Ğaĝka çesm-i bīnādur Ğadeĝ
3. Ğonçe-i dil bezmde her dem niçün açılmaya
Rāĝat-ı cāndur şurāh-ı yār-ı zībādur Ğadeĝ
4. İrgürür āl ile sākīnūñ Ğayāl-i pāyına
‘Aşıkā pāy-ı revā hem-dest-i Ğirāndur Ğadeĝ
5. Dīde-i Ğūn-bār irilmez peykden dem-be-dem
Müjde var ey dil saña her demde binādur Ğadeĝ
6. ‘İlmi āteş-bārdur ruĝsār için şı‘ rüñ müdām
Şu‘ le-efşān olmasun mı cāy-ı şaĝbādur Ğadeĝ

-15-

Hı

fā'ilātün mefā'ilün fā'ilün

1. Mülk-i Ğamdur Ğöñül cefā küstaĝ
Riş-i nāsüre çün devā küstaĝ
2. Zülf-i ruĝsāra zülfe dil-i nigerān
Müdde‘ ī lāl ü müdde‘ ī küstaĝ

3. Yüz bulup hâli buse-zenlük ider
Ruḥ-ı âlinda cā-be-cā küstâḥ
4. Dide vâşluñda dil ḥayâlũñde
Oldı bîgâne âşinâ küstâḥ
5. Alsa bir buse cān virür ‘uşşâḳ
‘İlmî hem bey’ ü hem şirâ küstâḥ

-16 -

DAL

Fâ’ilâtün fe’ilâtün fâ’ilün

1. Kaddi şimşaduña irmez Ferhād
‘Āşıḳuñ āhını kılduñ berbād
2. Nazar it ehl-i dile şefḳatle
Virme yüz her ḥüsne ey pāk-nihād
3. Bende-i şadıḳa lütf eyle şı’ār
Kadri artar mülküñ olsa cevād
4. Diḳḳat itmiş yine peyvend-i dile
Ola peyveste anuñ luḫfi ziyād
5. Ḥüsni sebki ile şafā-yı ma’ nā
Fazluña ‘İlmî olupdur eşḥād

-17-

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

1. Āh-ı dil-süz ile kūh-ı ḡamı itdüm berbād
Neyleyin tişesini ḫaşa çalar ise Ferhād
2. Ḡamze-i yāre nişar itmede ‘āşıḳ-ı cānān
Görmedi kimse ki meşḳūr ola hergiz cellād
3. İtse düşnām n’ola bu dil-i telḥ āşāma
Neylesün ol lebi şirîn eger itmese dād
4. Dem-be-dem şāḫ-ı güle zārı hezārün buña dir
Āh kim neyleyeyin ḡuşuña girmez feryād

5. Üstivār ola deyn-i kāh-ı dilin ‘ālemde
Ola hem-vāre ğam-ı ‘aşk ile ‘İlmī ābād

-18-

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

1. Dil-rübā kıldı dilüm silsile-i zülf ile bend
Luţf itdi kākülını itse ger tavk-ı kemend
2. Muţtarib mı ola dil baħr-i belā mevcinde
Olsa yārũñ ğamı çũn pıçe-i mürĝ-i kāvend
3. Dıde ruhsārını yād ile olur aħker-rız
Müjesũn merdũmũñ yāre diler k’ide pesend
4. Tār-ı kākül şarılur pāyına yārũñ turmaz
Kadr-ı a’lā ile ħāk üzre olupdur ħursened
5. Çü bidār oldıĝıçũn şışe şikest itdi nebāt
Olamaz anda ħalāvet kāħir şeh ğayra gezend
6. Şi’r-i mınā-yı dili luţf ile táb-āver ider
Siħr-i pākizeme dinülse revā zübde-i kãnd
7. Görse siħr ile tek ü tazuñı ‘Örfi ‘İlmī
Tãrz-ı ħaşş u reviş-i pākıñe eylerdi pesend

-19-

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

1. Şu’arā ta’rı ile kıлма şu’uruñ mesned
Tã serencãm-ı belā hergiz sermed
2. Medħ ü zemm şı’r ile ferāmüş olmaz
Yād olur lãzıme ger nık ola her dem yã bed
3. Ĥũb taħkık idüp şı’rini inşãd itmiş
Bir şeh-i mülk-i ma’ānı vü ma’ārif-mesned
4. Bul fużül-ı zu’amã zulm-i cehãletde revãn
İbn-i ‘ãdil geçinür gerçi bilmez ebced

5. Gehi şeyyid geçinür mevķif-i rustāhizi
Gösterür ehle velī cāhil-i semt-i maķşad
6. Cāhdan ‘ izzet idüp sākin-i faķr-ābād ol
Devr-i ebū ebleh tā rāh-ı rızā olmaya sedd
7. ‘ İlmī-i ‘ ācize fażluñla ‘ ināyet eyle
Raķmetüñden o kerem birle k’aña olmaya cedd

-20-

ZĀL

Fā’ilātün fā’ilātün fa’ilün

1. Ey leb-i şirini şekkerden leziz
‘ İşvesi kand-i mükerrerden leziz
2. Gonçeden gonçe-i lebi şādāb-ter
Nāzişi nev-bāde-i terden leziz
3. Kāküli sevdası ile zülfünñ
..... vey heşberden leziz
4. Dilde dāğ-ı ‘ aşķ u ser üzre hevā
Arzū-yı cāh u efserden leziz
5. ‘ İlmi ol sultān-ı hüsne bendelik
Hāşılı mülk-i Sikenderden leziz

-21-

RI

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

1. Ser-i ‘ uşşāķa ‘ aşķ sırrını cānāna yazmışlar
Belā-yı peykere derdüñ devāsın cāna yazmışlar
2. Göñül-i āşüde derd-i ‘ aşķ ile zāhid tena‘ um-cü
Yazıklar anı ‘ āķil ‘ āķılı divāne yazmışlar
3. Görinen tāk-ı gerdünüñ degül hurşid-i raķşānı
Derünüñ şu‘ lesinden zerresin eyvāna yazmışlar

4. Budur bu miḥnet-ābād içre ‘ uşşākuñ kārı
Ġıdāsın ġam-nişin mey dīdesin peymāne yazmışlar
5. Bilindi ‘ İlmī ebrū-ven-i leb-i la‘ linüñ esrārı
Nigāh-ı ġamzesin bir dem meger biñ kıana yazmışlar

-22-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kıalb-i ‘ āşık kim dem-ā-dem kūh-ı ġam vādīsıdır
Demdür andan cüş iden her dem elem vādīsıdır
2. Nā-müsa‘ id tāli‘ i Ferhādı hem-ser itmedi
Bülirüz Şirini zirā kim kerem vādīsıdır
3. Leblerüñ cān-baḥş iken ġamzeñ helāk eyler beni
Şimdi bir vādīye düşdüm kim sitem vādīsıdır
4. Ġonçe-āsā ġülşen-i ‘ ālemde sāġar-keş bizüz
Dīdemüz peymāne mi ey hūnābe dem vādīsıdır
5. Ölmedin ölmek ḥayāt-ı cāvidānı oldu çün
Bildüm āḥir anı kim vādī-i ‘ adem vādīsıdır
6. İşrin idüp iktifā ‘ İlmī tetebbu‘ eyledüm
Bir zemīn-i ḥaş kim şeyḥü'l-ümem vādīsıdır

-23-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Cilvesi tāvus-ı cennet zülfi şehper bu mıdur
Ruḥları ġül kākül-i müşġini ‘ anber bu mıdur
2. Dil perişānı şabā āvāresi bād-ı nesīm
Sünbülü tab‘ -ı leṭāfet çeşmi ‘ abher bu mıdur
3. Sāye-efgen sīne-i sīmīnūñe ġisü mıdur
Ḥābda genc üzre pıç-ā-pıç-i ejder bu mıdur
4. Ġülşen içre ġāh ġüyā vü gehi ḥāmuşsun
‘ Andelībā mekteb-i ‘ aşk içre ezber bu mıdur

5. ‘İlmi ta‘tîr-i belîğ iden meşâm-ı ‘âlemi
Nazm-ı hoş-büyuñ midur yâ misk-i ezfer bu midur

-24-

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1. Ruḥ-ı âli güle teşbîh ü terciḥ iden söyler
‘Acebdür ḥâl-i ‘âlem bilmeyen söyler bilen söyler
2. Ne güldür sâkiyâ cām-ı muşaffâ bezm-i gülşende
Öger gūyâ işitdük bülbül-âsâ her gören söyler
3. Nedür bilmez ‘arâḳ-ı ğam ki zâhid ‘âkıbet-cüdur
İdüp ‘azm-i ḥarem tâb-ı Hicâzı zevḳ iden söyler
4. Hevâ-yı kâkül-i yâre erişmez tâb-ı endîşe
Bulup künc-i nihâni ḥâk-i pâye yüz süren söyler
5. Vücûdım terk iden ‘İlmî ıremiş dil sürâġına
Ġubâr-ı kûy-ı ‘aşkı seyl-i eşk ile silen söyler

-25-

Fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlün

1. ‘Âkıbet terkin iden ‘uşşâka hem-dem ğam yeter
Zahm-ı dil neyler nemek olmaz aña merhem yeter
2. Ġamze ḥayline ne lâzım meyl-i âşub eyleye
Dil-perişân kılmada zülf-i ḥam-ender-ḥam yeter
3. Ḥâtırım vaşlında göñlüm zülf-i piç-â-piçde
‘Âşık-ı âzâdeyüm baña o ğonçe-fem yeter
4. Mürġ-i dil gülşende feryâdıyla dir bu nükteye
‘Ârife bir gül yeterse baña o ğonçe-fem yeter
5. Dem-be-dem seylâb-ı ‘aşkuñ ġarḳa virdi ‘âlemi
Fâriğ ol girdâb-ı ğamdan ‘İlmi bir dem dem yeter

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Tāb-ı ruhsarıyla yārūñ dīde aḥker-rīz olur
Zülfü yādında şabā gülşende 'anber-bīz olur
2. Ol nihāl-i nāza el irmez der-āgūş itmege
Hābda gör bu dil-i dīvāne ber-engīz olur
3. Dilde şaqlardum ḥayāl-i gamze-i ḥün-rīzini
Nāvek-i dil-dūzu yārūñ neyleyim ser-tīz olur
4. Dil güzār itmez hevā-yı sünbülde bağda
'Andelīb-i zārda gülden meger ber-hīz olur
5. Can atar 'uşşāk 'İlmī şu'le-i 'aşk-ı dile
Bir bölük 'ankā iken gör kim semende ḥīz olur

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Çekmesem āhum dem-ā-dem gam girībānum çeker
Düşmesem tābına yārūñ şu'le dāmānum çeker
2. Pend idüp dil virme vir nāşuḥ ol işi yarına
Meyve-i la'l-i lebünden neyleyin cānum çeker
3. Cān atup sūzān olur mıydum bu āteş-gāhda
La-cerem rüz-ı belā 'aḥd ü peymānum çeker
4. Gül-'izār u serv-ḳad-i hicr ile saḥn-ı bağda
'Andelīb ü fāḥte serv üzre efgānum çeker
5. Tāb-ı zülfidür anuñ ḥātır-perişān eyleyen
Gerdenine yaz gam alursa cānānum çeker
6. 'Andelīb ey dil tikenden şekve eyler dūr iken
Dāmānında vīne şadın virür ḥandānum çeker
7. Zerreler zann itme eczā'-ı vücūdın 'aşıḳuñ
Hākten def eyleyüp mihr-i dirāşşānum çeker

8. Hiç keder qalmaz gider dilden hayāl-i yār ile
Zulmetini ‘ālemin ol meh-i tābānum çeker
9. Cān zenaḥdānunda yārūñ ‘İlmi dil sūzān olur
Çāha Yūşuf düşdi ḥüznin Pīr-i Ken‘ānum çeker

-28-

fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilūn

1. Sāyeñ ey serv-i ser-āmed pāyūñe üftādedür
Sünbülūñ ey gönçe-i ter la‘lūñe dildādedür
2. ‘Āfiyet küncinde vā’iz dil-i ḥarīm-i yārda
Zevk-i tābişi Ḥicāzuñ bādiye-peymādatur
3. Dīde ruḥsārında dil zūlfünde cān la‘lindedür
Yār için ‘aşq ehlinūñ varı kamu āmādedür
4. Bilmek olur zāhirūñden nīk u bed eṭvārını
Bāṭınunda şafveti her kişinūñ sīmādatur
5. Vüs‘atūñle bu muzīk-i ‘āleme dil bağlama
Qadrini bilmek dilerseñ ‘ilmü’l-esmādatur
6. Bu le’ālī-i ma‘ānīden su‘āl itsek dile
Pīr-i gaybı ‘ālem-i ma‘nāda dir icādatur
7. Añlamazsañ mest olup āḥir fenāsın ‘ālemūñ
Cāmda gör kim hayāli dem-be-dem imādatur
8. Mest olur ‘irfān-ı ‘İlmī siḥrūñi gūş itseler
Virmesün mi tāb-ı keyfiyyet görilen bādedür

-29-

Fā’ilātūn mefā’ilūn fā’ilūn

1. Dīde serv-i çemāne ma’ildür
Dil der-āgūş-ı cāna ma’ildür

2. Sîne-çāk olduğına ‘āşık bu
Gül-i ter erguvāna ma’ildür

3. Ser-i zülfi miyānına şarılır
Mār genc-i nihāna ma’ildür

4. Dür nişār eylemekde dīde vü dil
La‘ l-riz oldu kāna ma’ildür

5. Müjesi çin-i zülfi üzre bu kim
Ġamze tır ü kemāna mā’ildür

6. Ġayr şüret-perest ise ‘İlmī
Hüsn-i hulķıyla ana ma’ildür

-30-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Kāküli tābı ile dil ger hıyābanda yatur
Dāğ-ı ruhsārı ile cānda gülistānda yatur

2. ‘Āfiyet semtine mümkün mi düşe bu dil-i zār
Müdde‘ī inlemesün ‘āşıkı yābanda yatur

3. Şanma ey dil ki o yāri yalnız sende yatur
Sende yatarsa ġamı ‘aşkı daħi cānda yatur

4. Yāzġı sünbülünün büyn ki pāmāl itdün
Bu düşer mi aña kim ġuşe-i dāmānda yatur

5. Dem-be-dem taşra revān olmasa ġünābe-i dil
La‘ l irince kemāle nice dem kānda yatur

6. Vuşlata tama‘ olan vādī-i firķatde kalur
Göre Mecnūnı ki hicr ile beyābanda yatur

7. Lezzet-i fikri nice zevķ ide aşhāb-ı tama‘
Nice irsün aña ol sāye-i sāmānda yatur

8. Hāke şalmış ruħı mihriyle vücūdın zülfi
Bilsün ‘āşık-ı miskīn reh-i cānānda yatur

9.‘İlmi dil gülşen-i bāğ içre görünmez hergiz
Mürğ-i āvāre meger serv-i hıramānda yatur

-31-

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

1. Sāye-perver ü hümā gūşe-i dāmānuñdur
Dām-ı cemiyet-i dil zülf-i perişānuñdur
2. İrmemiş künhine şordum lebüñ esrārından
Bunca demdür ki gönül vālih ü hayrānuñdur
3. Yāre bilmezlik ile ‘aşqum ağıyar dimiş
Çekdiğüm bār-ı belā ol har-ı nādānuñdur
4. Dīde sâ’ir-i seri küyini dil olmuş dâ’ir
Yāre lāyık nem ola cān ise cānānuñdur
5. Gülşeni āteş iden şu‘le-i ruhsāruñdur
Dehre āşüb viren turre-i piçānuñdur
6. Gonçe-leb çāh-ı zeķan zülf ü kadd-i mevzūna
Bir dü beyti diyeyin lāzime-i şānuñdur
- 7.‘İlmiyi bülbül iden gonçe-i hāndānuñdur
Cāy-ı rāhat ki dinür çāh-ı zenaḥdānuñdur
8. Dili pür-tāb kılan zülf-i dilāvizüñdür
Cāna ārām viren serv-i hıramānuñdur
9. Zülfi āşūba nesīmiyle şabādur bādī
Dile bu ṭab-ı elem zümre-i yārānuñdur
10. Cāmdan olmaz idüm ‘İlmi şikeste-i ḥātır
Neyleyin gördüm kim ālāmı devrānuñdur

-32-

mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün mefā’ilün

1. Ḥayāl-i la’ -i ruhsāri ile kim hücüm eyler
Ġam-ı cānānı bāl eyler dil-i pür-tābı müm eyler

2. Dinür rind aña kim ‘aşk ‘âlemünde eyleyüp seyri
Dem-â-dem derd ile hem-dem olup def -i ħumâr eyler
3. Ħaţ-ı ruĥsâr sevdâsına dil düşdi ġarîbüñdür
Ne semt-i Çine ṭalibdür ne seyr-i mülk-i Rûm eyler
4. Nice meftûn olmaz sünbüline ehl-i dil yârüñ
Vezân olsa şabâ büy ile tebşîr-i ħudûm eyler
5. İrüp ıtlâķa ‘İlmî ħaydan bir dem olur fâriġ
Görüp cām-ı muşaffâyı çeken maĥv-ı rüsûm eyler

-33-

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1. Dilâ âsûdeler ‘aşķa ġulistân-ı rehâ dirler
ġamı tâbını her demde ħamu derde devâ dirler
2. Dili ârâm idenler derd ile ol ‘işretîlerdür
Ħücûm itse ġam-ı nev tâze tâze merĥabâ dirler
3. İrenlerden işitdük âfiyet semtini hiç şorma
Ħarâbatı şu‘ al itdük ‘aceb cây-ı şafâ dirler
4. Nice mümkün ola yâre ta‘ alluķ vir ġoñül câna
Nihâyet şol ħadar var kim seni de âşinâ dirler
5. Ħalâş olmaz kemend-i kâkülinden bu dil-i maĥzûn
Ana şâdum ki ‘âlemde o yâre mübtelâ dirler
6. Ħayâl-i la‘ l-i esrârıyla her dem baĥs idermiş
Anıñçün vaşfına ey dil senüñ ħikmet-küşâ dirler
7. Olupdur ħayl-i ħübân bende-i fermân-berüñ câna
Cihânda her kime kim bî-vefâ dirler saña dirler
8. Revâp idüp sirişk-i dîde-yi ol serv-i ħoş-reftâr
Yoluñda ħâke serkeşlik revâ mı da’imâ dirler
9. Bi-ħamdillah meftûn itdi sihrüñ ‘âlemi ey dil
Terâne eyleseñ yârüñ ħuzûrunda sezâ dirler

10.Görüp fursân-ı ma' nâ tab' -ı 'İlmînüñ tek ü tâzın
Nigeh-bânı Hüdâ olsun be-ğakq-ı Muştafâ dirler

-34-

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Hayâl-i kâküli sevdâ-yı ' aql u câna yeter
Eşer var cünûna dilâ bahâne yeter
2. O bâğ-ı hüsne gezend irmesün dirüm yoğsa
Cihânı âteşe bir âh-ı ' âşıkâne yeter
3. N'olaydı ol güle hâr olmayaydı hem zânû
Ki dâd-ı dâğ-ı dili olmağa zamâne yeter
4. Velî şikâra nigârâ muqayyed olmazsun
Ki zülf ü hâl o miskîne dâm-ı dâne yeter
5. Karâr itdi ruğ üzre külâlesünde gönül
Ki ' andelîb-i dile gülde âşiyâne yeter
6. Şabûh için elemün çekme her denî-tab' uñ
Görüp o yâr gamını mey-i şebâna yeter
7. Şebûñ ki zülf-i hevâsıyla idersün ihyâ
Hayâl-i la' l-i lebi ' ayş-ı şubh-kâne yeter
8. Sipihri gör ki olur mihr-i tāk-ı çâremde
Velî mihr-i derûnı nüh-âsmâna yeter
9. Dilâ bu tâbı bulurken nevâ güle gülşen
Pür-âteş itme anı âh ile terâne yeter
10. Çemende gönçe-i tab' uñ olur saña hem-dem
Hezâr derd-i dile ' İlmî bir çemâne yeter

-35-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Dehânuñ yâd eyleyüp kan ağlasam mestânedür dirler
Miyânuñ vaşfa âğâz eylesem divânedür dirler

2. Hayāl-i bezmüne cân şem‘ olup dil olsa gerdānı
Şebistān-ı belāda şu‘ le çü pervānedür dirler
3. Sabāyı ehl-i dil meşşādadur dirler vezān olsa
Görenler zülfinüñ tārını müşgīn-şānedür dirler
4. Revā bu ān ile mürğ-i dili nāgeh şikār itseñ
Aña táb-ı külāle dām ü hālūñ dānedür dirler
5. Dil-i ‘İlmī-i āzār ile ..... olan insān
Perīler mecma‘ idur gerçi kim virānedür dirler

-36-

ZE

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Bir mehūñ mihriyle biz kim āsumān-peymālaruz
‘Alem-i hayretde dā’ir bī-ser ü bī-pālaruz
2. Sīne-i sīmīni táb-ı qalbümüz kāl eylemiş
İşini altūn iden ‘ālemde zer-sīmālaruz
3. Tārik-i terke girüp kāf-ı kanā‘ at-āşiyān
Evc-i istignāda seyrān eyleyen ‘ankālaruz
4. Qubhını söyler ne kim söylerse zāğ-ı cīfe-ḥār
Biz şafā-yı ṭab‘ı ile ṭūti-i şekker-ḥālaruz
5. ‘İlm olmayup medār şī‘ r-i cehil olmak neden
‘İlm u şī‘ rūñ ma‘ nāsın biz bir bilen mollālaruz
6. Qanda kim fażl olsa gālib şī‘ r-i şīrīn-ter olur
Ḥamdillāh kim maḥvel içinde bī-hemtālaruz
7. Siḥrümüz idrāk itmez ise ‘aceb mi her denī
‘Āsumān-ı ma‘ rifetde menzili a‘ lālaruz
8. Āfitāb inkārına ger düşse nā-bānā çe gam
Dehre şalmış pertevin biz mihr-i ‘ālem-sālaruz
9. El-ḥusūd-ı lā-yesūduñ pendini gūş eyleyüp
Kibr ile ḥıķdu ḥasedden biz velī tenhālaruz

10.Ehl-i diller gūş urur her dem terāne eylesek
Gülşen-i ‘aşk içre ‘İlmī bülbül-i şeydālaruz

-37-

mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün

1.Peyveste olsa çarhā revā dūd-ı āhumuz
Kim germ itdi mihri dem-i şu‘le-gāhumuz

2.Şahn-ı semāda cilve-nümā kehkeşān mıdur
Çıkdı sipihre āh ile berg-i giyāhumuz

3.İtmez karar āh ile zülfi o mehveşüñ
Dehri münevver eyledi baht-ı siyāhumuz

4.Pür-ham olur irince kadd-i yāre āh-ı dil
Ol serv için olursa revā biñ günāhumuz

5.Tāb-ı külālesini ider miydi pāymāl
Ref itmese idi bendesi kadrini şāhumuz

6. Dil āh ider o gönçe-lebi gördükçe dem-be-dem
Gülşende var ‘İlmi hezār ‘özü-ğāhumuz

7.Zerd itse ‘aşk çehre-i ‘uşşākı gam u dil
Zer oldı gerçi zerre idi nām-gāhumuz

8.Biz kim bihār-ı ‘irfete gavvāş olumışuz
Çāh-ı zeķanda olsa revādur şināhumuz

9.Püşide kılsa rüyını zülfi elem degül
Bir demde olsa yine nümāyende māhumuz

10.Ol dem behā-yı fazl ile dil neşve-dār ola
Olur ziyāde tābı ile kadr-i cāhumuz

11.Kimdür dem-i Mesīhi serāgāz eyleye
Olmış meger terānede luţf-ı penāhumuz

fā'ilātün mefā'ilün fa'lün

1. Yār kūyında biz ki pāmālüz
Zerre ger çeh-i mihre meyyālüz
2. Tāb-ı la' l ile şu' le-zār-ı derün
Oldı süzende hālişu'l-bālüz
3. Niçün olmaya dīde aḥker-riz
Biz ki dildāde-i ruḥ-ı ālüz
4. Ḥāk-i pāyini tütüyā itdük
İrdük eflāke cāy-ı iclālüz
5. Sīne-çāki zebānidür 'aşquñ
Müşkilāt-ı umūra ḥallālüz
6. 'Aşqını 'aqla eyledük çü bedel
Terk ü tecrid ehli abdālüz
7. Mālik-i mülket-i cünün oldık
Ḥamdülillah cihānda hoş-ḥālüz
8. Āh itdükçe nāle eyler dil
Ol şabā ise biz dahi nālüz
9. Yār düşnām ider dimiş aḡyār
Müjde ey-dil maḥall-i 'ıkbālüz
10. Güş olunsun gazelde kıt' a ḥüb
Sālik-i semt-i rāst-ı tecvālüz
11. Biz ki çevḡan-ı zülfe gerdānuz
Serbeser kūy-ı yār-ı cevvalüz
12. Āh-ı dāğ-ı dil āteş-kār oldı
Aḥker-endāz şu'le-i ḥālüz
13. Kıt' a-yı pāke eylerüz tanzīr
Çünki pākize kūy-ı aḥvālüz

14.Rûz-ı saḥvile mihr-i tafşîlüz
Şeb-i maḥv ile mâh-ı icmâlüz

15.Siḥrümüz mîve-i ma‘ ârif ise
Biz dilâ faẓl u ‘urfet dâlüz

16.Bendeyüz zümre-i hüner-mende
Ḥayl-ı etrâke Rüstem-i Zâlüz

17.Tîgdür destümüzde ḥâme-tırâş
Ḥar-ı bed-gû serine süllâlüz

18.Ḥâme gūyâ kümeyt-i bahridür
‘Arşa-gâh-ı hünerde ḥayyâlüz

19.Ḥâk-i pâyüz ḳadr-şinâsa velî
Lîk ḥussâda saḥt-ı kûpâlüz

20.Bülbülüz ‘İlmi vaşf idince ruḥun
Gerçi la‘ linde dilberüñ lâlüz

-39-

mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fa’lün

1.Hevâ-yı nefis ile cünbiş rezâleye degmez
Bu câh-ı ‘âlem ḥâb-ı melâlete degmez

2. Huzûr-ı yâre revân olma cürm-i ḥâhişle
Ḳabûl-i ‘özü-günâhı ḥacâlete degmez

3.Cihânda ḥalvet olupdur cefâ vü cevre şitem
Demine dindi çü bir demse ‘âdete degmez

4. O yâ ḳaşuñ dime ḳurbân-ı tîr-i ḡamzesiyem
Ki sırr-ı pâküñfi ifşâ kerâmete degmez

5.Yerinde ger ola ḳudret ḳudret maḥalline şarf it
Ḥasâseti ḳo ki dünyâ dena‘ ate degmez

6.Egerçi nân u ḥuriş ḥübdür dem-i keylûs
Derûna şikleti terk-i riyâzete degmez

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

7.Vikā' u ḥāb ile dünyāda olurdu velī
Edā olunca ferāiz nedāmete degmez

8.Beyān-ı tāze-zebānıyla böyle köhne zemīn
Nazīre olsa edā-yı feşāhate degmez

9.Zamāne içre ne dürler nişār olur dilā
Pezdür ..... bir kez şemātete degmez

10.Safā dehende idi ' İlmi şöḥbet-i ḥübān
Verā' deminde melālet beşāsete degmez

-40-

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1.Dil bezm-i ğamda dīde ile bir dem istemez
' Uzlet-güzīn oldu meġer hem-dem istemez

2.Dil şu' le-zār-ı mihr ile sūzende ter olur
Gülşende olsa ' ıyş ile cām-ı Cem istemez

3.Dil-rīş-i ehl-i ' aşka ' ilāc itmesün ṭabīb
Nāsūr-ı derd-i mihnet ğam-ı merhem istemez

4.Seyl revān eylesesün giye-i dāġuma
Kühsār-ı şu' le-i lāleleri şebnem istemez

5.Sevdā-yı dāġ-ı zülfile şād olduğum dilüm
Ālūde olsa tāb ile sūdā gam istemez

6.Dīler-i ḥarāb kılmada āşüb-ı ğamzesi
İmdād-ı tār-ı zülf ḥam-ender-ḥam istemez

7.Pervānesine bāl-ı şem'i yanmasın meded
Vuşlat deminde yār ile dil mātem istemez

8.Nisbet olur mı ' avdedüm ' İlmi tār-ı dil
Her dem terāne eylese zīr ü bem istemez

9.Dil behā-yı fażl ile ḳul olmuş ki enveri
Çāker olursa bendesine dirhem istemez

10.Olur nigāh-ı luṭfi dil-i müstemende kim
Hergiz kimesne ḥâtırını der-hem istemez

-41-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1.Dil ğam-ı yâr ile can zülfünde bir dīvāneyüz
Mürġ-i âteş-ḥârdur dil şu' leden biz lâneyüz
- 2.Vir ğam-ı yârile ülfetde demâdem cân u dil
Nüşisen dildâdeyüz şaḥbâ iseñ peymāneyüz
- 3.Gülşen isen bülbülüz gülzâr isen tâb-âveriz
Şem' -i ' âlem-süz iseñ bezmünde biz pervāneyüz
- 4.Bir hezâr-ı dâġ-ı ruḥsârıyla şiven kârımız
Yâd-ı la' l-i nâbdan süzende dil-i mestāneyüz
- 5.Pişġâh-ı şu' lede biz çarḡ-ı lu' bet-bâz ile
Dem-be-dem endişe naṭ' ın bâz iden ferzāneyüz
- 6.Cân-ı bî-pervâ ruḥı tâbiyle ey dil germ olur
Pes o bezm-i şu' lede pervâne biz de yāneyüz
- 7.Dil-i ğam-ı aşkıyla ' İlmi oldu her dem şu' le-nâk
Tâb-ı aşġ-ı yâr ile ma' mür bir vîrāneyüz

- 42 -
SİN

mefâ'ilü fe'ilâtün mefâ'ilü fa'ilün

- 1.Vaşl-ı yâri dilerseñ dilâ ta' alluḡı kes
O yâre irmedi ḥubb-ı sivâ ile hiç kes
- 2.O mürġ gör ki ḡan'atde oldu ol ' anġâ
O şey ki lâşeye bâz itdi bālnı oldu mekes
- 3.Reh-i fenâda cevâsiz oldu çünki ḡavâs
Vücûd-ı cüz' i terk it rızâ u destini kes
- 4.Çü şu' le-i seḡer ile göründe şebden rüz
Kime ne görmedi pür-tâb böyle pāk nefes

5.Cihānda ‘ İlmi sa‘ âdet dilersen ol gam-ı yâr
Dü rûz şâdi vü râhat hevâ vü heves

-43-

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1. Devrde lemḥ-i başar-ı pākî degüldür bunda kes
Müdded-i devr-i felek bir demdür âdem bir nefes
- 2.Çün şebâti yoḫ bu dehrün piş ü kem ḫaydı bes
Bir dem ü biñ sâl birdür çün ḫisâb itdükde bes
- 3.Dideni güş eyle güşun dide it ey pür-heves
Ol hümâ dünyâ görünsün çeşme perr-i mekes
- 4.‘ Ar ‘ ar ol gülzâr-ı tecrîd içre zinhâr olma has
Olmasun dâmânuna ‘âr-ı ta‘ lluḫ dest-res
- 5.İtdi yârân-ı şafâ râh-ı ḫicâza sa‘ y-i bes
Diñle derd ile erişsün güşına bāng-ı ceres
- 6.Siḫrünüñ dāğ ile pürdür sine-i mest ü ‘ ases
İlmî pâyende ola her demde pākize-nefes

-44-

ŞİN

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1.Tâb-ı ruḫsârıyla dil süzân olur gam-cüyimiş
‘ Andelîbüñ ḫâḫiři gülden meger kim bÿy imiş
- 2.Didenüñ ḫünâbe-rizân olduğı her dem bu kim
Çeşme-sâr-ı dil gibi ‘ aynıyla ol da cÿy imiş
- 3.Mürğ-ı dil zülfüyle ruḫsârını gerdân olduğı
Rûz u şebde dâne-i ḫâlini cÿst ü cÿy imiş
- 4.Diymişidüñ zülfine misk-i ḫoten ḫıldum ḫaḫâ
Bilmedüm ma‘ zÿr tut ol târ-ı ‘ anber-bÿy imiş

- 5.Nāz ile dūšnāmına meftūn olur tūti-i dil
Lāzım olan o leb-i ŧirine niġū hūy imiŧ
- 6.Sūnbūlin efgende etse la'line ruhsārdan
Gūlŧeninde zīneti gūl ġonçe-i ŧūbboy imiŧ
- 7.Sāġār-ı 'aŧkıñ dilā külhānda nūŧ it ŧu'lesin
Cām-ı lāle ġör nice gūlzārda ġod-rūyimiŧ
- 8.Gūŧ urdum ġayl-ı müjġānā dilā gūlzārda
ŧevġ-ı dīdārına yārūñ naġmesi heb Hūy imiŧ
- 9.Dem-be-dem 'uŧŧākı yārūñ dīde-giryān olduġı
Maġv için ġerd-i vücūdın 'İlmi ŧüst u ŧūy imiŧ

-45-

mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn

- 1.O dil kim zūlf-i āŧūbuna yārūñ mübtelā olmuŧ
Vücūdın ġāke ŧalmıŧ pāymāl-i bī-rehā olmuŧ
- 2.Olan rāh-ı 'ademde sāyesi metrūk u mehcūrī
Bulup iksīr-i vaŧlı ġāli hemvāre ġinā olmuŧ
- 3.Vücūd-ı 'āŧıķı sūzān iderken tāb-ı ruhsārı
Tegāfülle niġāhında fenā-ender-fenā olmuŧ
- 4.ŧifādur derdi dildāruñ ŧafādur hem ġamı yārūñ
Bu bezm-i 'iŧret iġre 'iŧvesi mihr ü vefā olmuŧ
- 5.Sühā iken dil-i 'āŧıķ yine 'İlmi bi-ġamdillah
O mihrūñ zerre-i luġfuyla bir ŧems-i duġā olmuŧ

-46-

mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlūn

- 1.ġurbetde ġarīb ŧādmān olmaz imiŧ
Bergin ber-i ġonçe-i gūl nihān olmaz imiŧ

2. Bildüm ki olursa ol zemînin şâhı
Hiç kimse garîbe mihrîbân olmaz imiş
3. Altun kafes içre kırmızı gül bitse
Bülbül demine eser künân olmaz imiş
4. Bu nükte bilindi kim cihân bezminde
Bülbülge tiken teg aşiyân olmaz imiş
5. Ma'lûm bu 'İlmi dâ'imâ nâlişden
Ol gonçe-i hüsne hiç hazân olmamış

-47-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Bu cihgân içre kimi devlet ile cām olmuş
Milket-i faqr u fenâda kimi sulţân olmuş
2. Kimine şâh dinür gerçi kimine gedâ
Zîr-i hâk olmada âhir hele yeksân olmuş
3. Kimisinüñ seri üstünde esen bād-ı belâ
Şu'le-i dâğile kalbi kiminüñ kân olmuş
4. Kimi bir yerde karar eyleyemez tâbından
Kâkûli yâr gibi böyle perişân olmuş
5. Şu'le-i'aşkile süzende kimi pür-âteş
Kimisi hüsne ile çün mihr-i rahşân olmuş
6. Kimisi faqr ile fahr itmede 'İlmi-âsâ
Kiminüñ kâm-ı dili güşe-i sâmân olmuş

-48-

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. O yârüñ zülf-i 'anber-bârı kim ruhsâra yaşdanmış
Mu'aţtar kılsa âfâkı revâdur nâra yaşdanmış
2. Hayâl-i la'l-i gülgünü dil-i pür-hün-ı 'aşıkda
Ne hoş-âmiziş eyler anı gör gül-nâra yaşdanmış

3. Huzûra varmağ için dil ser-i zülfiyle pâyına
Sarılmış bilmeyüp şeb içre mârâ yaşdanmış
4. Olur cân virse yâre başı üzre nûrdan kandil
O dem kim haste diller zânû-yı dildâra yaşdanmış
5. Nigâh-ı ğamze-i dil-düz-i yârûñ çâk-i sinemde
Ol âhudur vefâ bāğında kim gülzâra yaşdanmış
6. Hevâ-yı zülf ü ruhsârıyla gülzâr içre ‘İlmi-veş
Dil-i bî-tâbı gördüm hâke düşmiş hâra yaşdanmış

-49-

fâ'ilâtün fâilâtün fa'ilün

1. Gör dilâ câm-ı muşaffâdur hülûş
Nûr-i mir'at-ı mücellâdur hülûş
2. Yârdan hüsni kabûle mağtedirin
Cümle haşletden mu' allâdur hülûş
3. Derde-i ekdârdan câm-ı tehi
Râhat-efzâ râh-ı aşfâdur hülûş
4. Hâzin-i genc-i haķîkât sine-şâf
Rûy-ı zîbâ gibi eclâdur hülûş
5. ‘İlmi ‘izzet bulmasun mu yârdan
Kanda olsa yâre mücellâdur hülûş

-50-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Tâb tahsîl eylemekdür ‘âşık olmağdan ğarâz
‘Aşkı tekmiñ eylemekdür şadıķ olmağdan ğarâz
2. Dilde bir ‘Azrâ- ‘izârın dem-be-dem seyr itmedür
Gülşen-i ‘âlemde ey dil Vâmıķ olmağdan ğarâz
3. Cân nişârın hâk-i pây-i yâre işâr itmedür
Pişğâh-ı hıdmetinde lâyık olmağdan ğarâz

4. *Küntü kenzen* sırrını fehm eylekdür sa‘y idüp
Ma‘rifetile cümle fende fâ‘ik olmağdan ğarâz

5. ‘Älem-i lâhûta ‘âricolmadur ihlâş ile
Zümre-i ‘irfâna ‘İlmi sâbık olmağdan ğarâz

-51-
TI

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fa‘ilün

1. Nüşha-i dünyâda ‘âlemdür ğalağ
Riş-i pür-nişinde merhemdür ğalağ

2. Sâğârından nüş olan hünâbedür
Bezm-i pür-süzende hem-demdür ğalağ

3. Zülfine âzürde olmışdur zeğan
Hâtıra şimden geri emdür ğalağ

4. Ğam ki anda olmaya sevdâ-yı yâr
Âfet-i gamdur ana semdür ğalağ

5. ‘İlmiden güş et қатаğ esrârını
Sevmemek maħbûbı her demdür ğalağ

-52-
ZI

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Gösterür imiş pây-ı humda rind-i dürd-âşâm ğazğ
Görmedüm âvâre murguı vîre aña dâm ğazğ

2. Bir per açmış çarğdur zülf-i perişānuñ senüñ
Olsa eyler dem-be-dem çengine ‘anğā rām ğazğ

3. Şâğ-ı gül dutmış virür gülşende destinde қаdeğ
Nice güyâ olmasun virür hezâra cām ğazğ

4. Âteş-i ‘aşğa şitâb eyler dil-süz-ı labür
‘Azm ider küyına yârüñ kim virür her kām ğazğ

5.Vech-i pākinde ne hoşdur ‘İlmi zülf-i pür-şiken
Kıbleye ‘azm idene gör dilde virür şām hazz

-53-

‘AYN

Fā’ilātün mefā’ilün fe’ilün

1.Dağ urur qalbe rüzgār-ı vedā’
Virür aşüb-ı cāna kār-ı vedā’

2.İztırarı düşer miyāna beşer
Düşse eyvān-ı çarha nār-ı vedā’

3.Nuṭqa qalmaz mecāli hayretten
Olsa dil ‘andelīb-i zār-ı vedā’

4.Mevsim-i gül ne bezm-i hurrem idi
Olmasa dāmeninde hār-ı vedā’

5.‘İlmi cām-ı şafāya ‘ālemdi
Olmasa anda inkisār-ı vedā’

-54-

ĠAYN

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1.Eyler ‘ālemde dil bezm-i muḥabbetden ferāğ
Cām-ı şahbāyı görür dā’im qomaz elden ayāğ

2.Yāre qarşu cān atar çāh-ı zindānun görüp
Neylesün dīvāne dil terk itdi seyr-i bāğ u dāğ

3.Yād-ı ruhsāruñla bir āh eyledüm ḥurşīdi gör
Ḥamdülillah bezm-i ‘ālemde uyardum bir çerāğ

4.Eyleyüp tenvīr-i ‘ālem itdi neşr-i ‘anberīn
Bārekallah dā’imā olsun şabānuñ yüzi āğ

5.‘İlmi kāmından su’āl itmiş dil-i sūzānına
Didi ‘aşkından o yārūñ dem-be-dem gāmdur sürāğ

-55-

FE

fe'îlün fe'îlün fe'îlün fe'îlün

1. Ne dām-ı belâdur o zülf-i muharref
Ne dürdânedür ana hayâl-i muhtarref
2. Zeķan çeh midür şâmesi mâh-ı Ken'ân
Nedür yâ 'izârında çîn-i müşennef
3. Yeter kıadd-i hamdan çıkan nâle-i dil
Bu bezm-i belâda nedür çeng ü def
4. Perîşân kıılır hâtırı tār-ı kâkül
Varur pâyine hayl-i endîşe şaf şaf
5. Muħabbet deminden olan lafz u ma'ni
Olur 'İlmi dâ'im münazzaf müşerref

-56-

ĶAF

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Tūr-ı dilde görinen şu'le-i cānān ancak
Ķarķ iden nūra cihānı yine ol cān ancak
2. Nice hāk olmaya kūyında anuñ bendeleri
Reh-güzârında iden cilve ol hāndān ancak
3. Dil-pezi 'aşkıñ ile dīde dem-ā-dem ağlar
Gehi sūzān bu hāķın gehi giryān ancak
4. Sulayup eşküñ ile müjgānuñı cārüb kılm
Reh-i Ķamda kıul iken başına sultān ancak
5. Her kışi eyleyemez esfel u a'lā farkın
Semt-i temyīze iren zübde-i insān ancak

- 6.Pür-bağal lîk teh-dil kamu aşhâb-ı şikem
Mu' cîb-i miñnet olan her kimse sāmān ancak
- 7.Bu fenâda niçe ser pâ vü nice pâ ser olur
Dehr-i dūn ehl-i dilūñ başına zindān ancak
- 8.Bu çerāgāh-ı cihān içre iden hām tama'
Sūretā âdem ise ma'nide hayvān ancak
- 9.Yüz sürer pâyine yārūñ rübūbun itdügi için
Manzar-ı ehl-i himem gūşe-i dāmān ancak
- 10.Gerdeninde görinen hāli midür o māhuñ
İtmiş āzürde meger ānı giribān ancak
- 11.Bîm-i cân ile dil-i zāhid-i hodbîn 'İlmi
'Ālemūñ zevķin iden zümre-i rindān ancak

-57-

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1.'Ar 'arı neyleyeyin serv-i revān olıcak
Şāh-ı gülden ne biter derd-i cānān olıcak
- 2.Dil-i āteş gededen yāna çıkar bî-sūriş
Neylesünler ten-i fersūdeyi cān olıcak
- 3.Lāle-cāmın göre hem gülşen-i 'işretde müdām
Tāb-ı keyfiyyet ile dāğ-ı nihān olıcak
- 4.Ġam-ı dildāriyle dil oldı 'imāret-ābād
Kişver-i āşūba varır 'adl ile hān olıcak
- 5.Va'de-i vaşlı ile rāhat olur mı 'İlmi
Sabra tākat mi olur yār hemān olıcak

-58-

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Äleme eyler fenā fermānını sultān-ı 'aşk
'Āşıka hikem fenā-ender-fenādur şān-ı 'aşk
.....

-59-

11. Dirlübā etmeyince luṭfu şî'ār
Şîve eylerise 'ilmî ḥālet yok
.....

-60-

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Haṭından bāb-ı ḥüsni ḥüb oḡur yārũñ dilā 'āşık
Fünün-ı 'aşkı anuñla ider tekmiñ olur fā'ik
2. O Leylā ṭurre şîrîn-leb 'izār-ı 'Azrā dilārānuñ
Sezā Ferhād ola Mecnün dil-i şeydā ola Vāmık
3. Anuñ kim ola Manşür-ı muḡabbet nām pākine
Revā ḥübān-ı dehre esb-i nāz ile ola sābık
4. Münevver mihr-i rüyile anuñ saḡnı vücūd-ı cüd
Şeh-i mülk-i melāḡatdür cihānbānî zihî lâ'ik
5. Kaḡan kim siḡr-i mey ile yād olinsa ḡayruñ eş'ārı
Dir inşāf eyleyin 'İlmi kıyās olsa ma'ā'l-Fāruk

-61-

KEF

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Nîra-yı ṭurre-i ḡam murġ-ı dili rām itdũñ
Sarulup pāyine yārũñ ṭama'-ı cān itdũñ
2. Koma ḡisūlarıñı mihr-i ruḡuñ pūşide
Kılma ey kıble-i 'ālemi hep şām itdũñ

3.Niř-i pāy-ı gül-i ter çeřm-i dile sūzensin
Ah ey hār-ı belā gonçeyi bed-nām itdüñ

4.Geldüñ ey bād-ı řabā oldı çerāgān bahār
Nefesüñ vār ola bir gūne ser-encām itdüñ

5.N'ola eydil olasın bī-ser u pā çerh-āsā
Tāb-ı mihriyle çeküp āhını iħrām itdük

6.Oldı imdād-ı řabā kāküle gerdān olduñ
Gerd iken ķadre irüp yārile bayrām itdüñ

7.Dost düřnām ide ey 'āřık-ı bī-hūře melül
Olma gūyā dem idüp nūř ile āřām itdüñ

8.Ger 'itāb eylerse ta'biye eyler luřfiñ
Kārüñ ey 'āřık-ı sevdā-zede fercām itdüñ

9.Sünbül-i yāre vezān oldun āyā bād-ı nesīm
Yāre nezzāre iĉün zülfine ebrām itdük

10. 'İlmi 'irfāna revā sāgar-ı siħrüñ ki müdām
Dār-ı 'ilmi dem-i pür-neşve ile cām itdük

-62-

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1.řarāba meyl idemem pes mey-i muğāne gerek
Devā-yı derd-i dile dūrde-i řebāne gerek

2.Lebinden olmadı esrāra hiĉ kes āgāh
Olnca vaķt-ı ĥimmet belī miyāne gerek

3.İrem dīn-i ķadd-i řimřāda bezm-i gülşende
Müdām sine-i rişi miřāl řāne gerek

4.Gören cemālüñ cāna virürse cān-ı lerzān
Ķabülün olmağa ānı 'aceb baĥāne gerek

5.Sihām-ı ġamzeyi 'İlmi meded geĉür dilden
İrince zevķ u řafā-baĥř ĥadd-i cāne gerek

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1.Ey mâye-i rûh-ı revân ' âlem giriftâruñ senüñ
Ey vâye-i âşub-ı cân ' âlem giriftâruñ senüñ
- 2.Ey gamzesi sehm-i sitem bir kez nigâh biñ kerem
Bendiñ revâ olsa cihân ' âlem giriftâruñ senüñ
- 3.Ey sünbülünüñ vâlihi bād-ı nesīm-i cân-fezā
Ey ruḥları verd-i cinân ' âlem giriftâruñ senüñ
- 4.Reftârınuñ üftâdesi şimşād u serv ü nârven
Güftâr ki dildâde-i kân ' âlem giriftâruñ senüñ
- 5.Nazmıñ ḥarîdârı ḳamü ' İlmi senüñ bernâ ü pir
Meftûn-ı siḥrin ins ü cân ' âlem giriftâruñ senüñ

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilü fa'ilün

- 1.Çerâğı mihr-i cihândur felekde rāhımızuñ
Reh-i sürâğa irişdi ziyâsı āhımızuñ
- 2.Vezân olsa şabâ târ-ı turre-i yâre
Olurdu şubḥ-ı vişâli şeb-i siyâhımızuñ
- 3.Nedür bu tâbile ' uzlet-güzin-i endûhı
Meger ḥarîf-i dile luḥfidur nigâhımızuñ
- 4.Yüzini ḥâk-i reh-i yâre kıldı mālîde
Meh üzre gör ki eşer gerdidür nigâhımızuñ
- 5.Olurdu derd-i dili kehrübâ-yı ' aşḳına ' arz
Olaydı zerrece ' âlemde ḳadri gâhımızuñ
- 6.Sarardı berg-i vucûdın benefşe-i zülfe
Muşavver olsa eger ḥayrı giyâhımızuñ
- 7.İder derûna dem-â-dem nigâh-ı dil-düzi
Nedür geçürdüğü dilden o pâdişâhımızuñ

8. Velî o ğamze dilermiş ki ide şad-pāre
Bu bendesine olur gibi luţfi şāhımızuñ
9. Figende kılsa eger zūlfini bu hake olur
Murādı üzre felek devri dār-ı hāhımızuñ
10. İderdi cānını ‘ İlmi o yāre dest-āvīz
Ķabūli olsa huzūrunda ger günāhımızuñ

-65-

mef’ūlü fā’ilātü mefā’īlü fā’ilün

1. Ölmiş olmalı cān ü gönülden gedālaruñ
Āmāde eyler ey dem-i ‘ İsā edālaruñ
2. Zūlf-i dırāz-ı yār ile endīşe lāl olur
Sırr-ı lebiyle hayreti var mübtelālaruñ
3. Kılmış kemend-i zūlfine naħcīr her dili
Resm-i vefāsı böyle imiş dil-rübālaruñ
4. Dil gelmedi gidince ‘ aceb yine ğam gelür
Kimi gidince kimi gelirmiş belālaruñ
5. Düş-nām iderse nāz ile lezzet-resān olur
Ķoşdur edāsı şekker ile şīr-ĥālaruñ
6. Şeb mi cihānı bir dem ider cilve-ġāh-ı zūlf
Yekkāmı olsa dehr revā bāz-pālaruñ
7. Bākışlaruñla ‘ İlmiye eyle kirişmeyi
Meydān-ı ‘ aşķ içre Ķo çeksün cefālaruñ

-66-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Ser-i zūlfuñ şanma mürġ-ı dile rām itdüñ
Gösterüp dāne-i hālūñ ile anı dām itdüñ
2. Ķaddi ĥākine dil beste iken dildāruñ
Niçün ey ğamze ser-i zūlfine ibrām itdüñ

- 3.Ser-i zülfiyle dilā pāyine yāruñ şārılıp
Baht el viridi güzel sāyede ārām itdūñ
- 4.Merhabā müjde-dih-i mevsim-i gül bād-ı nesīm
Şeb-i ‘uşşākı kadir-ı ruzı bayrām itdūñ
- 5.Salınur nāz ile gördükçe seni şāh-ı bahār
Aña güyā sebak-ı şive-i ifhām itdūñ
- 6.Ḥabbezā maḳdem-i ferḥunde vü ferruḥ-dārı
Raḥmet āsarı ile gülşeni fercām itdūñ
- 7.Eşk-i āluñla idüp gonçeyi zībende-i bāğ
Ḥārı aña bülbül-i şeydā ile nākām itdūñ
- 8.Neşve-yāb eyledi ‘irfānı raḥiḳ sihrūñ
‘İlmi bezm-i suḥānı şafvetle cām itdūñ

-67-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1.Āşinā oldum ğam-ı yārüme şād olsam gerek
Cāy-ı ‘işretde dem-i ḥayr ile yād olsam gerek
- 2.Zülf-i piç-ā-piçini āhum perişān eyledi
Müjde ey dil bende bir ḥātır-küşād olsam gerek
- 3.Püte-i ğamda ki nār-ı ta‘neden sūzendeyem
Kaldı kāl oldı dil-i şafvet ziyād olsam gerek
- 4.Zülfine dil-bendidüm efgende kıldı ḥāke çün
Ḥāk-i pāy-i yāre irdüm ber-murād olsam gerek
- 5.Ber-murād olmaḳ karar itmezse ey dil ben daḫi
Bu cihān-ı bī-bekāda nā-murād olsam gerek
- 6.Nā-murād olmaḳ rızā-yı yāri ger taḫşil ise
Māsivāyı terk ile ehl-i sedād olsam gerek
- 7.Ḥāniş-i emmāreden ‘uşşāka irmez çünki sūr
‘İlmi āḫir nā'il-i fazl-ı cihād olsam gerek

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. *Men 'aref* sırrın şināsa şāf-dil ādem gerek
Safvete nūr-ı derūna tāb ile hoş-dem gerek
2. Yār düşnām eylese 'uşşākına olmaz ba' id
Tīg-i hicrān ile mecrūh olsa dil merhem gerek
3. Ol ruḥ-ı āl u leb-i lā' le ḥarīdār olmağa
Dīde ile dil-ḥün-āsā olmada hem-dem gerek
4. Dil küşād olur revān oldukça seylāb-ı sirişk
K'olmağa sīrāb gönçe dāimā pür-nem gerek
5. Merd odur kim tāc u taḥtı terk ile sultān ola
Belh-i dilde itmege bu cünbişi Edhem gerek
6. Nefs-i şūmuñ kahrına herkes ḥarīf olmaz velī
Düşmen-i rüyın teni zābt itmege Rüstem gerek
7. Cerri ref' it feth-i gaybı merd iseñ kıl ihtār
Ehl-i terke dirhemi 'arz itseler der-hem gerek
8. *Festaḳumdan* bār-çide olmağa kıl taleb
Zülf-i cānān gibi ḥāk üzre ḥam- ender-ḥam gerek
9. 'Aşk-ı dildār ile ma' mūr ol ḥarābātī olup
Mest-i cānān olmağa 'İlmi ne cām-ı Cem gerek

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Dilā karar idemem zülf-i yār elümde degül
Şebāne āh iderem ihtiyār elümde degül
2. Egerçi tāba düşer gülşen içre gönçe-i gül
Ne çāre şabr ile teskīn-i zār elümde degül
3. Felekde fülk-i gamum girye-i āh ile girdāb
Olursa neyleyeyin rüzgār elümde degül

4. İderise dīde revā ‘ aşk-ı rāzını ifşā
Fākır-i dil-şüdeyim kār u bār elümde degül

5. Olur mu gülşen-i hüsñ içre ‘ İlmi hāriş-i dil
Diriğ bāğ-ı belā içre yār elümde degül

-70-

Mef’ülü fā’ilätü mefā’ilü fā’ilün

1. İrmez hevā-yı sünbüle endişe mäh u sāl
Evc-i semāda diğkatile eylese hayāl

2. Āşüba virdi ‘ ālemi táb-ı külālesi
Gelsün harīm-i bāğa esüp turmasun şimāl

3. Virse ‘ aceb mi her dile āteş cihān cihān
Perverde olsa āteş-i ‘ aşkıyla bir mağāl

4. Çekdüm hevā-yı kıddünle sineye elif
Bāğ-ı cihānda bitdi yine tāze bir nihāl

5. Hoşdur ziyāde meşrebün ‘ İlmi kemālden
Her demde teşne olsa revā tab’ uña zülāl

-71-

fa’ülün fa’ülün fa’ülün fa’ül

1. Olupdur dehānında endişe lāl
İrişmez miyānına vehm ü hayāl

2. Hüma kāküli gamze ‘ uqābdur
Nigeh-bāz-ı çarhı peridür kelāl

3. Lebi gönçe-i ter zenehdānı bih
Gül-i bāğ-ı cennet o ruhsār-ı āl

4. Giriftār-ı reftārı bād-ı nesim
Kaddi serv ü güftārı āb-ı zülāl

5. Ma’ārif füzün u fezā’ il füzüd
Ola ‘ İlmi pāyende sihr-i helāl

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

- 1.Nerm eyler imiş âheni çün tâb-ı tevekkül
‘Uşşâka revâ meslek ola bâb-ı tevekkül
- 2.Terk eyle dilâ nefsünüir vecd-i vücûda
Tâ lâzıme-i zât ola esbâb-ı tevekkül
- 3.Hâhişde olup kimseye arz eyleme hâlün
Nâzişde olur faqr ile aşhâb-ı tevekkül
- 4.Cevr ehli olup yâre fedâ eyle vücûduñ
Cân bezli olur ‘âşıka icâb-ı tevekkül
- 5.Şadâb terin olmadadur gülşen-i ‘âlem
Ol dem ki güzâr eyleye seylâb-ı tevekkül
- 6.Süzende dil ol şabr-ı sukûn ile sükûta
Tâ bende kıla kalbini âdâb-ı tevekkül
- 7.Hulq-ı hüsnî ‘İlmi şî‘âr eyle şu‘ûra
K’ânunla revâ fahr ide erbâb-ı tevekkül

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1.Nîze-bâz-ı sühân-ı tâb-dihüm lâf degül
‘Âlem-efrâz teh-i nüh felekem Qâf degül
2. Atmazamm yoğsa dilâ yok yire tîr-i âhum
Çâk olurdı dil-i hârâ-yı ‘adû nâf degül
- 3.Gonçe-i hâtırımız kalmaz idi hârişde
Tab‘-ı erbâb-ı sühân mihnet ile şâf degül
- 4.Dem-be-dem biz de düşürmezdük ayâğı elden
Câm-ı mey feyz-nih-i hâşşa-i eşrâf degül
- 5.Hamdülillah ki dilüm kân-ı ma‘ârif demidür
Dür nişâr itse sühân câyına isrâf degül

6.'Aql-ı kül sihr-i suhan-sazuma reg-äver olur
Revîş-i şâ' ir-i Şîrâz ile Vaşşâf degül

7.Târ-ı püdını şikest itmege her nädânun
Nazm-ı şîriste yiter sihr-i sühan-bâf degül

8.Güher-i zâde-i tab'um ki sipihr-ârâdur
Yeri tâc-ı 'urefâ olmasa inşâf degül

9.Dil-i âzâde revâ açsa temeddüh bâbın
Câhdan câha düşen lâyıq evşâf degül

10.Vaşfumuz ehl-i dilüñ zâtına mensüb olsa
Tu' me-efzâ-yı sühan süfre-i evkâf degül

11.İmtiyâz itmese şî' r ile şâ' iri bir har
Yâd kılmaz şu' arâ nâmını 'allâf degül

12.Gerçi şâ' ir müteşâ' ir olur 'âlemde velî
Sefih-i semt-i sitem mestek-i 'allâf degül

13.Olıcağ nâdire-gü 'İlmi mezâkı olsa
Da' vi-ı fazl idenüñ her biri 'arrâf degül

-74-

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1.Sirişk-i dîde-i 'âşık ki çün şarâb degül
Dirîğ-i bezm-i belâda dili kebâb degül

2.O dil ki olmaya mecmu'a-yı gam-ı dildâr
Kitâb-ı 'aşk u muhabbet-nisâba bâb degül

3.Cefâ vü cevriye âbâd olur dil-i 'âşık
Derün ki ola gam-âbâd ol harâb degül

4.Revâ pür eylese âfâkı âh-ı dil-sûzı
Sada-yı sine-i 'âşık dem-i rebâb degül

5.Ne deñlü mücrim isem nâ-ümid-i afv olmam
Ki ol şehâ keremüñ gibi bî-hisâb degül

6. Ne gūne olsa cevāhir olma mı dildāde
O gōnçe-leb gibi ‘İlmī çü la‘l-i nāb degül

-75-

MİM

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

1. Kurmuş kemān-ı cevri ni ol gāmzesi tīr-i sitem
Ey sīne-i endūh-dem olduñ ħarīm-i muħterem

2. Yārūñ . . . . .
Āzürde kılmaz ħātırın dūšnām-ı dilber ne gām

3. Bāri günāh ise seni sevmek leb-i mücrim benem
Luṭfa maħla ey zū’l-kerem hergiz benümsin lācerem

4. Ferdā vişāl için eger ‘āşık virürse naqd-i cān
Teb‘id olunmasun dilā oldu reh-i resm-i selem

5. ‘İlmī revādur fazluña ħayrān olup taħsīn ide
Siħr-āferinān-ı ‘Arab pākīze-güyān-ı ‘Acem

-76-

mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün

1. Nisbetle ḳadd-ı yāre serv kılmāsun ḳıyām
Reftāre gelse nāz ile kārı olur tamām

2. Āşūba virdi ‘ālemi bir kez nigāhile
Olsun siħām-ı gāmze-i yāre dilā selām

3. Olur tezerv-i şāhini her dem şikārda
Meclāda yār nāz ile göstese bir ħıram

4. Luṭf eyle tār-ı kāküli kıлма karīn-i mihr
Devrūñde rüz olmaya pūşide-i zālām

5. ‘İlmī şafā-yı ṭab‘uñ dil Hızr-teşnedür
Āb-ı ħayāt oldu meger zübde-i kelām

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Ne âteş-gâhdur sinem lebâleb nârdur dâgum
Şikâf nâhun-ı hasretle aḡker-bârdur dâgum
2. Biter her gûşesinde lâle-i dâğ ile yer yer
Muḡabbet gûlsitânında ' aceb gûlzârıdur dâgum
3. ' Aceb dervâze-i ümmîdi kıldum beste sırrın bâbın
Der-i gencîne-i râz-ı dile mismârdur dâgum
4. Niçün olmaya her dem şu' le-i ' aşḡ ile âlûde
Muḡabbet ' âleminde şaḡn-ı pür-envârdur dâgum
5. Açılmaz herkese dembeste kılmış sūziş-i ḡayret
.....
6. Olur mı sine-i çâküm gibi bir cây-ı ḡurrem kim
Elifler servlerdür anda hem gül-nârdur dâgum
7. Dem-â-dem ' andelîb-i dil niçün feryâd u zâr itmez
Büyürken gülşen içre bir gül-i bî-ḡârdur dâgum
8. Bâzümend oldı gör kim bâğ-ı dilde şaḡ-ı endişe
Cihânda ṡurfe-ter nev bâde-i efkârdur dâgum
9. Yanup yakıldığı bu şu' le-gâh-ı sinem üstine
Vucûdum ḡâke şalmış ' aşıḡ-ı bizârdur dâgum
10. Yanardı göz qarardıp ' İlmî gör kim tâbiş-i ' aşḡa
Derûn-ı kûh-ı gamda şimdi âteş-ḡârdur dâgım

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

1. Endişe-i zülfiyle dili dâma düşürdüm
Cân pâyine düşdi ṡama' ḡâma düşürdüm
2. Kûyiñda gûñül ḡaldı bedîd olmadı gûyâ
Her gûşesi pür dâğ ile bir nâma düşürdüm

3.Görsek kimi düşümde idi dir ki diriğā
Endiše-i tārīk ile bir cāma düşürdüm

4.Sarıldı dilüm zülf ü ruḥı ālına yārūñ
Miskini geḥi şarka geḥi şāma düşürdüm

5.Mürğ-i dili ‘İlmī uçurup evc-i felekden
Ḥayfā ki bunuñ tih-i bāma düşürdüm

-79-

Mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün

1.Gelüp gülşende bülbül zār ile germ olmasun her dem
Sabāya açılurmuş ol gül-i ter ḥatırı pür-nem

2.Gül āteş-pāre olmuş sünbül-i miskin ḥayretde
Nesīm āzürde kılmış ruḥların hem zülfünü der-hem

3.Per-i bülbül mi bā-zāğ-ı kemān-peyveste ebrū mı
Nedür lü’lü midür ol gül benāgūşında yā şebnem

4.Budur kim dīde giryān sīne sūzān olduğu semtin
Meger semt-i fenāda bulmamış bir kendüye maḥrem

5.Birī geḥi bāde eylemiş ḥünābeden iḥzār
Olup bezm-i belāda dīde-i ḡam-dīde dil hem-dem

6.Olurdu ‘İlmi bir dem sūziş-i ‘aşkıñ şifā-sāzı
Cihānda mümkün olsa la’l-i dilberden ikrām-ı sem

-80-

fā’ilātün mefā’ilün fā’ilün

1.Tāb-ı ‘aşkıyla bī-mecāl oldum
Nükte-i la’li ile ḥayāl oldum

2. Mü miyānı taşavvurına düşdüm
Semt-i diḡkatde bir ḥayāl oldum

3.Derd-i yār ile künc-i maḥzūna
İrişüp ser-be-ser kemāl oldum

4. Hâke düşdüm hevâ-yı sünbül den
Reh-güzârında pâymâl oldum

5. Ruḥ-ı âlî ḥarâretiyle yanup
Ḥamdülillah ehl-i ḥâl oldum

6. O sehî-ḳadde irmedi zârî
Dem-be-dem nâle ile nâl oldum

7. Zehr-i aḡyâr ile olur tiryâk
Didi dilber ŧikeste-bâl oldum

8. Çünki bî-mâr olmazımış künc
Ben de bend-i ḥam-ı külâl oldum

9. İŧtiyâḳuñla ŧol ḳadar yandım
Sûz-ı ‘aşḳ ile ḳıyl ü kâl oldum

10. Ğamı zevḳıyla ol ŧeker-ḥandin
‘İlmi sükkerin-makâl oldum

-81-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Ol hezârüm gülde sünbül den mekânüm var benüm
Şaḡ-ı tûbâ üzre ey dil âŧiyânüm var benüm

2. Vâdi-i Eymende nâr-ı ‘aşḳdan irmiş ḥiṭâb
Tâb-ı dilden ŧu'le-i lezzet-feŧânüm var benüm

3. La' lüñ esrârına yazdım dide ḥün-ı eŧk ile
Ḥaṭṭ-ı yâḳûtıyla ḡüyâ ḥırz-ı cânüm var benüm

4. Ol tezervi ŧayda cân itsen revâdur tîr-veŧ
Târ-ı âlâm u ḳadd-i ḥamdan kemânüm var benüm

5. Ḳand-ı ŧâfidür nebât-ı çüb-dârı neyleyem
Şâm-ı ḡamdan ṭurfe-ter bir armaḡânüm var benüm

6. Devlet-i Dârâyı yâd etmez dil olmuş Edhem
ŧimdi İbrâhim-veŧ ŧaḡib-ḳırânüm var benüm

7. Berr ü baħre su gibi fermānı cārī sū-be-sū
Hızr-dem ‘ İ̄sā-nefes şāh-ı cihānum var benüm
8. Şu‘ le-i mihri çeküp dıkdüm sipihre bir ‘ alem
Rütbe-i idrākden ‘ ālī-nişānum var benüm
9. Kāhişi olmaz nişār itdükce silk-i cevherin
‘ Avn-i Bārī ile feyz encām-ı kānum var benüm
10. Ĥamdülillah şab‘ -ı pākiñ şu‘ le-efşān olmada
‘ İlmi mevc-engiz baħr-i bī-girānum var benüm

-82-

mef’ülü fā’ilätü mefā’ilü fā’ilün

1. Tāb oldı çāk-i sinede mihmānumuz bizüm
Gencüre oldı cā-i dil-i virānumuz bizüm
2. Dil derdmendidür n’ola cān ise maħremi
Yād eylesün meded dili ol cānumuz bizüm
3. Nāz-ı nigāhı ‘ ālemi āşūba virmede
Yağma revā mı mülk-i dili ĥānumuz bizüm
4. Pervāne oldı cān dil-i āşufte şu‘ ledür
Şem‘ oldı bezme bütün sūzānumuz bizüm
5. ‘ İlmi āyāğı çekdi yine gör nizā‘ ider
Zāhid kırutdı neyleyelüm kānumuz bizüm

-83-

mefā’ilün fe’ilätün mefā’ilün fe’ilün

1. Menem ki kūy-ı muħabbet devīde mecnūnum
Nigāh-ı çeşm-i teraħħum nedīde meftūnum
2. Dilā bilinmedi kıadrüm dirig‘ ālemde
‘ Aceb ki şūret-i zāhirde ser-nigūnum
3. Müyesser olmadı kūy-ı vefā-yı gül yek-dem
Hezār ĥāriş-i ĥār ile dīde-i pür-ĥūnum

- 4.Cefâ çeşide-i çâh belâ-yı hāmūnı
Şikest hūrde-i ihvet garīb ü mebtūnum
- 5.Egerçi zūlfine divāneyem ki bend oldum
‘ İtâb-ı silsile etmem bu luṭfa memnūnum
- 6.Mişâl-ı Kays u heyûlâ-yı cân-ı Mecnūnı
Görüp remide olur ol ğazâl-ı maḥzūnum
- 7.Zemîne şaldı egerçi beni ser-i kākül
İrişdi himmetüm eflâke şanmañuz dūnum
- 8.İder mi lücce-i dil tünd-bād ile şuriş
Cevâhir-i ğam-ı yâr ile baḥr-i meşḥūnum
- 9.Ne ‘ aşka yâr olabildüm ne âşinâ yâre
Diyâr-ı ğurbete düşmiş zelîl u maġbūnum
- 10.Eğer ki nâṭıka bâz olsa bâb-ı hikmetden
İder nişâr-ı zülâli ki genc-i maḥzūnum
- 11.Leṭâfetiyle taḥayyül-‘ ibâret dil-keş
Nezâketiyle edâda laṭîf-i maẓmūnum
- 12.İdince şâhibini ‘ İlmi ma‘ rifet te’ḥîr
Lebi elem-zede-i ṭab‘ -ı pāk-ı mevzūnum

-84-

mefâ’ilün fe’ilâtün mefâ’ilün fe’ilün

- 1.Kelim-gerde-i ehibbâya düşmene ḥârūm
Hezâr naġme-i ser-i âhum nizâr bî-zârūm
- 2.Hevâ-yı zūlf-i perişanı ile muḫtaribüm
Bu añlanur elemümden ki ‘ âşık-ı zârūm
- 3.Ne kūyna ğüzâr itdüm ne beste çeşm-i ümid
Ne kârı başa iletdüm ne belli bî-kârūm
- 4.Ne hem-ser olabilür kāküline âh-ı dilüm
Ne ‘ azm-i terk-i hevâ itse dil-i hevâdarūm

5. Lebi görünmez iken aldı cün meta'-ı dili
Görürsem ' İlmi anı cân ile hâridârum

-85-

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Keşf-i râz itmekile ta'ne-i yârı çekemem
Görüp ol gönçe lebi zâr-ı hezârı çekemem
2. Dâg-ı ruhsârı ile tâbını tekmîl itdüm
Güle nezzâre için minnet-i hârı çekemem
3. Çekerem âhı rehâ eyleye kâkül-i kâdemîn
Cân u dilden düşerem pâyine 'ârı çekemem
4. Luḫf-ı ṭab'ından ola olsa o naḫl-i nâzûk
Olsa ger minnet-i aḡyâr ile bârı çekemem
5. Ğam u şadî dimeyüp vuşlata aḡdem
Kesel-i tefriḡa-i leyl ü nehârı çekemem
6. Cân nişâr olsa revâ ' İlmi o ' İsâ-nefese
Mihnet-i meşgale-i cism-i nizârı çekemem

-86-

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Şafâ-yı ṭab' ile mânend-i künc-i maḡzûnum
Vellî edâ-yı siḡirde ḡarîb-i mazmûnum
2. Maḡâsinine nazar eylerüm çü eşyânuñ
Firîb-gâh-ı cemâle muḡabbet-efzûnum
3. Ḥayâl-i ḡaddi ki dilden revân ider dîde
Ḥarâb-gerde-i târâc-ı çeşm-i pür-ḡûnum
4. Hevâ-yı ' aşḡ ile düşmiş kebûteri bî-tâb
Esîr-i bâm-ı felâket zelîl ü maḡzûnum
5. Ḥayâl-i kâkül ile ' İlmi çıḡdum eflâke
Ḡubâr-ı pâyine nisbetle şanmañuz dûnum

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Hevâ-yı kâkül-i ruhsâre ile dil-cüşum
Komam ayâğı elümden garîb serhoşum
2. 'Atîk olsa rahîki neğam-ı harâbâtum
Dem-i cedîd ile her dem ki köhne mey-nüşum
3. Su'âl itdi sürâğıñ dilin leb-i dilber
Didüm ki pürsiş-i hikmetde lâl u medhüşum
4. Cihâna şu'le-feşân oldı âh-ı endühı
Gül-i nihâl-i kemâlem çe sūd hüs-n-püşum
5. Derün pür-âteş u cân muẓtarib dil âzürde
Dirîğ 'âlem-i hayretde 'İlmi bî-hüşum

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

1. Hüs-n âyetidür 'işve ile yâre tebessüm
Hakkâ yaraşur la' l-i dürer-bâre tebessüm
2. Feryâd revâ bülbüle u gönçeye hânde
'Uşşâka sezâ girye u dildâre tebessüm
3. Dil lücce vü endîşe şadef yârise dürdür
Zibâ yakışur lü'lü-i şehvâre tebessüm
4. Sad-pâre ider hâr hezâruñ dil-i zârın
Ol gönçe ider yine bu âzâre tebessüm
5. Dil-bend geçer târ-ı ser-i zülfüne hâtır
Gördükçe şabâ kıldı bu efkâre tebessüm
6. Nisbet mi ider kendüyi tâb-ı dile 'İlmi
Eyler gül-i ter lâle vü gül-nâre tebessüm

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Hayāl-i la'lini dilden geçirdüm nüş-i cān itdüm
Kızarmış gayretinden yāre yār ile nişān itdüm
2. İder gerd-i vücūdum gerçi āhum āsumān seyyār
Dil-i dil-dārı muğber itmesün hergiz nihān itdüm
3. Ruḥı dāğıyla bāğ-ı 'ālemi sirāb ider eşküm
Cihānı lāle-i rengin ile reşg-i cinān itdüm
4. O yārūñ kūyına vardıkça düşnām itmedür kārı
O şūḥūñ ḥātırın nerm idüp āḥir mihribān itdüm
5. O servi yār ile şeb tā seḥer feryād idüp 'İlmi
Uçurdum mürğ-i ḥābı nāle vü zārı çenān itdüm

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

1. Kākül nice bir tavḫ-ı giribānuña düşsün
Zülfūñ gibi ḫo anı da dāmānuña düşsün
2. Göster gülūñü sünbülūñü eyle perişān
Gülgūni ḫabā serv-i ḫirāmānuña düşsün
3. Çāk eyledigüm sine-i mecrūḫumı bu kim
Dil bir yānuña cān daḫi bir yānuña düşsün
4. Eller ki ayāğıyla ider tavf-ı ḫarīmi
Növbet hele baş üzre bu 'üryānuña düşsün
5. Bend it dil-i dīvāne-yi 'İlmi kerem kııl
Geh zülfüne geh kākül-i piçānuña düşsün

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1.Uyarduñ dilberi ey āh-ı āteş-bād neylersin
Koparduñ fitne kılduñ yine bir bīdād neylersin
- 2.Alup mürğ-i dilüm yabana atma anı hayr eyle
İdüp bir kalıp fersüde-i āzād neylersin
- 3.Kemend-i zülf-i yāre düşdüñ ey dil kılmaduñ tedbīr
Ne sevdādur bu ey mecnūn dil-i nāşād neylersin
- 4.Baş urduķ tīşe-i sevdā-yı ' aşķa hāmlik itdüñ
Serüñde bī-sütün tağı ey Ferhād neylersin
- 5.Tutulsun nāşihā pendüñ beni men' etme aşķından
Gel inşāf it o derd kim olsa māderzād neylersin
- 6.Şebihüm kıadd-i yāre diyü lāf urup igen durma
Gelürse nāz ile refāre ey şimşād neylersin
- 7.Sükūt it ' İlmi ' āfāķa çü feyz-i cevherüñ ma' lüm
İdüp kân-ı ma' ārifden nice icād neylersin

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1.Sevdā-yı zülf-i yāre dil oldı zār u meftūn
Zencire beste-gerden oldı kürekle Mecnūn
- 2.Mecnūn oldur ki berr ile baħri cāmi'
Ten oldı vādi-i derd dil oldı mevce-ħūn
- 3.ħūn-ı cigerle yazdum yād-ı lebiyle nāme
Zāhirde la' l-i kânı ma'nide şu' le mazmūn
- 4.Mazmūnı verziş-i dil mefhūmı dāğ-ı bī-ğull
Erķām-ı müşğ-fāmı dād u sitedle meşħūn
- 5.Meşħūn oldı ' ālem envār-ı cevherüñle
' İlmi lāl-i lafzuñ pes oldı dürr-i meknūn

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fa'ilün

- 1.Olsam gamuñla şu' le-feşân âh-ı zârdan
Kalmam terâne eylesem ey gül hezârdan
- 2.Besdür miyân-ı la' li hayâli o dilberüñ
Geçdüm kenâr-ı bâğ u leb-i cüybârdan
- 3.Her şeb felekde zâhir olur âh-ı şu' le-hîz
' Âlem alursa haşşaların rûzgârdan
- 4.Büyü olunca gönçe vü gülden sürâğ-ı dil
Niçün hezâr şekvâ ide zağm-ı hârdan
- 5.Eşk-i revân ' âlemi âşüba virmede
Luğf ile ' İlmi olma cüdâ gel kenârdan

fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'ilün

- 1.Ey gül-i ter bilür misen nemsin
Nür-ı dîdem server-i sînemsin
- 2.Güş idüp nâle-i hezârı yine
Hâr ile bu revâ mı hemdemsin
- 3.Hâk-i pâyüñle çün firişte-şifat
Ahsen-i şüret ile âdemsin
- 4.Tünd-i bādı şikest ider cāmuñ
Tūalum bezm-i ' işretde Cemsin
- 5.Dil nişâr eylemekde hūnābe
Gūlşende ' İlmi sen de cānumsin

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Tîr-i ğamzeñ her fî mâ-şadağ cān olsun
Ya'ni sergeşte-i dil kâşuña qurbān olsun
2. Cān nişārı şeref-i mağdemine cizyedür
Var hemvāre reh-i pāye peymān olsun
3. Yār hāşā ki dirîğ ide şuhūd-ı zātuñ
Göreyüm dīde-i ğam dīde-i insān olsun
4. Gülşen-i bāğı pür-āteş ider āḡir bādı
Yutdurur řās-ı felek kanı gerek kān olsun
5. Mû-şikāfî olalum kākül-i zülf-i yāruñ
Dāim endīşe-i dil cezbe-i cān olsun
6. Olsa pür ' işve vü nāzende vü şūḡ u şīrīn
' İlmi dilberde hemān cezbe ile ān olsun

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Dili şermende ider ğonçe-i ḡandānumdan
Dem-be-dem aġladuğum dīde-i giryānumdan
2. Tîr-i āḡ irmedi bir kez hedef-i mağşūda
Kime yānup yāqılam bu dil-i sūzānumdan
3. Lāl iden la' l-i lebi tāb viren ruḡsārı
Ḥālūmi ' arz idemem kimseye cānānumdan
4. Olsalar dīde vü dil derd ile aḡker-rīzān
Baḡr ile kāne n' olur yāne çıkar yānumdan
5. Ḥāke şaldı yine ol zülf-i ' abīr-efşān
Böyle iḡsān neden düşdi o sultānumdan
6. Pür-ḡam itdi ḡaddini şaḡn-ı felekde meh-i nev
Diler eksiklüğini ol meh-i tābānumdan

7.Dilde rāḥat ḳomadı dīdede hem ḥāb u ḥayāl
‘ Ālem āzürde ḳamu nāle vü efgānumdan

8.Bir nigāḥ itdi didi ḡamze-i pür-āṣūbı
Var ola ‘ İlmi yine virdi ḥaber cānumdan

-97-

fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

1.Gülden eyler pisterin cānā yoluñda ḥāk olan
Tāc-ı serdür tāb-ı ‘ aşḳuñla giribān-çāk olan

2.Seyr-i sünbülde ne ḥāşıl kākül-i dildārdan
Ṭarḥ-ı āṣūb-ı cünün eyler dili ḡamnāk olan

3.Baş u cān virmek nedür ol yāre rāzuñ keşf ider
Pīşgāḥ-ı ḥıdmetinde ‘ āşıḳ-ı bī-bāk olan

4.Dirhem-i dehrile der-hem olma faḳr it iḥtiyārdan
‘ Ālem-i nā-sūtı neyler menzili eflāk olan

5.Cām-ı nazm-ı ‘ İlmi şevḳ-engīzdür derd ehline
‘ Ālemi sūzān ider gör siḥri āteşnāk olan

-98-

mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

1.Ḥayāl-i yār ile mestüm şarābı neyleyeyin
O dem ki ‘ aşḳına yandım kebābı neyleyeyin

2.Ne baña yaradı göñlüm ne yarar ol şaneme
Medār-ı ḡamda bu deyr-i ḥarābı neyleyeyin

3.Dilüm tāb ile bī-dārdur şeb-i ḡamda
Bu rüz-ı rāḥat u ‘ işretde ḥābı neyleyeyin

4.Yeter ser üzre ola bād-ı āḥ-ı aḥker-bār
Hevā-yı ḥayme-i zerrin-ṭınābı neyleyeyin

5.Ḥarāb-ı bāde-i ‘ aşḳum cihanda ‘ İlmi-veş
Bu bezm-i dūrde-i cām-ı ḥabābı neyleyeyin

f â 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

1. Germ idermiş gül hezâruñ tâb ile keyfiyyetin
Çorğum oldur ' âkıbet ber-bâd ider cem' iyyetin
2. Dil ki telğ-âşâm-ı cevr olmağda oldı pîr-i fen
Görmek olmaz mı mey-i mihrüñde âyâ lezzetin
3. Ehlden dür eyleyen berg ü nevâsın buğl idüp
Sağlar âhir zeyn içün na' şına nağl-i himmetin
4. Ol ki irmişdür hümâ-yı fağra gerdün-ı felek
Başına çalsın kimiñ isterse zıll-ı devletin
5. Âh kâr itmez cihânda girye te'sîr eylemez
Ġâlibâ ezcâ-yı tab' ın aldılar ħâşiyetin
- 6.....
.....
7. Ġonçe kendin nisbet idermiş leb-i la' liüñe
Ġayretinden lâlenüñ gör bāğda şermiyyetin
- 8.....
Di-rübânuñ cām-ı ' aşğından dem-â-dem şerbetin
9. Kendüsin çekmiş çevirmiş tâb-ı giysüsında dil
' Âlemi virmiş fesâda yine gör kevniiyyetin
10. Sırr-ı lâ' l-i yârdan keşf oldı ' İlmî tâb-ı dil
Ġonçeden fehm itmek olur bülbülüñ germiyyetin

mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1. Çarârum şu' le-i dil aldı semt-i intizârumdan
Şağınsun râha ħâs bendüm olanlar reh-güzârumdan
2. Şebüm derd-i kühen rûzum gelir nev-bâde-i dāğ ile
Uşandurdu bu dest-âviz ħam leyl ü nehârumdan

- 3.Şabâ yâd etse ruhsârın idermiş sünbülün der-hem
Ne hâşıl böyle yâ âmed şod endüh u zârumdan
- 4.Gönül sevdâ-yı zülf ü hâl-i ruhsârı hevâsında
Nice âviziş eyler âteşe dil ıztırârumdan
- 5.Olur çâh-ı zekanda cân u dil hem çîn-i kâkülde
Ne kalmışdur ki yâre ‘ arz idem bir zerre varumdan
- 6.Ne maksûd idi bu dâr-ı fenâya gelmeden ey dil
Seni yâre fedâdur çün ğaraż bir dem qarârumdan
- 7.İder ser vaqt-i Mecnûna tereddüd âhûvân-ı deşt
Revâ mıdur ol âhû-yu harem kaçmak kenârumdan
- 8.Göreydi mantıķı şahbâ-yı pāk-i şu‘ le-bağışmdan
Olurđı vâlih ü sermest nuţķ-ı neşve-bârumdan
- 9.Zemîni üzre bu nev-bâde-i şî‘ rüm zamânıdur
Olur ‘ arz u semâ farkı hayâl-i nakş-ı kârumdan
- 10.Dem-i ‘ İlmi ki âteş-sûzdur nâle-i diğķatinde
Şakın bir dâne sen ey şâh-ı gülzâr-ı hezârumdan

-101-

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1.Ĥâķ-ı ebrûsı ki yârüñ nâz ile olmuş kemân
Ĝamzesi tîri anuñ peykân nigâh-ı cânsitân
- 2..... dâğ ursun peyker
Her seher süzân ider âfâķı âh-ı âsumân
- 3.Sîne-i ‘ uşşâķı çak etmiş nigâh-ı ğamzesi
Nice yekmüyi dü-nîm itmiş o tiğ-i Ķahramân
- 4.Âsumân-pervâz olan hâke tenezzül eylemez
Bir hümâdur kâküli olmaz hümâya âşiyân
- 5.Ĝam mıdur efsûnuña nâdân tağşîn itmese
Oldı güyâ sihr-i eş’ aruñ aña mühr-i dehân

6. Bir ma'ârif-dân için 'İlmi nişâr itdüm yine
Ol lâli kim sezâ ta'lik idinse gûş-ı cân

-102-

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Dil karar eyleyemez zülf-i perişânından
Cânı mı var kırtula yâ gamze-i bürrânından
2. Düşmüşüz kâküli sevdâsına zülfünde k'anuñ
Târ-ı âşufte degül turre-i piçânundan
3. Nigâh-ı tâbına tâkat getirür mü dîde
Çeşm-i hün-rizinüñ âdem mi geçer yânundan
4. Bâr olmuş o sehî-kadde meger hâlet-i hüsn
Sü-yı 'uşşâka güzâr eyleyemez ânundan
5. Lebi yâdıyla revân olsa sirişk-i âlum
La'ldür 'İlmi zuhür itse sezâ kânından

-103-

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

1. Dil-dâra meyi dîde vü dil bâde getürsün
Küyinde tek üftâdelerin yâde getürsün
2. Nâz ile şunup câm-ı gam-ı 'aşkı leb-â-leb
O gül dili bülbül gibi feryâda getürsün
3. Mecnûn niçün Leylâ diyüp fâş ider sırrın
Söyleñ ki tebârı ânı üstâda getürsün
4. Dür eylesün zülf-i hayâlini dilden
..... getürsün
5. Maқта'da eger yâd ide 'İlmi ser-i zülfüñ
Kaddini ki vaşf eyleye bâlâda getirsin

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Dil harāb olsa ğam-ı yār ile ābād olsun
Dāġ-ı ihvāna düşen hātır-ı dilşād olsun
2. Kimki dellāl-i muşibet ola ger dārı anuñ
Sūziş-i hāsetle şayha vü feryād olsun
3. İrmesün iki cihān içre murādına haşūd
‘Aķıbet mihri gibi ‘ömrü de berbād olsun
4. Cühelā bilmese kadr-i güheri ‘ayb olmaz
Hizmet ehli dile şı'rümüz inşād olsun

5. Tūti-i dil k'ola güyā-yı muħabbet ‘İlmi
Dem-i pākize-edā sihr ile kãnnād olsun

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Bendeñe ğāhi vefā eyleseñ ey şāh derin
Ola tā ğayret ile düşmen-i bed-ħāh derin
2. Şeb-i firķatde bedīd olsa sezā mihr-i felek
Zīr-i ğiysūda ruħın yād ile bir āh derin
3. Yūşuf-i dil zekān-ı yāri görüp cān atmış
Olsa gümgeşte n'ola zīr-i teh-i çāh derin
4. Görmeziz ğün yüzüni turre-i pīçānuñdan
Aña nisbet emel-i vuşlata kūtāh derin
5. Tāb-ı ruħsāryla ‘İlmi çıkup āh-ı dil
Mihrden kesb-i şafā etse revā māh derin

1. ....
Hālimi ..... ğamze-i pür-ħün
2. .... sihr-i kāküli ..... zülfünde k'anun

3. Gehi..... taqāt görir mi dīde
Çeşm-i hūn-rīzinūñ ādemi. ....

4. Ey .... revān olsa sirişk-i .....
La‘l-i .....

-107-

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

1. Bāğ-ı 'ālemde kimi şād itdi bu dār-ı hazen
Her şükūfe eylesūñ nazzāre pür-dāğ-ı kühen

2. Gül perīşān u hezār āşufte gonçe teng-dil
Bāğda bilmem kiminçün 'ıyşgāh olmuş çemen

3. Sīhler ceyb ü bağal pür bāğda hayl-i nihāl
'ıyş olur mu anda manzūr olsa ger hātır-şiken

4. 'Ākıbet senūñ eyler derūnuñ çäk çäk
Olsa tab' uñ fi'l-meşel şafvetde çün verā' dan

5. Kurb u ba' dı pür-hātır 'ālemde yāruñ 'āşıka
Giyme 'ışret-gāhdur bilsem ki bu dār-ı mihen

6. Tünd-bād-ı şarşarı itmekde tarh-ı tefrika
Bāğda ezhār içün āmāde olsa encümen

7. Şāl-ı sebzini alup düşürse tarf-ı bāğda
Yāda virmiş varını abdāla düşmiş yāsemen

8. Derd ile qanlar yudup düşmiş zemīne bāğçe
Teng-dili dem-beste dā'ir gurbeti misk-i hoten

9. Serfirāz olmuşdı ezhār içre kūh u deştde
Zīr olup berf-i berfe belāda fāke yüz tutmuş semen

10. Yāri ..... olinca 'ādeti
Ola dil-bend-i 'āleme gūş eyleye pend-i mü'men

11. Şīven üzre bāğda efgān eyler 'andelīb
Zār ider 'uşşākı 'İlmi gālibā hubb-ı vaţān

3.Düşdi dil çāh-ı zenahdānuñda zülf kaydına
Sen teqayyüd kılmamak lâ'ik mi ey şāh-ı cihān

4.Zülfüne āl eyledi ruhsāruñ itdi pāy-māl
Mest ü lā ya' kıl ayakda kılduñ nā-tüvān

5.Nakd-i cevri 'āşıkā şarf itme ağıyāruñdur ol
'Adl kıl devründe kimse itmesün hergiz ziyān

6.Dilbere mā'il benī ādem kamu daḡī raḡīb
Bārekāllah ol periye bendedür ins ile cān

7.Bülbül-i bāḡ-ı belāḡatdur velī 'İlmi velī
Nazmı dürr-i bī-behādur tab'ı baḡr-i bī-girān

-110-

VAV

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1.Berg-i gül mi zülf-i pür-āşub mı 'anber mi bu
Nergis-i şehlā mı çeşm-i mest mi 'abher mi bu

2.Tīr mi ḡamze-i ser-tīzi yā seyf-i ḡazā
Bir çerāḡ-ı çerḡ mı yā cebhe-i envār mı bu

3.Ḳaddi serv-i istikāmet tūbi-i 'azīmetdür
Nāfe-i Çin kākūli ya misk-i ezfer fer mi bu

4.Ḥalkā-i zülfi kemend gerden şīr-i veḡā
Yā ser-i künc üzre ḡāb-ālūd bir ejder mi bu

5.Ṭab' uñ 'İlmi Ḥızr enfāsı mıdur āb-ı ḡayāt
Şi'r-i ter mi siḡr mi yā zübde-i cevher mi bu

-111-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1.Geşt kıldum ḡülşen-i āfākı gördüm sū-be-sū
Gördüm bir gül ki olmaz bülbüline cevri-cü

2.La' lü ruḥ hem ḡonçe-i ḡül vaşfında bu ḥak-edā
La' l kānda ḡanı ruḥ o ḡandadır yā ḡanı bu

3.Zülfi sevdāsıyla efkār-ı dırāza düşdi dil
Bu perişānlık baña andandur itdüm cüst ü cū

4.Ġāfil olma aç ḡözün esrār-ı Ḥaḡdan dem odur
Hiçbir şey yoḡ durur kim dimeye her dem Hū

5.Künt-i kenzen sırrına 'ārif gerekdür 'İlmi çün
Ḳıl şalāt-ı vaḥdete āb-ı ma' ārifden vuzū

-112-

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1.Gören ḥāl-i ruḥın yārün didi dāḡ-ı ezeldür bu
Miyānında iden diḡḡat didi nāzik maḥaldür bu

2.Şebistān eylemiş zülfini yārün çeşm-i ser-mesti
Dırāz olur belī bīmāra şeb ey dil meşeldür bu

3.Şabā zülfüne dest-āviz iderken şām-ı firḡatde
Ḳalur rüz-ı vişāle iremez tül-i emeldür bu

4.Nümāyān olsa rüyı zīr-i ḡisūdan olur nev-rüz
Eger ol āfitāba çarḡ itse burc-ı ḥameldür bu

5.Ser-āḡāz etse 'İlmi bāz olur dil 'uḡde-i ḡamdan
Anı ḡuş eyleyen inşāfla dir ser-cümle ḥāldür bu

-113-

HE

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fa'ülün

1.Ey dīde o yārün ser-i kūyini ter eyle
Sīrābı bir naḡl-i ümīde yeter eyle

2.Bir āh-ı ciḡer-süzile maḥv eyle cihānı
Yārün dil-i senginine nāzik eşer eyle

3.Ḳıl leyle-i firḡatde ḥayāl-i ser-i ḡisū
Endīşe-i yārün ile her şeb seḡer eyle

4.Dağıt gülüñe sünbülün it nâzile refâr
Ey serv-i ser-âmed kerem et berg ü bâr eyle

5.Süzuñ ile mihr oldı lebi ‘İlmi cihân-tâb
Eflâke yeter şu‘le-i dilden kamer eyle

-114-

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1.‘Andelîb niçün olmaya âh ü zâr ile
Hem-nişîn olmuş gülistân içre güller hâr ile

2.Olmış idüm dil virüp la‘l-i harîdârı anuñ
Almasun cânım Hudâ haqlaşmayınca yâr ile

3.Diriken qurbân idem elden bırağdı cânı çün
Vardur elleşmemüz ‘ıyd olsa ol dildâr ile

4.Zülfine dil bağladım virdi perişânlık baña
Başa mı çıksın bu sevdâ-yı dırâz efkâr ile

5.Ġayr dîvânun nedür ‘irfân-ı sihrüñ var iken
Nâme-i efsâne ‘İlmi bir midür esrâr ile

-115-

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1.Zülfine âviziş eyler dil qarâr itmezse de
Hâk olur küyuñda gamzeñ i‘tibâr itmezse de

2.Dîde-i gam-dîdeden bildi kamu deryâ vü kân
Şu‘le-i ‘aşq-ı derûnum âşikâr itmezse de

3.Çek bir âhı kim deminden çarhı gerdân eylesün
İñlesün kühsâr her dem yâre bir kâr itmezse de

4.Leblerüñ nüşin dirîğ etme hayâl-i hâbda
Yine keyfiyyet virür ger neşve-dâr itmezse de

5.‘İlmi eksik eyleme ruhsâr için feryâduñı
‘Andelîbi gülşenüñ her demde zâr itmezse de

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

- 1.Ol dil ki giriftâr ola zülf-i siyâhuñda
Üftâdeden olup çalsa revâ hâk-i rehüñde
- 2.Âh ile ser-i zülfünile ruhsâruñı gördüm
Buldum şanma genc-i nihân hâbe-gâhuñda
- 3.Bir kerre nazâr kılsa ider biñ dili ihyâ
Çurbân olayın gamzeñe luğf-ı nighüñde
- 4.Mihr ile meh olur muydı böyle cihân-tâb
Ey şâh nihân olmasa zîr-i külehüñde
- 5.Sen olmayıcağ gayrı ne itsün dil-i 'İlmi
Sen 'arz-ı cemâl eyle hemân cilve-gehüñde

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1.Çanı ol dem pertev-endâz idi la'lüñ cânuma
Göz göre keremüñ diler gamzeñ revâ mı cânuma
- 2.Nâle itmek neydi derd ile bu şiven-zârda
Neyleyin âh irmese güş-ı gül-i handânuma
- 3.Bir nazarla 'âlemi ma'mûrina eyler çarâb
Şad-hezârân âferin ol gözleri mestânuma
- 4.Dem-be-dem gül-zâr-ı hüsne şu'le-efşân olmada
Bu ne âteş-gâhdur taħsîn dil-i süzânuma
- 5.Âsumâna nağş-ı ebrûsuyla çıkmışken hilâl
Arz ider eksiklüğini ol meh-i tâbânuma
- 6.Eyleyüp germâ vü sermâ dil dem-â-dem âh ider
'Andelîbâ kimdür ol dem-sâz ola efgânuma
- 7.Nâr-ı hasret 'İlmi maħv itdi vücûdum zerresin
Hâlimi 'arz eylerem şimden gerü cânânuma

mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn

- 1.Şanurdum kühle olmuş dide-i ğam-dīde dil-dāde
‘ Aceb bu gerd-i ħāk-i pāyūñe zūlfūñde üftāde
- 2.Ġamuñdan zevk alırlar şu‘le-nūşān özge ħāletdür
Budur keyfıyyeti kim köhne olsa şāf olur bāde
- 3.Gönül ħayrān olur düşnām itseñ ey lebi şırīñ
Virür esrār-ı la‘lūñ neşād her dem ħalb-i nāşāda
- 4.Menem Leylī diyüp hāmūn-ı ğamda eyle seyrānı
Şaħın nisbet olınma ħāhiş-i Ferhād-ı ırġāda
- 5.Düşer āşüb-ı şaħn-ı gülşene gūyā kıyām itdi
Ķaçan refāre gelse nāzile ol serv-i āzāde
- 6.Şabā taħrīk idüp zūlfini luţf et kıлма teşvīri
Ne ħāşıldur belā ehline virmekden saña bāde
- 7.Hezāruñ alma āhın ey gül-i ter diñle ‘İlmīden
Budur semt-i selāmet gūş ur gel ħavl-i üstāda

mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn

- 1.Olupdur kākül-i müşġini yārūñ bir hümā-sāye
‘ Aceb mi mülk-i ħüsnūñ şāhı olsa ol felek-pāye
- 2.Raħīb āteş olur sūzānına ğamzeñ nigāhından
Ķasedden dūzaħ içre ħalsa ğam mı ol ferū-māye
- 3.Felekde kākülūñ aşūbe kāfi iken ey mihr
Belā vü āfitāba durmayup zūlfūñ virür vāye
- 4.Çeker dil kadd-i ħamdan dem-be-dem āh-ı ciger-sūzı
Hezāruñ nālesi dem-sāz olupdur çeng ile nāya
- 5.Ķarābāt ehli oldı ‘İlmi şimdi özge ‘ālemde
Cihānda bir mülük ü mālın oldı böyle Cem-cāye

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Ruḥ-ı āli gül-i seyrānı ider şermende
Dehānuñ yoḳ yire yād eyleyemem gülşende
2. Rüy-māl olduğıma ol pāye ser-i zülfüñ bu
Ḳaddi mevzūnuñ olmış o daḫi efgende
3. Seyr-i gülşende açılmaz dil-i dīvāneye ğarīb
Vāḳı' ā 'ākil olam yoḳ yire itmez ḫande
4. Sünbülüñ virmesün āşübe hezārı ey gül
Yüz virüp zülfüñe çekirme zebūnı bende
5. Niçün itdi niçe bir cevır ider ol dost dime
'İlmi ḳā'il mi olur yār bu çün ü çende

fā 'ilātün mefā 'ilün fa 'lün

1. Ey gül-i ter nihāl-i nāzende
Ber-ter-i ğonçe-i şeker-ḫande
2. Dem-i 'āşıḳdan irmesün āsīb
Sünbülüñ ḫāke ḳılma efgende
3. Vāye-i māye-i ḫayāt-ı ğamuñ
Cān terk eylemez anı tende
4. Dām-ı zülfüñde dāne-i ḫālüñ
Ġördi dil düşdi cān ile bende
5. Siḫr ider nāzile ğehī efsün
Ġamzesi kāmil oldu her fende
6. Dil ḫayālüñde cān fikrüñde
Ḫaṫır-ı 'İlmi sendedür sende

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Perişân oldu dil âşüb-ı zülf-i müşg-sâlarda
Kanı cemi'yyet-i hâtır 'aceb bu dil-rübâlarda
2. Şabâ kuhl etdüğiçün gözlerine nûra garķ olmuş
Ne hâşıyyet kōnulmuş tütıyâ-yı hâk-i pâlara
3. Muḥabbet ger mecâz u ger ḥaķikat cām-ı bezm eyler
Zer-i ḥâliş olur 'âşık ne sır var kimyâlarda
4. Şakın me'yūs olup luḫfına yârũn nâ-ümîd olma
Ġubâr-ı râhına yüz sür eşer vardur recâlarda
5. Dem-â-dem şu'le-rizân olmada çün dîde vü dil hem
Yine gör şâġar u ḥum pür-leḫâfet var hevâlarda
6. Ḥalâş olmaķ ne mümkindür hevâ-yı kâkülünden ser
Ne 'âletler kōnulmuşdur 'İlmi târ-ı bî-rehâlarda

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Çekersem firķatũnle âhı âteş-bâddan kaçma
İdersin cevri devr-i mezâ-yı sehî-feryâddan kaçma
2. Virürsen 'âlemi âşüba ey zülf-i ḥam-ı ḫayli
Şabâya yandı ḫâlin dil hele bîdâddan kaçma
3. Kōurulmuşdur kemân ebrūsı ey tîr-i müje sende
Şafâ-baḫş olmada luḫf eyle gel imdâddan kaçma
4. Nice bir bend ider mürġ-i dili ol zülf-i pîç-â-pîç
Yeri câh-ı zeķandur ķo anı âzâddan kaçma
5. Ferâmüş olmasın 'âlemde 'İlmi şîve-i Yahyâ
Bilir ehl-i ma'ârif ķadrini inşâddan kaçma

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ber-Zeyl-i Bâkı

1. Pîrehen cānāneyi aldıqça tenhā koynına
Dürr-i bî-hemtā alur güyā ki deryā koynına
2. Gerçi ey şebnem dilüñ pür-nem felekden düşmeseñ
Bāri her şeb gül gibi bir yār-i ziyā koynına
3. Şekve itseñ şivenüñ ma'zür idi ey fāhte
Gülşen içre girmesün bir serv-i bālā koynına
4. Yüz virürsen sünbül-i pür-çinüne merdüm alur
Göz göre ruhsār-ı ulıñ bî-mehābā koynına
5. Cām-ı nazm-ı 'İlmi nüş eyleyen erbāb-ı dil
Lāle-āsā dāğ-ı dil olur ser-ā-pā koynına

fā'ilātün mefā'ilün fā'lün

1. Cġn ile derdin al devā yerine
Ġamını çek dilā şafā yerine
2. H̄astası ol o çeşm-i bīmāruñ
Ġamze-i yāri gör şifā yerine
3. Kılssa 'uşşāka yār için aġyār
Cevri bilmek gerek vefā yerine
4. Mesken-i müste'āra 'ākil olan
Nağd-i eşkin döker gedā yerine
5. Ol sitem-kār kadehini hergiz
Bilürüm medh ü senā yerine
6. Āsitānuñda faqr ile faħri
Virmezem devlet-i ġnā yerine

- 7.Ka' be-i kũyına tecerrüdden
Sĩne çāk eyledüm kabā yerine
- 8.Dūd-i āhumla zũlf-i yāre virüp
Şāl-püş olmışam ' abā yerine
- 9.Bāğ-ı hũsn içre āh-ı āteş-süz
Hũbdur dem-be-dem şabā yerine
- 10.Yār düşnām iderse nāz ile
' İlmi ānı bilür du' ā yerine

-126-

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fa'ülün

- 1.Olursa eger seyr-i gülistān elümüzde
Çekdik ayağı semt-i beyābān elümüzde
- 2.Ağyāre eger olmaz ise yār leked-küb
Şabr eyleyelüm çāk-i girībān elümüzde
- 3.Zāhid gibi almazsın ele ālet-i tezvīr
Yğr ile olan dāmen-i peymān elümüzde
- 4.Bir neşne ki var dilde eger cām-ı şafāyı
Alursañ olur aḡker-i sũzān elümüzde
- 5.Ruḡsāresi tāb ile yanarken dil-i şeydā
Lā'ıḡ mi ola ol gül-i ḡandān elümüzde
- 6.Ḥātırda ḡam-ı zũlf hevā-yı ser-i kākül
Besdür nidelüm sünbül-i reyhān elümüzde
- 7.Görmek mi olur rāḡat ile ' İlmi ki rāḡı
Bir ān revā görmedi devrān elümüzde

-127-

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1.Olurmuş cilve-i dildāre çünkim mazḡar āyīne
Dil-i ' aşıḡ revā olsa mücellī cevher āyīne

- 2.O gül-ruḥ sünbülü ‘aksiyle ta‘ṭir eylemiş kāmı
‘Acebdür kim olurmış gāhī güyā micmer āyine
- 3.Şafā-yı ḳalb ile olsa sezādur fehre-i āfāk
Dil-i ‘āşık gibi şafvet ile olmuş mefḥar āyine
- 4.Cemāl-i yāre bir dem cilve-gāh olmuş gibi mezāt
Anıñçün oldı ‘ālemde ḳamuya manzar āyine
- 5.Dem-i nezzāre olsa gösterür āşārınun tábun
Meger yārūñ hayālin eylemişdür ezber āyine
- 6.O mihriñ sāyesidür ğayr-ı mefhūm olmasun ḥāşa
Budur vechi dinildükçe ki dutmış ḥāver āyine
- 7.‘Aceb midür semende sünbül ü gül ola tábende
Ki oldı sīnesi yārūñ şafā-i berter āyine
- 8.O kân-ı luṭfa olmuşdur meger manzūr her demde
El üstünde tutarlar olmasın mı ser-ber āyine
- 9.Görünür ca‘d-ı zülfünden o māhuñ çehre-i ḥūbı
Ne hoşdur bu ki olmuş táb-ı mihre ‘anber āyine
- 10.Yatur bī-hūş-i zülfü sīnesinde çehresi benden
Revā mıdur ola hergiz ki cāy-ı ejder āyine
- 11.O şirīn lebleri ad eyledükçe oldı dil güyā
‘Aceb mi ṭūṭi-i tab‘ında olursa şeker āyine
- 12.Müşāhid nergis-i ra‘nāda çesm-i mesti ol yārūñ
Gülistānda ne hoşdur ‘İlmi olmuş ‘abher āyine

-128-

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1.Güle sūziş virür gonçe çü gülzāre gele
Serv-ārām idemez nāz ile reftāre gele
- 2.Çāk olur gonçe-i gül lāl olur bülbül-i zār
Leb-i rengini taḥayyülde ki güftāre gele

3. Ne revâdur ola bülbül ola gül hâra qarın
'Âşîka derd ü elem yâr ise âgyâre gele
4. Gül odur bül-i zârına idüp 'arz-ı cemâl
Diye ey 'âşîk-ı üftâde vü bî-çâre gele
5. Dil ki reng-i vaḥdetde ider seyr-i kemâl
Gülse bir gönçe şîfat gül gibi şad-pâre gele
6. Levḥuşallah zihi 'işve-i ḥüsn-âbâdı
Dil-rübâ cilve ide naz ile dil- zâre gele
7. Ḥabbezâ tâbiş-i zîbende-i gül-zâr-ı vücûd
Maḥrem-i zâr-ı muḥabbet ola eş'âr gele
8. 'Âşîk-ı yâr oldur bestini bile ḥicâb
'Özr-i takşîr idüp cürmini ikrâre gele
9. 'İyş-gâh içre dil oldur dem-i âh eyleye
Meclîs-i ünse dili dâğ ile pür-yâre gele
10. Gerden-i kâmile tavḫ eyle me'âni silkin
Cevher oldur nazâr-ı pâk-i ḥarîdâre gele
11. Eşk ü ḥünâbe revân olmada pâ-y-ı yâre
Sîm ü zer 'İlmi revâ dergeh-i ḥünkâre gele

-129-

fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

1. Minnet olsun cenâb-ı Bîçûna
Dili kân itdi sırr-ı meknûna
2. Kesb idüp taşfiye ḥum-ı meyden
İrmişüz râh-ı künc-i maḥzûna
3. Görürüz dîde-i kebûterden
Bâz idüp çeşm-i 'aqs-i gül-gûna
4. Olmuşuz bûy-ı zülfi gerdâni
Düşmişüz böyle çarḫ-ı gerdûna

5. 'İlmi pākīze şī'rūne taḥsīn
Kıymet olmaz ki pāk-i maẓmūna

-130-

mef'ūlü fā'ilātü mefa'ilü fā'ilün

1. Ol naḥl-ı nāza dīde-i ğam-dīdeden nigāh
Ḥas bend-i seyr-i cilve olurmuş hezār āh
2. Pīrāmen-i cemāline kılmış ruḳūm-ı ḥüsn
'Ayn-ı kemāle ḥırz ola tā ol ḥaṭṭ-ı siyāh
3. Dāğum taşavvur itmede mihr itdi iḳtibās
Pāyin āh-ı şu'le-feşāndan meger ki māh
4. İder mi şekve bir gül-i ra'nā hezārdan
Ma'zūr dut ki eyledi dil niçe biñ günāh
5. Dutar raḥīḳ-i cevher-i cāmın el üstünde
Deryā-yı faẓl-ı 'urfet 'İlmi iden şināh

-131-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Sırr-ı 'aşḳ-ı yārdan eşyā ki hest olmuş yine
La'li yādıyla şabā gülşende mest olmuş yine
2. Fāş idermiş rāzını mestāne durmaz 'andelīb
Gonçeler pür tāb olup ḥançer be-dest olmuş yine
3. Nev-remīde ḥaṭṭıdur var ise bāğ-ı ḥüsnde
Sebzeler şāh-ı güle cāy-ı nişest olmuş yine
4. Mevsim-i güldür dilā mā nuzur ilā āşarı gör
Her taraf zībā mişāl-i bāğ-ı heşt olmuş yine
5. Dil qarār etmiş şeb-i zülfinde bī-tāb ü tüvān
Mest-i cām-ı bāde-i rüz-ı elest olmuş yine
6. Çāk çāk-ı sīnemi seyr eyle ey seylāb-ı dil
Miḥnet-ābād içre bir rengīn-i deşt olmuş yine

7. Gül hezāra almadı geri rakīb hār-ı gūlde
Hār hār-ı hicr ile hār u peleşť olmış yine
8. Hālūmi bād-ı nesīm āzürde kılmış ruqların
Zūlf-i yāre kākūl-i hātır-şikest olmış yine
9. Āsumān-pervāz iken ‘ İlmi hümā-yı kākūlü
Sāye şalmış luţfile hāk üzre pest olmış yine

-132-

fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilātūn fā’ilūn

1. Çārūm-i āremle avr-ı çārem oldu cāy-gāh
Sūsen ‘ İsåya resen-i Manşūra oldu sedd-i rāh
2. Mūlk-i tecrīd ol şeh-i bā-nişinūndür ki ol
Lūcce-i el-faqr u faqrı aşırına itdi şināh
3. Bu dil-i zāra güzār etmiş meger ol şāh-ı hūsn
Ol sebebden gör nice hāk oldu her dem secde-gāh
4. Hāk-i rāhıdur anuñ by zerre-i gerd-i vücūd
Oldı iksīr-i Hudā anuñla buldı ‘ izz ü cāh
5. ‘ İlmi rahmetdür vücūd-ı pāki şād ol ‘ āleme
Virmesün āfāı gara aqlama seyl-i günāh

-133-

fe’ilātūn fe’ilātūn fe’ilātūn fe’ilūn

1. Hāyl-i dil-rīş geer silsile-i piçāna
Douna bunca dil-i zāra revā mı şāne
2. Dilleri dāğ ile āvāre vū mecrūh kıllur
Degmesin şāne meded zūlf-i ‘ abīr-efşāna
3. Ğam-ı cānāne ile cānı ferāmūş idelūm
Kūy-ı dil-dārı oyup düşmeyelūm yābāna
4. Niçūn ilmez geesin sīneden ey nāvek-i yār
Āşinā hāylıne düşmez revīş-i bī-gāne

5. Ğonçe-i bāğ kamu çāk-i giribān itmiş
Yār-i gülzāra meger itdi nazar-ı mestāne

6. Ğālemdede dīde ider cūy-ı sirişkini revān
Cevrdür lāyık olan lāzıme pes insāna

7. Ṭama'-ı ḥam ile Ferhād ü Kays sevdāda
Kimisi bü'l-ḥevesüñ ḥām u kimi dīvāne

8. Semt-i şādī güzer eylerdi ola 'ālemdede
Olmasa 'İlmi eger keşret ile ğam-ḥāne

-134-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. İrdi bir dem geldi gül taraf-ı ḥıyābān seyrine
Güş idüp zāri hezārı güldi efgān seyrine

2. Lāle midür bāğda ḥünābe-riz oldı hezār
Gülsitāne geldiler ezhār-ı bārān seyrine

3. Ğonçeler mi şu'le-efşān oldı dūd-ı āh-ı dil
Şāhid-i gül nāz ile gelsün çerāğān seyrine

4. Miḥnet u endüh 'uşşākı düger-gün itmede
'Iyş u şādī gelseler olmaz mı yārān seyrine

5. Gülleri güleşende pür-tāb itdi bang-ı ğulgulu
Geldi güyā bülbül-i şūrīde cānān seyrine

6. Ḥārḥār-ı ḥār ile ḥārişde olmaz mı hezār
Hāk-i pāy-i yār için düşdükde dāmān seyrine

7. Geldi ğonçe bāğa zerrīn-i lebāleb cāmile
Muntazır olmışdı nergis tarz-i şāhān seyrine

8. Her nihāl-i bāğ itmekde temāyül nāz ile
Çün şabā gülzāra gelmiş şive-kārān seyrine

9. Semt-i gülzāra güzār eylerse ol gül-ruḥ revā
Gelseler üftādeler serv-i ḥırāmān seyrine

- 10.Rūy-ı pākūñden küşād it ey gül-i ter sünbülün
Dil şeb-i yeldāda irsün mäh-ı tábān seyrine
- 11.Çāk-ı sīne dāğ-ı dil āhile oldı āşikār
Gülsitānda serv ile gül verd-i ħandān seyrine
- 12.Zülfin ol gül çehrenüñ ‘İlmī şabā taħrīkde
Gelmeyen gider bu gün ħurşid-i raħşān seyrine

-135-

mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün

- 1.Açılsa çeşm-i bahtım ħābdan rüz-ı sa’id olsa
Nigāh-ı ğamze-i dildār ile bir demde ‘iyd olsa
- 2.Niderler mihr-i cānı rüz-ı nev-rūzı
Bu ne kerem ki derdin tāzeler dāğ-ı cedid olsa
- 3.Dirāz olsa şeb-i vuşlat gibi bu hāk üzre
Karār etmez egerçi müddeti ahd-i medid olsa
- 4.Egerçi mihr-i ‘ālem-sūzdur ħurşid-i raħşānı
Olurdu şu‘ le-sūzı mihr-i dil bir dem bedid olsa
- 5.Olur mihr-i derūnı cevri yāruñ bī-şikib olma
Hemān ‘uşşāka ‘İlmī ‘ahd ü peymānı sedid olsa

-136-

mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün

- 1.Nigāh-ı nāzile yār ki dil-küşadı yetmez mi
Ne lāzım ‘āşık-ı zāra dil-i nā-şadı yetmez mi
- 2.Sezā aġyārdan yāre ħırāşın dil nihāl etse
Revā mıdur şikāyet bülbüle feryadı yetmez mi
- 3.Anunçün ‘andelībiñ zārına pervāne ğuş urmaz
Dil-i sūzān-āsā variken üstadı yetmez mi
- 4.Dilermiş ğamzesi bir ħastā bünyād ümmidi
Gönül ma‘ muresin neyler ħarāb-ābādı yetmez mi

5. Ne vech var dem-â-dem şu' le-efşân olmadan dîde
Dil-i sūzâna yâr hasretüñ iķadı yetmez mi
6. Ne var dūr olsa ger seng-i hevâdisden dil-i ' âşık
Şikeste albe aġyâruñ dil-i fûlâdı yetmez mi
7. Şarılmışdur ser-i ġisûma dirmiş bendesini yâr
Yolunda ġâk olan 'uşşâa bu isnâdı yetmez mi
8. Ne ġâcetdür siġâm-ı ġamzesi tâb-ı zülfinden
Gönül mülkini târâa belâ ecnâdı yetmez mi
9. Dilâ Mecnün şıfat ' anânuñ âsâsın üstivâr
Gider sevdâ-yı ġamı raġne-i Ferġâdı yetmez mi
10. Terâneñ ġüş olunsun besdür ey dil bâġ-ı ' âlemde
Bu ġülşende hezâruñ siġrini inşâdı yetmez mi
11. Per-i maķşûda ' İlmi ' aybdur dil olsa ġimmet-cû
Derûnuñda ġayâl-ı add-i serv-i âzâdı yetmez mi

-137-

fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

1. Ey şabâ zülf-i yâri ġördüñ mi
ġâba varmış o yâri ġördüñ mi
2. ġâl-i dilden su'âl ider ġamzeñ
Sünbülünde karârı ġördüñ mi
3. Dâmen-i nâzı ektüñ ey ġül-i ter
Ne eker dil o zârı ġördüñ mi
4. Nice ġâriřte olmasun bûlbûl
Dâmen-i ġülde o ġârı ġördüñ mi
5. ġülşene bûyuñ nişâr itmiş
Netdi bu rûzġârı ġördüñ mi
6. Dem-be-dem nâleler ider ' İlmi
' Andelîbâ hezârı ġördüñ mi

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1.Eyā şabā-yı hümā .....encümünü
Gel etme böyle perişān o zülf-i pür-şikeni
- 2.O gönçe-fem leb-i şirīn hayāli nisbetine
Ne itdi hār-ı belā gör çemende gül dikeni
- 3.Tebārekallah o veche bu vech-i aḥsenle
Getürdü gülşen-i ḥüsne o serv-i gül-bedeni
- 4.Ne sır olur aña ihyā ider görünmez iken
Sorulunca bilinmez bu nükte-i deheni
- 5.Yazık değil mi pāmāl ola ser-i zülfün
.....
6. İreydi ..... 'İlmī .....
Göreydi ḥüsn-edāda taḥammül ḥaseni

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1.Yārdur ḥüsn ü bahā lücce-i dürr-i 'adeni
Mevcedür cism-i latīfnde anun pireheni
- 2.Nefs-i pāki eger olmazsa ihyāda Mesīh
'Acze varırdı taşavvurda o yārūñ deheni
- 3.Ḥūbdur şafḥa-i 'izzine sūtūr-i ḥaṭṭı
Āl üzre yaraşur olsa libās-ı çemeni
- 4.Zülf-i pür-tāba süveydā ruḥuña can meftün
Kimse 'aşq āteşine düşmesün ey vāy beni
- 5.Gördü 'āyine-i sineñde yüzün nūra irüp
'İlmi itsün şanma yāsemeni yā semeni

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bir gül-i sîrâb kanı tâb-ı ruhsâruñ gibi
Gonçe-i ter kandadur la'1-i şeker-bâruñ gibi
2. Bitmemişdür bir nihâl-i serv-i sîm endâmına
Nâzdan bir mîve-i nev-bâde güftâruñ gibi
3. Dâne-i hâl-i siyâhıñ mürğ-i dil şayd itmede
Rûz u şeb âl üzredür zülf-i siyâh-kâruñ gibi
4. Sâğar-ı gamdan demâdem gülşen içre şu'le-nüş
Vâr mıdur ey gonçe bu dil haste-i zâruñ gibi
5. Dutmasun dâmânını dirdüm raķib dil-hırâş
Bilmedüm ma'zûr dut ey gül meger hâruñ gibi
6. Ğayr şî'rin neylesün 'İlmi me'ârif-dân olan
Bir mü'eşşir sûz mı var 'âlemde eş'âruñ gibi

mef'ûlü fā'ilâtü mef'âilü fâilün

1. Zeyn eyledi bahâr yine dehr bâğını
Gülşende buldı bülbül-i şeydâ sürâğını
2. Zâr-ı hezâra açmaz iken gûşını şabâ
Gülzâra geldi gonçenüñ açdı kulağını
3. Açmış meger sîne-i sîmînini semen
Berfin eritdi tâbiş-i dil bağrı yağını
4. Ter düşdi jâleden ruħ-ı âli meger gülüñ
İrdi nesîm luţfile sildi yanağını
5. Nergis kenâr-ı cûda ider gonçeye nigâh
Söyler şabâya biline hevâdan ferâğını
6. Ruhsârı üzre hâlîni gördü gibi meger
Gösterdi lâle derûnında yağını

7. K ul k ul ki dir hez ara Őur h  bah rda
Eylere nev  ge urmeye t  g n e  ağını

8. Ol t r-i g mze yine h r m itdi n z ile
G rs n cih nda her kişi başı yar ğını

9. Mest olmasın mı b d-ı Őab  g lŐene d Ő p
B dile kıldı g n e leb leb k bağını

10. G lz ra gel ki yine hez aruŐ k d mine
Her g Őesinde yakdı mihirden  er ğını

11. ‘İlm  kimesne g rmez iken c m-ı nergisi
Elde m d m ‘arz ider oldu ay ğını

-142-

f ’il t n f ’il t n f ’il t n f ’il n

1. G r dil  ol  teŐ-i ruŐsare-yi c n neyi
Kend s n yakdı  o yaksun derd ile bir d neyi

2.  ünkü ‘aŐkındur iden g mgeŐte b ny d-ı dili
Yine vir n eyleyen ta‘mir ider ol h neyi

3. Z lf Ői taħrik id p diller perifŐan eyleme
Yine tertib idecek sensin o m Őđin l neyi

4. K h-ı dil-c m-ı rev kı dide-i p r-h n iken
G r Őeh  b d-ı bel dan n’oldı bu k Őaneyi

5. Lebleri sırrına ‘İlm  nice hayr n olmasın
Eyledi keyfiyyeti mest ne her ferz neyi

-143-

mef ’il n fe’il t n mef il n fe’il n

1. İder teg f l ile iltifat-ı pinh n 
Vir r bu m rde-dile g mze zevk-i r h n 

2. Hez r bendeleri bend olur ser-i z lfe
Sez  vir rlerise bir nig ha bin c n 

- 3.O mest-i nāza ki zülfi ayak dolar tırmaz
Muḳayyed olmaz aña yine ol keremkānı
- 4.O ‘ işve ile tekellüm o nāz ile reftār
O ‘ işve ile tebessüm o cezbe-i ānı
- 5.İder cihānı musahḫar olur aña meftūn
Perīye meyl ider ‘ İlmi derūn-ı insānı

-144-

mefā’īlün mefā’īlün mefā’’īlün mefā’īlün

- 1.Göñül yād-ı ruḫuñ ile çekdi bir āh-ı ciger-sūzı
‘ Aceb mi āteş olsa āfitāb-ı ‘ ālemüñ rūzı
- 2.Çerāgān eyleridi şine-i mecrūḫ bir demde
Eger kim çāke şalsa bir nigāh-ı nāz-ı dil-dūzı
- 3.Dem-ā-dem mest olup gül gibi görsek cām-ı şahbāyı
Cihāna şu’le-efşān olsa tāb-ı ‘ ālem-efrūzı
- 4.Süzülmiş çeşm-i mesti ḫāb-ı nāz içre ider sıḫri
Ne sırdur dil-rübānuñ ḡamze-i āşüb-ı āmūzı
- 5.Dirāz olmuşdı zūlmet leyle-i firḫat gibi ‘ İlmi
Açıldı güldi ‘ ālem zāhir oldı rüz-ı nev-rūzı

-145-

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1.Didemi giryān iderse n’ola āhum ḡāfili
‘ Ālemi seylāb ider lā-būd hevā-yı kāküli
- 2.Bülbül-i şūrīde niçün mest ü sarhoş olmasun
Bir leb-ā-leb cāmdur destüñde her şāḫuñ güli
- 3.Cāy itmiş serv-i bāḡın başı üstünde hevā
İtdürür reftārı āḫir arzū-yı kāküli
- 4.La’l-i yādıyla dili esrārı durmaz söyledür
Dem-be-dem bezm içre ḡuş it gör sürāḫı ḫulḫuli

- 5.Zîr-i gîsûsında yâruñ habbe âlusa meydür
Böyle müşgîn mi olurmuş semt-i Çînüñ fülfuli
- 6.Meclîs-i gamda hayâl-i leb yeter la'1-i müzâb
Hûn-ı dildür lâle-âsâ bâğda 'işret-i müli
- 7.Çekdi âhım 'âlem-i 'ulve vücûdum zerresin
Hamdülillah hûb-refâr oldı tab'um düldüli
- 8.Âh ile süzân olan eflâke eylerse şu'ud
'İlmi himmet kuhlidür 'âleme nâr-ı gam güli

-145-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

- 1.Felek dili kim yâd-ı belâ baħrine şaldı
Biñ mihnet ile şarşar-ı gam taşlara çaldı
- 2.Taqsım olıcağ herkese bir güne menâfi'
Şad-pâre gönül derd ü elem saña mı kaldı
- 3.Cây oldı meger çâh-ı zeķan kâma dili gör
Bir cevher-i nâ-yâb için lücceye taldı
- 4.Reftâre gelüp nâz ile ol serv-i revânum
Hayfâ ki kenâr itmek için şabrumı aldı
- 5.Ferbih olurum şandı yiyüp bulduğun ağyâr
Dergehden o seg sürüleli hayli ħar aldı
- 6.Şâħa-i şahniñ neyleyeyim siħrûme nisbet
Demsâz-ı neyem diyü kaval gibi kavaldı
- 7.'Âhımla şadâ virmededür 'âlem-i kühsâr
Çekmekda gamı 'İlmi cihân şimdi tıraldı

-146-

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ülün

- 1.Tâ ruħ-ı dil-dâr ile dil odlara yandı
Yâd-ı leb-i mey-günü ile kıane boyandı

2.Bulunmadı bārīk-i miyānında eṣer hiç
Yok yire gönül kākülile bunca tolandı

3.Ey kân-ı kerem dāgile yer itdi yürekde
Senüñ sitemüñ sinede çünkim yulandı

4.Dil-cū-şıfat ol serv-i revān pāyine düşdi
İrince dili miḥnet ile ḥāke bulandı

5.Şīrīn suhanın gūş idicek gonçe şabādan
Şebnem mi dāmānunda dilā ağız şulandı

6.Nuṭṭ eyleyicek nāz ile ol lebleri şīrīn
Dil-teşneleri ‘İlmi ḥayāt ābına kandı

-147-

mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün

1.İşitmez ol gül-i ter nālemi zār oldıgum kaldı
Belā-yı ḥār ile gülşende bi-zār oldıgum kaldı

2.Ne ḥāşıl yārsuz gülşende olsa serde nezzāre
Açılmaz dil-i esīr seyr-i gülzār oldıgum kaldı

3.Vefā ümiddin itsem kimseden hergiz cefā çekdüm
Dilā dār-ı belāda derd ile yār oldıgum kaldı

4.Derūnum derdini ‘ arz idemem dildāra bir demde
Dirīgā cāy-ı ḥayretde dil-efgār oldıgum kaldı

5.Ser-i zülfiyle dil pā-māl olup yüz bulmadı āḥir
O tār-ı bi-rehālarda giriftār oldıgum kaldı

6.Dilā Mecnūn-şıfat hāmūn-ı bāzār-ı muḥabbetde
Metā‘ -ı vaşl-ı cānāna ḥarīdār oldıgum kaldı

7.Ne mümkin dest-resi berg-i murāda ‘İlmi ‘ālemde
Bu vādī-i belāda bi-kes u ḥār oldıgum kaldı

mef'ülü mefâilün mef'ülü mefâ'ilün

1. Kuhl eylerimiş dide-i hâk-i reh-i cānānı
Reşk ile dilin her dem alur mı ola ānı
2. İtdi lebi yādından dil yine hevā-yı nev
Gülşende revā gonçe āk itse girībānı
3. Fażl ehl 'ibārātın lengāk-ı peleşt itmez
Sihr ile leāfetinden cezb itmededür cānı
4. Māh-ı neve nezzāre olur mı cemālūñden
Nīm ehri temāşā 'āşık bula mı kāmı
5. Ol merd tegin ey dil zem gibi devri olma
Olduñsa şinās ehli nesnās ile insānı
6. Erbāb-ı fetħ 'İlmi gūş eylese feyzūñden
Kesr ehli ne bilsünler nīsānla neyistānı

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Göñlümūñ ruhsāre-i pür-tābdur eglencesi
Bülbül-i bāğın gül-i sīrābdur eglencesi
2. Halka-i zülfine bend olmuş dil-i divānemüz
Mürğ-i dāmuñ neylesün ullābdur eglencesi
3. La'1-i yāre ehl-i dil her dem ider nezzāre kim
Hırde-bīnūñ gevher-i nāyābdur eglencesi
4. Seyr-i bāğı neylesün aıtında dil ārām ider
Ehl-i derdin sebze-i şādābdur eglencesi
5. Tār-ı kākül gönlümi şādān ider hem-vāre kim
'İlmi ehl-i himmetūñ erbābdur eglencesi

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Hük-m-i Sikender ile mülk-i Süleymānī anı
Kime aldı bu cihān or mı bu hāl üzre seni
2. Gelse nāz ile gülistāna fūrüzende-i ter
Zerd ü zār itmededür za' fla berg-i semeni
3. Cām-ı leb-rīz ile destinde gelirken gülben
' Āıbet bāde virür gönçe-i gül-pīreheni
4. Bāga mirrī-şıfat destine miyānıñda eger
Gelse bed-hāl ider süsen-i berg-i çemeni
5. Āsumān lāne iken adrümüzi pes idüp
Bizi ahr ile helā itdi bu dünyā-yı denī
6. ' İlmi bu derdi çeken cānı ferāmüş eyler
Be yūri adın añup bir daı bunda geleni

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün

1. Müjesi o hān-ı hüsnuñ dil-i cānı aret itdi
Yine gör arāb-ı ' aşı nigehe selāmet itdi
2. Güzer eyleyüp şabā ol güle sünbülün ider bāz
Nefesi ziyāde olsun ne ' aceb kerāmet itdi
3. Göre amzenüñ fitili nice olmasun bu dil kim
Dem-i vaşla ebrüvānuñikisi şehādet itdi
4. Hedef oldu amzesine dem-i dā-ı dilde sīne
Bu derün-ı müstemende sitemi ol āfet itdi
5. Bir zemīne dil düşer mi ola çün zebān-ı tāze
uru-ı fūnūn-ı şı' re şu' arā işāret itdi
6. Ru-ı şavına yunarken o gülüñ ki bülbül oldum
Dil-i zārı böyle güyā am-ı derd ü asret itdi

- 7.Şeb-i zülfinüñ hevâsı ola çünki dil qarârı
Sihri bedîd olunca dem-i ‘ıyş u ‘ışret itdi
- 8.Ola çünki setrile dil ğam-ı ‘aşk ile iderdüm
Yine mâlik oldı dîde nazârın bişâ‘ et itdi
- 9.Ola çün ğazâl-ı vahşî ne ‘aceb çeşm-i mesti
Nice şîr-i ğamze ile yine böyle ülfet itdi
- 10.Dem-i ‘aşkına düşelden dil olur ğamıyla hurrem
Aña korqarum ki ‘İlmi saña cevri ‘âdet itdi

-152-

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1.Bülbül-i maqdem-i gül gerçi ki ğandân itdi
‘Âkıbet ğâr-ı belâdur dile nâlân itdi
- 2.Âşikâr itdi yine sînede dil dâğların
Sâha-i ğamda ‘aceb böyle çerâğân itdi
- 3.Kebk-i kühsâra şî‘âr oldı ğırâm u ğande
Ol ki gülzâra güzâr eyledi efgân itdi
- 4.Söylemez gonçe ğırâşide ider bülbülü ğâr
Şâh-ı gül anı meger var ise tarğân itdi
- 5.Câm-ı zerrini şikest eyledi nergis âğir
Bâğdan bād-ı belâ ânı girizân itdi
- 6.Tâb virür ise n’ola lâleye dâğ urdı felek
İtdi ğam-ğîn-i dilin kimi ki ferğân itdi
- 7.Eyledi ğariş-i endüh hezârı bî-zâr
Yâsemen anı görüp çâk-i giribân itdi
- 8.Büyümü gerçi şabâ kâkül-i yârûñ getürür
Neyleyelüm ğâtırımı ‘İlmi perişân itdi

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1.Var mı bir luṭf kim 'uṣṣāka cānān itmedi
Geçdi mi bir dem dilin mihr ile tābān itmedi
- 2.Bir dem olmaz ğamze-i dil-dūzı can-baḥş olmaya
Dil mi vardur la'l-i esrārıyla ḥayrān itmedi
- 3.Pġy-māl olsa ser-i kūyında 'uṣṣākı revā
Dem mi geçdi zülfini ḥāk üzre rızān itmedi
- 4.Ḥāk ol kūyında yārūñ bula ḫadriñ i' tibār
Bir gedā mı ḫaldı mülk-i fakra sulṭān itmedi
- 5.Tāb yoḫdur bü'l-heves ḥaylında bu ḥāste 'āṣıḫa
Ḳanı sı cānāndur görüp derdine dermān itmedi
- 6.Bu fuzūluñ yoḫdur isti' dādı yoḫsa ğamzesi
Dem mi vardur ḫanda iḫyā ile iḫsān itmedi
- 7.Şabrı yoḫdur merdüm-i 'ālemde bulsa rūzgār
Var mıdur bir ğonçe āḫir derd-i ḫandān itmedi
- 8.Der-hem olma ṭurre-i pīçān-āsā dil-rübā
Ḳansı müşkildür ki tedric ile āsān itmedi
- 9.Müdde'i ḫavline ğuṣ itmezse 'ayb olmaz ḫiç
Var mıdur bir hāl ehli kim 'aşḫını iz' ān itmedi
- 10.'İlmi cevri çekse olmaz yārdan āzürde-dil
Bir cefāsın gördi mi herġiz ki pāyān itmedi

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1.Seyr-i bāġ it dilā bahār oldu
Yine gül bülbüline yār oldu
- 2.Şāḫ-ı gül bāġa geldi cilve-künān
Taḫt-ı ğülşende ber-ḫarār oldu

3 Raḥmet-i...oldun dehre bedīd
Rāz-ı diline āşikār oldı

4.Āsumān-ı lā-mekān mıdur
Semt-i gülzāre der-kenār oldı

5.Vaqt-endūḥ dil-ḥırāş oldı
Rūz u şeb şādi nizār oldı

6.Ķapladı evrāk-ı ḥār revīşde
Ḥayl-i aġyār ḥāk ü zār oldı

7.Seyl-i kūyiña revān olup deşte
Saḥn-ı gülşen dem-i güzār oldı

8.İlmi bād-ı şabā gülistāna
Kām-baḥş olmaġa medār oldı

Ġazel-i Raḥmī Tahmis-i ‘İlmi

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 .Zār-ı sevdāsıyla yārüñ zülf-i tāb-afzā yatur
Sīne-i sīm üzre güyā ‘anber-i sārā yatur
Ḥāb-ı rāḥat görmemiş çün dīde-i bīnā yatur
Za‘fdan künc-i ‘ināda kim dil-i şeydā yatur
Ger ecel gelse görünmez şöyle nā-peydā yatur

2.Mevce-i nūr-ı cebinüñ ey şāh-ı ferḥunde-zāt
Güiyā olmuş nişān lücce-i ‘ayn-ı ḥayāt
Rīze-i eşküm ki olmuşdur muḥīṭ-i rāsiyāt
Cūşa gelse kim ḥabābıdur rusüm-i kâināt
‘Aşḳdur nāmı fezā-yı dilde bir deryā yatur

3.‘Ayn-ı ḥikmet-bāz kıl dirseñ görem ma‘nī yüzün
Merd-i meydān ol yürü gūş it dilā dānā sözün
‘Āḳil oldur kim geçürmez hiç ġafletle özün
Dār-ı fenā deştin temāşā kıl açup ‘ibret gözün
Niçe İskender türāb olmuş niçe Dārā yatur

4. Kays-ı nâ-kâmı görenler dîde-i rîzan ile
Şu'le-âsâ geşt iderken hasret-i cânân ile
'Âlem-i hayretde dâ'ir hâriş-i hicrân ile
Pâyınıñ hâruñ çıkarmış sūzen-i müjgân ile
Deşde Mecnūn göricek nâka-i Leylâ yatur

5. Ehl-i dil hırs itmez 'İlmi 'âlemūñ sāmânına
Nağşıdur ehl-i kemâlūñ 'arz-ı hâcet şānā
Cāh için hergiz niyāz etmez cihān sultānına
Şāh-ı 'âlem geçse çekmez pâyını dāmânına
Künc-i istignāda Raḥmî şöyle bî-pervā yatur

Terci' -i Bend

fā'ilātün mefā'ilün fa'lün

I. 1. Rāḥmet āsarı āşikār oldı

Güller açıldı nev-bahār oldı

2. Çāk-i hasret olup bir demindi

Sāhā-yı sine şāḥsār oldı

3. Şubḥ-dem 'andelīb nağme-künān

Nāleye şāh-ı gül medār oldı

4. Geldi bir şabā-yı zāriden

Her kere tārı tārümār oldı

5. Güldi rüy-ı nihāl-i nāzende

Her taraf nāle-i hezār oldı

6. Tāb-ı 'aşkıyla şu'le-nāk olalum

Gül gibi biz de sine-çāk olalum

II. 7. Dāğ-ı deyr yine oldı yine ziyād

K'oldı her şükūfe sine-küşād

8. Oldı kālā-yı bülbüli rayic

Zuḥref-i zāğ şimdi buldı kesād

9. Fazl-ı hayret füzūd cehl-i cu'al

Bülbül-i bāğ 'urfet dem-i şād

10. Hâr-ı ağıyar dil-hırâşide
Bülbül-i zâr buldı berg-ı murâd

11. Fevt ider mi cihânda gafletle
Böyle pâkîze-vaqt-i ehl-i reşâd

12. Tâb-ı ‘aşkıyla şu‘ le-nâk olalum
Gül gibi biz de sine-çâk olalum

III.13. Yine bād-ı şabâ nüvîd-i bahâr
Luţf ile itdi gülsitâne güzâr

14. Gitdi zülf-i dırâz-ı şeb ü rûz
Oldı tâbân gösterüp ruhsâr

15. Oldı güyâ ki sünbül-i gonçe
İ‘tidâle qarîb leyl ü nehâr

16. Oldı âfetân üzre bahs-i funûn
Bülbül itdi kemâlini ezhâr

17. Oldı keşşâf şâh-ı gül üzre
Âyet-i ‘aşk-ı pâki ya’nî hezâr

18. Tâb-ı ‘aşkıyla şu‘ le-nâk olalum
Gül gibi biz de sine-çâk olalum

IV. 19. Oldı kühsâr u deşt bâğ-ı İrem
Şâh destinde gonçe câm ile cem

20. Çemenî atlasını şâh-ı güle
İtdi gülzâr tuhf-e-i maqdem

21. Kûhdan deşte oldı seyl-i revân
İtdi ser-sebz çehresin hurrem

22. Yine bād-ı şabâ gül-i ra‘nâ
Eyledi ‘andelîbe luţf kerem

23. ‘İşret itmekde gülşen içre hezâr
Câm-ı lebrîz-i gonçeden her dem

24. Tâb-ı ‘aşkıyla şu‘ le-nâk olalum
Gül gibi biz de sine-çâk olalum

- V. 25. 'Āşikār oldu rāz-ı nihān
Oldı her çehre 'aşk ile tībān
26. Çekdi sermāya deşnesini çemen
'Ālem-i kevne geldi tīb-ı tīvān
27. Bāğda cilve itdi zanbağ u gül
Dehre zībende oldu pīr ü cīvān
28. Ĥayl-i ezhār idüp çerāğānı
Rūz ü şeb 'işret üzre oldu cihān
29. Her nihāl oldu 'İlmi velhāşıl
Tīb-ı mihr ile reşk-i bāğ-ı cinān
30. Tīb-ı 'aşkıyla şu' le-nāk olalum
Gül gibi biz de sine-çāk olalum

Terkīb-i Bend

fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- I. 1. Dil-rübā geldin kenāra daği
Düşdüm üftāde bir diyāre daği
2. Göricek serv-i yār idüp kıddin
Şabra tākāt mi var karāra daği
3. Gālibā çok görüldi şöhet-i gül
'Ākıbet kalmadı hezāra daği
4. Bülbüle gerçi kalamadı gönçe
Hele kalmaz cihānda hāra daği
5. Olmaya mihre çünki nazzāre
Seyr-i dīdāra yana çāre daği
6. Hicr-i yār ile sine-süzānum
Kāküli gibi dil-i perişānum
- II. 7. Olmadı çide gönçe-i maksūd
Tīb-ı dil olmasun mı şu' le-fuzūd

8.Dāğ-ı mihr ile oldum âteş-bâr
Oldı tāk-i sipihr dūd-i kebūd

9.‘ Aqlumı tārümār itdi lebi
Tār-ı âşüb sünbül-i bihbūd

10.Teng-i dil olmasun mu gonçe-i dil
Dehen-i yâr olmadı meşhūd

11.Der-hem itmiş külâle-i yâri
Âh-ı bahtumdan oldum hoşnūd

12.Hâr-ı hasretle derd-nâk oldum
Gül gibi bende sine-çâk oldum

III. 13.Bâğda olmayınca serv-i revân
Tâb ile dil olur mı seyr-i kemân

14.Olmasa gülşen içre gonçe-i gül
Güle şādī virür mi bād-ı hazân

15.İtse ihyâ şabâ gülistânı
Güller açılrsa olsa reşk-i cihân

16.Der-kenâr olmayınca berg-i murâd
Gülşene eylemem nezâre çünân

17.Âb-ı nâb üzre ‘aks-i gül düşmiş
Oldı gülşende mâcerâ-çendân

18.Çarh elinden müşevveşü’l-hâlüm
Kalmadı nuţka kudretüm lâlüm

IV. 19.Bülbül-i kıdsidümm hümâ-pervâz
Hâke oldum nihâde bî-pervâz

20.Âşiyânımdan ideli güzâr
Hem-nişîn oldı bana süz u güdâz

21.Şimdi keyfiyyetim ‘ayân oldı
Olmış idüm egerçi maḥzen-i râz

22.Gerçi ‘anķâ-yı âsumân-seyrüm
Lîk kadrüm tenezzül eyledi bâz

23.Olmuş iken felek-mesir-i hüma
Kıymetüm takın eyledi pest az

24.Derd-i devriye bulmadım derman
'Arz-ı didar ide meger canan

V. 25.Gam-ı bi-gane cana kar itdi
Asina derdi bi-karar itdi

26.Bag-ı 'alemde haris-i agyar
Dilumi zar ile hezar itdi

27.Reng-i ruhsari dide-i terden
Halka esrarum asikar itdi

28.Dem-be-dem bad-ı mihmet-i agyar
Peykerum bergini nizar itdi

29.Geçmedi bir demum tedarik ile
'ilmi fırsat demi guzar itdi

30.Yarsız berg ü bari neyleyeyin
Gonçesiz lale-zari neyleyeyin

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

1.Sadr-ı bezmi üdebâ dide-i fahl-ı urefâ
Eyledi reşg-i cinan külbe-i ahzanumuza

2.Habbezâ maqdem-i pakize -i izzet sunmuş
K'itdi gencur-ı keramet dil-i viranumuza

3.Barekallah zihî yar-ı refakat hal et
K'ide esrar-ı muhabbet dem-i süzanumuza

4.Levhasallah-ı himem çarh-ı kevâkib-ı endüh
İtdi misfat-ı mihr hatir-ı hayranumuza

5.Ne hümeyyâ-yı müheyyâ ol kim ravdu ki
İde mir'at-ı şafâ dide-i giryanumuza

6.Yâ ne şahbâ dem ola 'ilmi pür-neşve idüp
İtdi küyunda yine mürğ-i hoş-elhanumuza

Kıt' a

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1.

Mağdem-i şāh-ı güle seylāb-ı hengām-ı bahār
Yüz sürüp bu beyt ile gūyā ki eyler i' tizār
Sūziş-i hicrūñle sergerdān idi ūftāde dil
Ḥamdülillah irmege pāyine buldum iktidār

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

2.

Serverā ref' eyledüñ diyü hazīz-i ḥākdan
Bāğda durmaz tutar dāmān-ı servi yāsemen
Sāye salduñ bū-yı luṭfuñla bu ḥāk üzre diyü
Pāyine düşmiş nihāl-i gonçeniñ berg-i çemen

Fā'ilātün mefā'ilün fā'ilün

1.Seyr-i dīdār-ı yāre muntazırız

‘Andelībiz bahāra muntazırız

2.Zāhidā dīde-düz-ı cennet isek

Biz de ol gülzāra muntazırız

3.Gelse gülzāra ol nihāl-i nāz

Ḥaylden berg ü bāra muntazırız

4.Bāğda cilve etse o gül-i ter

Mağdemüne nişāra muntazırız

5.Nāle döndi vücūdumuz ğamdan

Nāleye iktidāra muntazırız

6.Mürde iḥyā iderdüm pāki

Nefs-i neşve-bārā muntazırız

7.Varmağa kūy-ı yāre yok yüzümüz

Yine ol kākāra muntazırız

8.Ḥāk-i pāyine rüy-ı mālīde

Eylesek i'tizāra muntazırız

- 9.Semt-i diġkatde ħabbezā İremi
Cism-i zār-ı nizāra muntażıruz
- 10.Dİde dűrbĭn-i ‘ibretile
Yārdan i‘tibārā muntażıruz
- 11.Ķadrűműz bilmese e ġam aġyār
Dem-i kāmil- ‘iyāra muntażıruz
- 12.Ravza-i himmet u kemāl içre
Devħa-i ŧāħsāra muntażıruz
- 13.Ķadd-i mevzűnudur nihāl-i ħűsn
Sāyesinde ŧimāra muntażıruz
- 14.Nűŧ olunsa virűr ħayāt-ı ebed
Bir mey-i ħoŧ-gűvāra muntażıruz
- 15.Kűe-i ġamda beklerűz yāri
Ĥareminde civāra muntażıruz
- 16.Ĥa‘n-ı aġyār ile ġarĭb olduk
Derdile kār-zāra muntażıruz
- 17.Yārdan va‘de-i viŧāl olsa
Cān ile intizāra muntażıruz
- 18.Neyler āħir bu avġ-ı gerdűnı
Āħ-ı encűm-ŧirāre muntażıruz
- 19.Sākin-i vādi-i ġam-ābāduz
Dem dinűr bir diyāra muntażıruz
- 20.İrse hemġām-ı gűl bahār olsa
Dem-i zār-ı hezāra muntażıruz
- 21.Olsa ġabrāda āsumān-āsā
Bāġ-ı minā medāra muntażıruz
- 22.ŧayd-ġāħ-ı cihānda bāl ű peri
Bāz itdűk ŧikāra muntażıruz
- 23.ŧu‘le-zār oldu derdle dilűműz
Muba‘-ı cűy-bāra muntażıruz

- 24.Sūziş-i ‘aşk itdi bî-ser ü pā
Āh-ı zerrin-şî‘āra muntażırız
- 25.Şāl-ı pūş olsaķ āsumān-āsā
Derd-i dilden dişāra muntażırız
- 26.Görmedük kimseden vefā semtin
Gerçi kim yār-ı gāra muntażırız
- 27.Şīme-i sırr-ı pāk-i ‘anķāya
Şevķ ile iştiĥāra muntażırız
- 28.Da‘vā-yı ‘aşk iderse āgyār
Yārdan ihtibāra muntażırız
- 29.Cān u dil cümeline dirīg-i gül
Elde yok ihtiyāra muntażırız
- 30.Dehre ĥünābe kim revān oldı
Bāgda lāle-zāra muntażırız
- 31.Gülşen etrāfi sebze-zār olsa
Çemen-i müşg-bāra muntażırız
- 32.Ola ĥātır-nüvāz ehl-i dile
Dem-be-dem şehriyāra muntażırız
- 33.Esb-i nāz ile eyleye seyrān
Cilve-i şehsüvāra muntażırız
- 34.Ĥāķi iksir ider kerāmetle
Nazar-ı nām-dāra muntażırız
- 35.Vāye-efgen ola bu ĥāk üzre
Sidre-i sāye-dāra muntażırız
- 36.Ĥimmet-i Murtażādan a‘dānun
Serine zū’l-feķāra muntażırız
- 37.Mihre irişdürür mi gerd-i cevr
Āşık-ı zerre-dāra muntażırız

38.Ola mı hem ‘ inān nālemüze
‘ Ālem-i kūhsāra muntazırız

39.Luṭf ile ref‘ ider mi bād-ı şabā
Ḥākden rüzgāra muntazırız

40.‘ İlmi itsek olur şikībāyı
Yārdan çün güzāra muntazırız

Ḳıṭ‘ a

1. *fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fa‘ilün*

Serverā ref‘ eyledüñ diyü ḥaziz-i ḥākdan
Bāğda ṭurmaz ṭūr-ı dāmān ser-i dil-i yāsemem
Sāye şaldıñ büy-ı luṭfuñla bu ḥāk üzre diyü
Pāyine düşmiş nāl-i gonçeniñ berg-i çemen

2.

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fa‘ülün

Ey ‘ aşkı kamu ‘ āleme taḳdīr kılan
Virāne dili ‘ aşk ile ta‘mīr kılan
Ḥübānı şafā levḥine taşvīr kılan
Aşübı belā ehline taḳrīr kılan

3.

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fa‘ül

‘ Aşkuñla açup dīdemi bīnā ideyin
Vaşfuñda dilüm zevḳ ile gū-yā ideyin
Eşvākuñ ile ḳalbümü gūyā ideyin
Sāyeñde anı cān ile pūyā ideyin

4.

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fa‘ül

Hemvāre dilüm ḥüsñüñe ḥayrān olsun
Peyveste muḥabbet güli ḥandān olsun
Ḥātırda hemān ‘ aşkile cānān olsun
Ḳalbüm ḥarem-i sāḥa imān olsun

5.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ül

Dil-i dâg-ı lebi yâr ile nâ-kâm oldı
Zülf-i hevesiyle serencâm oldı
Dimiş idi nigâh idem o ħünî biraz
Ķurbân olayın yolunda aĥşâm oldı

6.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ül

Cân vâdi-i ĥasretde ki süzân oldı
Pür Şeb-i felek Şu' le-fürüzân oldı
Zülf-i o ĥamuñ sâye Şalar iken ĥâke
Âhumla o da böyle girizân oldı

Mef'ülü mefâilün fa'lün

1.Ĥamdülillah diyârimuz içre
Oldı bir büy ile cân ruĥ-efzâ

2.Ĥüb u dil-keş küŐâde pâk-maĥdem
Zevĥ-baĥŐende bâg-ı ĥam-fersâ

3.Bir vücüd-i laĥif ü zât-ı Şerif
Őâĥib-i 'ilm ü fazl u cüdunda

4.Zübde-i pâk-i âl-i ĥayreddin
'Umde-i emel ĥurre-i zetĥâ

5.Zâra ĥâkipâyi gerd-i ĥarem
Vâz-ı râĥ-ı .....

6.Ĥâdim-i ravza-i resül-i emin
Tâ'if-i beyt Rabb-ı 'arz u semâ

7.Şol ĥaĥkıyle eyleyüp himmet
İtdi mesrâ-yı.....

8.Olmış idi maĥall-i nûra ĥâk
Şükr-i Bâri ki oldı Őaĥn-ı Őafî

9.Dür idi gerĥi dîdeden Şimdi
Oldı manzûr-ı ehl-i dürr-i vefâ

10. 'İlmi târiḥ-i pâ-çeş-i güfte
Bârekallah u ḥabbezâ me'vâ

Târiḥ

fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'lün

1. Ḥamd-i bâri ki 'İlmi dīvânı
Buldu na't-ı resûl ile 'ünvân

2. Gül-i ra'nâ mı bu ki rengâreng
Bâğ-ı 'urfet oldı cilve-künân

3. Yâ le'âl-i ma'nîdür anuñ
Ki mebâni-i idr-i cevâhire kân

4. Bir terâneyle kim hezâr nevâ
Nağme-i pâkine olur ḥayrân

5. Dem-i tertîb-i pâk-i ḥatm-ı ḥazen
Aña târiḥ oldı bâğ-ı beyân

1066: (1655)

FARŞA ŐİRLER

-1-

1. Ber-men ki sebūkeŝ ŝode-em hırka-herā mest
Ey ‘iŝret-yān-ı gūŝe-i hum-hāne kodā mest
2. Her ki du-rūz-ı ‘āfiyet-i hūbeŝ hāhed
Ber-haste dilī mihr-i nevā-yı māh-ı temāmest
3. Őftād-ı dilem dāne-i zūlfet ne-dānest
Ān merdūmek-i dīde meger dāne-i dāmest
4. Bā-mūdde‘ī-i huŝk be-gūyed hamest
Der-kuça-i rindān me-nişin dergeh-i cāmest
5. Sa‘ dī Gül-i Őrāz behişt-i ŝegistiŝt
‘İlmī ber-ŝāh-ı gülŝen-i bűlbűl-i rāmest

-2-

1. Keŝűd berg-i haneŝt çerāg-ı ‘ālem-i sūhānet
Ne-műd ŝu‘ le-i műhreŝ Sikender ű Cem sūhānet
2. ‘İlāc-ı dāg-ı dil műbtelā-i ğam-ı yārīŝt
Mesāz-ı ze-merhem ŝādī havāŝ-ı merhem sūhānet
3. Ne-dānem leb-i ŝirīn necze-bāz-ı kűrfet
Beŝi ğonçe-i gűl ŝu‘ le-i kesret ű hem-dem sūhaneŝ
4. Revāset rizā digeŝ aħkerem zűbde-i ter
Ki tāb-ı ŝu‘ le-i ‘aŝkeŝ meger dilem kim sūhaneŝ
5. Ba‘ iŝ-bāz ne-gerded ğam-ı műneffāz-ı dil
Meger ki tābeŝ ‘İlmī sebā dem ű ğam sūhaneŝ

1. Şekûh ez-dil ger konem ez-ṭurre-i ruḥsâr nist
Ez-derûn-1 dânem perişân-1 men ez-gülzar nist
2. ‘Andelîb-i ezhâr-1 nâled ne-bend- gonçe-hâ
Semt-i gülşen ḥurrem-âbâdest şîven-zâr nist
3. Ṭurfe-i bâğ-1 ‘âlem ezhâr ü nâdir vey nerest
Ḥüsn-i gülzâr-1 nihâleş nâz berg ü bâr nist
4. Dil-perişân ‘aql-lâl ü cân-mest sîne-çâk
Veh çe âmed der-miyân-1 ‘âzfân hüşyâr nist
5. Ḥâk-pâyet cevher-i cânem be-minnet mî-dehem
Çün konem hergiz ser-zülf-i tu minnet-dâr nist
6. Hâ-1 kemer-besî be-himmet-i şeyḥ-i ḥufân-1 Yemen
Der ne-der râh-1 tecerrüd ḥırka-i dürz-nâr nist
7. Ârzû-yı dil behil tâ büy-1 üns âmed ziyâr
Ḥğmeş kâmet ne-mî-dânî terâ der-kâr nist
8. Pîr-i mâder pây-1 ḥam mî-dâver semt-i zindegî
Nezû-hâ ma‘zûr bi-yâr-1 semt ü hiç âzâr nist
9. Mî-keşem câm-1 muḥabbet ‘İlmî bered ḡam-1 ḡasûd
Şükr-güyem ‘ayş-1 cennet ... girdâr nist

1. Demî ki lâl şodem der-dilem suḡan bâ-ķist
Be-fırķat âmede-em ger dem-i Kûhen bâ-ķist
2. Hezâr-1 neḡame serâ bezm-i âmeded refet
Meşv-i melûl nevâkeş geh encümen bâ-ķist
3. Berfet kerdem şâd-1 çûdenk mevsim-i gül
Çe ḡam bovķat elem-i reng-i nesrîn bâ-ķist

4. Eşer nemānd bed-her ez-şadākat-i Ferhād
Velī şemātet-i Pervīz ü Pīrezen bā-ķist
5. Egerçi berg- cevānī be-şod bād-ı hevā
Bü-bīn ki vaķt-i herem berg-i yāsemen bā-ķist
6. Cünān ki ‘İlmī nemānd-ı bed-her ğayr hez
Be-zed ehl-i dilān yār-i ħarf-i men bā-ķist

-5-

1. Mecnūn ü reh-i bādiye hem-vār ü diĝer hīç
Hāyem ser-ā-ser şoden esrār u diĝer hīç
2. Zâhid .... ŧulbed-i ħūrī vü ĝilmān
Men ‘āşīķ-ı ħayrān şode dīdār ü diĝer hīç
3. Mehzūr-ı berīn naĝme-keşūdī leb-i ħikmet
Kemān ü yār-ı dil zâr-ı derīn-dār diĝer hīç
4. Gūyed ki dilem ħurfe derīn-i rāh-ı çe bā-neşed
Gūyem ki ĝam-ı yār u ĝam yār u diĝer nist
5. Goftend dilet ‘İlmī çe ħā heş ğüzerānd
Goftem ki hemīn yār ü hemīn diĝer nist

KAYNAKÇA

AÇIK, Nilgün, Divan Edebiyatında Mevlevîlik Etkisi ve Mevlevî Şâirler , Ankara, Basılmamış Doktora Tezi, GÜSBE, Ankara, 2002

Ahmed Vefik Paşa , Lehce-i Osmânî , Haz. Recep Toparlı , Ankara , 2000.

Ali Enver, Semâhâne-i Edeb , İstanbul, 1309.

Bursalı Mehmed Tahir , Osmanlı Müellifleri , C. I, İstanbul , 1333.

DEVELLOĞLU , Ferit , Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat , Ankara , 1997.

Esrar Dede , Tezkire-i Şu'arâ-i Mevleviyye , Haz. İlhan Genç , Ankara , 2000.

İPEKTEN, Haluk-İSEN, Mustafa-TOPARLI, Recep-OKÇU, Naci-KARABEY, Turgut, Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü , Ankara , 1988.

İSEN , Mustafa , " Edebiyat Tarihimizde Bağdat " , Ötelerden Bir Ses , Ankara , 1988.

KALKIŞIM , Muhsin, Şeyh Gâlib Dîvânı , Ankara , 1994.

KURNAZ , Cemal, Hayâlî Bey Dîvânı Tahlîli , İstanbul , 1996.

Mütercim Asım Efendi, Burhân-ı Katı , Haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs , Ankara, 2000.

REDHOUSE , James W. , Türkîsh and English Lexicon , İstanbul , 1890.

Şemseddin Sami , Kâmûs-ı Türkî , İstanbul , 1317.

ŞÜKÜN , Ziya, Gencîne-i Güftâr-Ferheng-i Ziyâ , İstanbul , 1996.

TUĞLACI , Pars , Okyonus-Ansiklopedik Sözlük , İstanbul , 1972.

TUMAN, M. Nail , Tuhfe-i Nâilî , Ankara , 1949.

ABSTRACT

İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi is a 16.c. divan poet. According to the other poets in this century, his poems are in religious and didactic style.

There is not much information about İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi's life and his literary personality. In terms of the materials in the history of literature we tried to add some information about his life and literary personality with the help of his poems.

It has been known that the divan was only one copy. Most of the 16.c. Divans are texts without mark. The mentioned Divan's both copies are without mark. We believed that it would be also useful to the language studies in terms of the word's punctuation. Its Divan is rich in terms of both religious materials and gazel and kaside.

Different types of poems are in İlmi Dede el-Mevlevi el- Bağdadi Divan, however it is possible to find important materials in historical development line in the poems.

We have also corrected some mistakes in the sources about İlmi Dede el- Mevlevi el- Bağdadi. For example; in İstanbul Hand-written Divans Catalogue written copy is mentioned as Divan, but in fact it is el-Nazm fi-İlme'l Akaid.

We contributed to our literature about İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi, his life, his literary personality and a sound text of his Divan.

ÖZET

İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi 16. yy şairidir. Bu dönemin diğer şairlerine nazaran onun şiirleri daha çok dini didaktik tarzdadır.

İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi'nin hayatı hakkında, elimizdeki mevcut kaynaklarda geniş bir bilgi yoktur. Bu çalışmamızda, İlmi Dede'nin hayatı hakkında şiirlerinden hareketle hayatı ve edebi kişiliği hakkında elimizden geldiğince bilgiler vermeye çalıştık.

16. yy'da divanların birçoğu harekesiz metindir. Çalışmamıza konu olan divan da dönemin özelliklerine uygun olarak harekesizdir. Çalışmalarımız sırasında karşılaştığımız bazı kelimelerden hareketle, dil çalışmalarına da yararlı olabilecek bir eser olduğu kanaatine vardık. Divan muhtevası yönünden ve dini malzeme bakımından zenginlik gösterdiği gibi, gazel ve kaside türlerine de zenginlik katmaktadır.

Divanda değişik nazım şekilleri olduğu gibi, bu türlerin değişim çizgisini yansıtan nazım şekillerine de rastlamak mümkündür.

İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi'nin divanına ait bazı katalog yanlışlarını da düzeltmiş bulunuyoruz. Mesela kataloglara İlmi Dede'nin divanı olarak geçen bir eser aslında şairin el-Nazm fi- İlme'l Akaid isimli bir başka eseridir.

İlmi Dede el-Mevlevi el-Bağdadi'nin hayatını, edebi kişiliğini ve divanının güvenilir bir metnini edebiyatımıza kazandırmış bulunuyoruz.